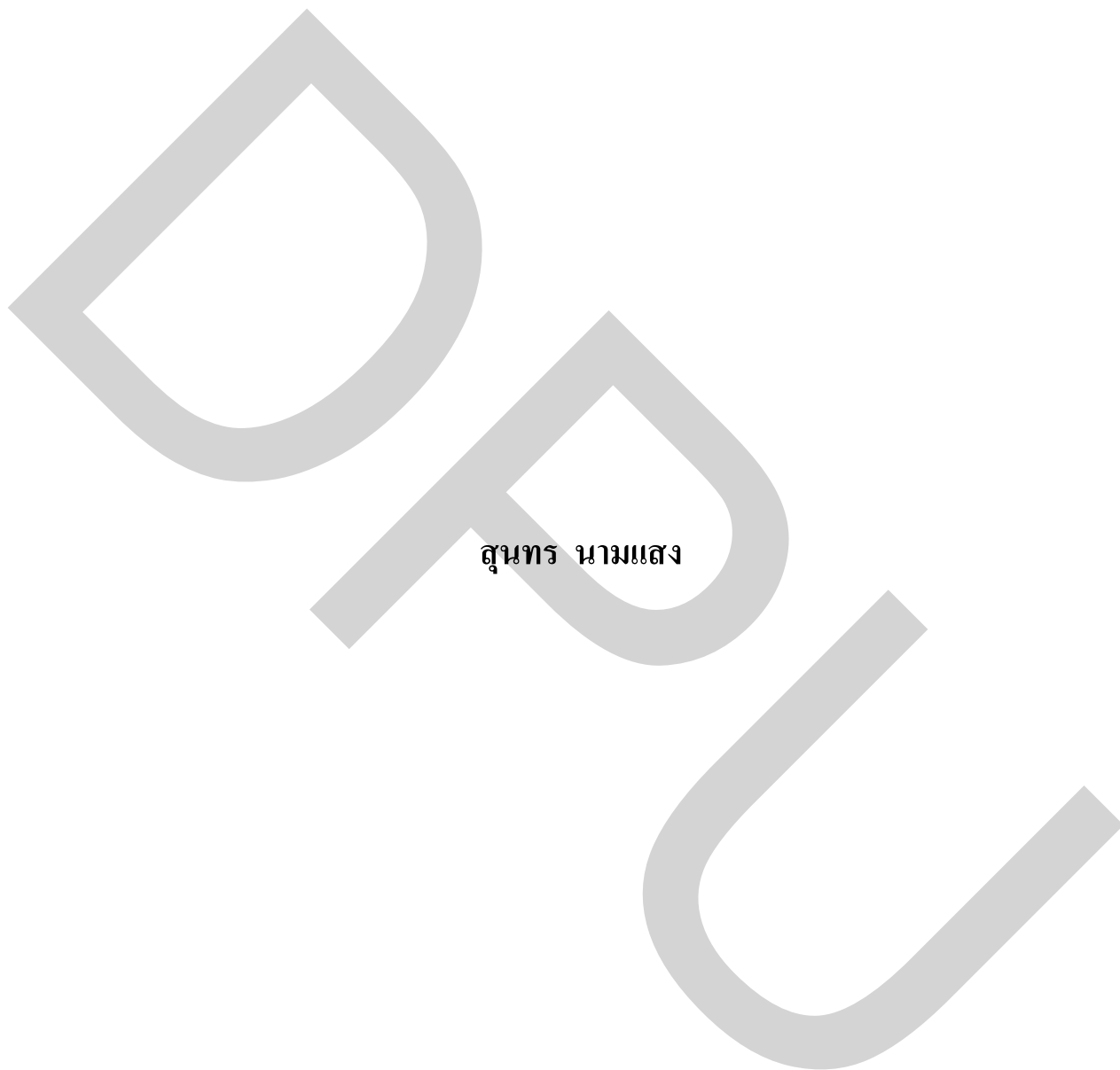

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างคดี :
ศึกษากรณีการปล่อยชั่วคราวในคดีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2556

**PROTECTION OF SUSPECT'S RIGHTS DURING THE PROCEEDING :
CASE STUDY OF TEMPORARY RELEASES IN THE CASE OF MAXIMUM
PUNISHMENT NOT EXCEEDING THREE YEAR IMPRISONMENT**

SOONTHORN NAMSAENG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Bhanomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2013

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความเมตตาของท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิเวช ที่ได้กรุณาใช้เวลาอันมีค่ายิ่งรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฅ นคร ที่กรุณาใช้เวลาอันมีค่ายิ่งรับเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.อุคม รัฐอมฤต อาจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ รองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์ ที่ใช้เวลาอันมีค่ารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้คำแนะนำต่างๆ ตลอดจนถึงแนะนำให้เพิ่มเติมข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนแล้วเสร็จ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา พี่น้อง และเพื่อนๆ ทุกคนที่ได้เรียนได้ช่วยเหลือกันในการค้นหาข้อมูล พร้อมทั้งให้กำลังใจกันมาตลอด จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีคุณค่าหรือก่อให้เกิดประโยชน์อย่างใด ผู้เขียนขอมอบบูชาพระคุณบิดา มารดา และบูรพาจารย์ผู้ที่เป็นที่เคารพรักรยิ่งของผู้เขียน และหวังว่าผู้ศึกษาค้นคว้าจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หากมีคำติชมผู้เขียนขอน้อมรับด้วยความยินดียิ่งแต่เพียงผู้เดียว

สุนทร นามแสง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	8
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	9
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	10
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	10
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	11
2. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่าง พิจารณาคดี.....	12
2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน.....	12
2.1.1 สิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน	13
2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.....	15
2.1.3 แนวคิดในทางนิติปรัชญา	19
2.2 แนวคิดรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.....	20
2.2.1 รูปแบบการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model).....	20
2.2.2 รูปแบบกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model)	21
2.3 มาตรฐานสากลการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการไม่ถูกควบคุมตัว	23
2.3.1 ปณิญาสากลขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	23
2.3.2 กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการไม่ควบคุมตัว (กฎโตเกียว).....	24
2.3.3 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง.....	25
2.4 แนวคิดการควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ และแนวคิดการปล่อยชั่วคราว	26
2.4.1 กรณีมีเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจรัฐ.....	26

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.4.2 แนวคิดการปล่อยชั่วคราว.....	29
3. การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างคดี ในอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี เปรียบเทียบกับต่างประเทศ.....	32
3.1 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างพิจารณาคดีในต่างประเทศ	32
3.1.1 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในระบบ Common Law.....	32
3.1.1.1 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศอังกฤษ.....	32
3.1.1.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในประเทศสหรัฐอเมริกา	35
3.1.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในระบบ Civil Law.....	37
3.1.2.1 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในประเทศฝรั่งเศส	37
3.1.2.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในประเทศเยอรมัน	38
3.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในระหว่างพิจารณาคดีตามกฎหมายไทย	42
3.2.1 สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550.....	42
3.2.2 สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	47
3.2.3 สิทธิตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงฯ	51
3.2.4 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในศาลจังหวัด.....	53
4. วิเคราะห์การปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างคดีกรณีเข้ามอบตัวขององค์กร ในกระบวนการยุติธรรมของไทย	55
4.1 วิเคราะห์สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว ในระหว่างพิจารณาคดีในคดีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีขององค์กร ในกระบวนการยุติธรรมของไทย	56
4.1.1 การปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง	58
4.1.2 การปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน	59
4.1.3 การปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการ	60
4.1.4 การปล่อยชั่วคราวในชั้นศาล.....	63
4.2 วิเคราะห์ผลกระทบจากการควบคุมตัวในระหว่างพิจารณาคดี	67
4.3 วิเคราะห์ผลกระทบต่อระบบการบังคับคดีกับนายประกัน.....	69

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.4 วิเคราะห์ผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหากรณีไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี.....	70
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	72
5.1 บทสรุป.....	72
5.2 ข้อเสนอแนะ	76
บรรณานุกรม.....	80
ภาคผนวก	86
ก สถิติการควบคุมตัวและการปล่อยชั่วคราว.....	87
ข สถิติการรอการลงโทษหลังมีคำพิพากษา.....	90
ค การบังคับคดีกับนายประกัน	93
ง กฎกระทรวงกำหนดการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร โดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง พ.ศ. 2554.....	97
จ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 7 การปล่อยชั่วคราว บทที่ 1 การปล่อยชั่วคราวเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ	103
ฉ หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ค่วนที่สุต ที่ 0004.6/3218 ลงวันที่ 22 มิถุนายน 2548.....	108
ช คำสั่งกรมตำรวจ ที่ 572/2538 เรื่องการอำนวยความสะดวกกรรมการสอบสวน คดีอาญา.....	110
ซ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538	112
ฌ ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548	119
ฎ ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการ เรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยใน คดีอาญา พ.ศ. 2548.....	126
ฏ คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีมาตรฐานกลางหลักประกันการ ปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2547.....	133
ประวัติผู้เขียน	147

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างคดี :
 ศึกษากรณีการปล่อยชั่วคราวในคดีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี

ชื่อผู้เขียน สุนทร นามแสง

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวะช

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการขอประกันตัวกรณีเข้ามอตัวรับทราบข้อกล่าวหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 ในปัจจุบันนั้นผู้ถูกกล่าวหามักจะได้รับการปฏิบัติในระหว่างคดีในชั้นศาลไม่เท่าเทียมกัน คำว่า “ผู้ต้องหา (ผู้ถูกกล่าวหา) คือประธานในคดี” มักจะถูกละเลยได้รับการปฏิบัติไม่เสมอภาคกัน ซึ่งความเป็นจริงในปัจจุบันผู้ถูกกล่าวหาในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับนั้น หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าคดีศาลแขวงนั้น ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้าพบพนักงานสอบสวนเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาแล้ว ในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่แล้วจะไม่เรียกจัดให้มีการประกันตัวเพราะถือว่าผู้ถูกกล่าวหาได้ถูกจับกุมจึงมิได้มีการควบคุมตัว อีกทั้งอัตราโทษจำคุกไม่สูงมากนัก เพียงแต่แจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้วก็ปล่อยตัวไป โดยให้สาบานตัวว่าจะมาพบพนักงานสอบสวนตามกำหนดนัดเท่านั้น หากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีความเห็นควรตั้งฟ้องผู้ถูกกล่าวหา ก็จะส่งสำนวนความเห็นพร้อมตัวผู้ถูกกล่าวหาให้พนักงานอัยการพิจารณา และในชั้นพนักงานอัยการเมื่อพิจารณาแล้วในทางปฏิบัติส่วนมากก็จะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบกำหนดนัดแล้วปล่อยตัวไป โดยให้สาบานว่าจะมาพบตามกำหนดนัดเท่านั้น ไม่ได้เรียกให้มีการประกันตัวเช่นกันแต่อย่างใด

แต่ในชั้นศาลแล้ว เมื่อพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องพร้อมตัวผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ศาลชั้นต้นบางศาลอาจจะเรียกให้มีการประกันตัว ส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาถูกควบคุมตัวแทนที่จะให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาไปจัดหาเงินมาจ่ายบรรเทาผลร้ายให้ผู้เสียหาย ส่งผลให้ในคดีบางคดี เช่น คดีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวซึ่งสามารถไต่ถามในชั้นศาลได้ หรือคดีที่เกิดจากการจรรยา (ไม่มีเจตนากระทำผิด) ได้รับการพิจารณาคดีและผู้เสียหายได้รับการเยียวยาแล้ว ซึ่งน่าจะผิดหลักการความเสมอภาคกันในกฎหมายตามหลักนิติธรรม หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการอำนวยความสะดวกทางอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 3 วรรคสอง มาตรา 4, 26, 30 และ 40 (1) (7)

และไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 หรือบางครั้งก็เมื่อผู้ถูกกล่าวหาทราบว่าในวันถูกฟ้องต่อศาลแล้วจะต้องมีการประกันตัวในชั้นศาล และเมื่อจัดเตรียมหาหลักประกัน หรือหลักทรัพย์ประกันไม่ได้แล้วก็มักจะหลบหนี พนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องคดีได้ ทำให้มีคดีค้างพิจารณาและผู้เสียหายไม่ได้รับการชดใช้ในทางทรัพย์สิน หรือเมื่อผู้ถูกกล่าวหาถูกฟ้องต่อศาลแล้วบางครั้งคดีไม่มีเงินซื้อหลักทรัพย์ประกัน (ปัจจุบันมีบริษัทขายหลักทรัพย์ประกันอิสราฟ) และหากรับสารภาพตามฟ้องศาลก็จะลดโทษให้ครึ่งหนึ่ง ผู้ต้องหา (จำเลย) มักจะเลือกจำคุกเนื่องจากอัตราโทษไม่สูงมากทำให้ปริมาณคดีไม่ลดลง ส่งผลให้เป็นปัญหา “คดีล้นศาล คนล้นคุก” ตามมา ส่วนผู้เสียหายก็จะได้รับการเยียวยาหรือชดใช้ในทางทรัพย์สินล่าช้า หรือหากจะไปฟ้องร้องทางแพ่งก็ทำให้เสียเวลามาก ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีประเภทนี้ไม่มีโอกาสได้ต่อสู้คดีพิสูจน์ข้อกล่าวหาเท่าที่ควรซึ่งไม่เป็นไปตามหลักอำนาจความยุติธรรมตามกฎหมาย

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าการเอาตัวบุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในระหว่างการดำเนินคดีก่อนศาลตัดสินควรจะเป็นไปในแนวทาง “อาศัยเหตุอันมีความจำเป็นที่จะเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐอันเป็นเหตุหลัก และเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิดอันเป็นเหตุรอง” โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิดแล้ว หากคดีมีอัตราโทษเล็กน้อยและเป็นกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาขอตัวแล้ว รัฐควรจะมีหลักปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราวในคดีที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาวิจัยนี้ให้มีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ โดยคำนึงถึงข้อหา อัตราโทษ ความเป็นไปได้ในการไต่กลับบรรเทาผลร้าย และให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามกฎหมายอย่างเต็มที่ด้วย

Thesis Title	Protection of the Suspect's Rights during the Proceedings: Case Study of Temporary Release in the Case of Maximum Punishment Not Exceeding Three Year Imprisonment
Author	Mr. Soonthorn Namsaeng
Thesis Advisor	Dr.Uthai Athivej
Department	Law
Academic Year	2012

ABSTRACT

Although the right of the suspect to temporary release in case such suspect has turn himself in is provided under the Criminal Procedure Code Section 134, it appears that the suspect may be treated not in the same manner during the court's proceedings. The notion that "suspect" is the key to the case might have been neglected and this has led to unfair treatment in some cases. In case of suspect in the case of which the maximum penalty is not exceeding three year imprisonment or sixty thousand baht or both or alternately called case under jurisdiction of district court, if he/she has decided to meet the inquiry officer by him/herself to acknowledge the charge, the inquiry office will practically not impose bailing out requirements as the suspect has not been arrested while the punishment in this kind of case is not very severe. The suspect is therefore asked to simply make a sworn to see the inquiry office anytime upon request and as scheduled. If the inquiry officer decides it is reasonable to press a charge against such suspect, he will forward the file and take the suspect to see the public prosecutor. In most cases, the public prosecutor will do in same way as that of the inquiry officer, that is, the suspect will be asked to acknowledge the charge and released under conditions without imposing any bailing-out requirements.

However, this procedure may differ in the court proceedings as the court usually calls bailing-out guarantee which may cause the suspect or the accused to be under detention which may prevent him from gathering fund to remedy the victim or his family in some cases especially those compoundable offence or traffic case (without malicious intention) under which the case would be prolonged while the victim would be remedied in delay. This should be considered as

not being in line with the principle of impartiality under the rule of law, human dignity principle and criminal justice principle as guaranteed by the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E.2550 Section 3 paragraph two, Section 4, Section 26, Section 30 and Section 40 (1) (7). It is also not in compliance with the spirit of the Act for Establishment of and Procedure for Criminal Case in the District Court B.E.2499 or any some worse case when the suspect has realized that he will be subject to being put on trial and is not able to secure the guarantee for bailing out, he may choose to escape which will result in case suspension while justice has not been brought to the victim. In some cases that the suspect cannot afford to buy bailing out service from insurance company, he may choose to plead guilty to serve half of the punishment which will become the burden of the Department of Corrections while the victim will have no alternative but to seek for monetary compensation via civil case which might be a time consuming process in some case. In such a case, it appears that the suspect is indirectly forced to plead guilty and has no chance to defend his case, which is not in harmony with the criminal justice principles.

Therefore, the author suggests that treatment of such suspect during the court proceedings and before the court renders its decision should follow the approach that “necessary reason to detain person under the state power shall be the principal reason while severity of the offence shall be given the second priority” especially when having considered such severity of the offence, and it appears to be the case with minor rate of penalty and the suspect has voluntarily turned him-/herself in, the state should put in place the guideline for temporary release for this kind of case as a nationwide standard. This guideline shall take into account the charge, rate of penalty, possibility of reconciliation and remedy and also provide opportunity for the suspect to fully access criminal justice.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาคดีเป็นมาตรการอย่างหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เข้ามาคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหา (จำเลย) ในกรณีที่บรรเทาความเดือดร้อนเมื่อถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิด และการปล่อยชั่วคราวนี้ยังหมายความรวมถึงการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน โดยมีประกันและหลักประกัน หรือการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันและหลักประกันเลย แต่ข้อเท็จจริงในปัจจุบันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยไม่มีประกันและหลักประกันกรณีเข้ามอบตัวรับทราบข้อกล่าวหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134¹ นั้น สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา (จำเลย) มักจะได้รับการปฏิบัติในชั้นศาลไม่เท่าเทียมกัน คำว่า “ผู้ต้องหาคือประชาชนในคดี”² มักจะถูกละเลยไม่ได้รับการปฏิบัติให้เสมอภาคกัน โดยเฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับนั้น ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้าพบพนักงานสอบสวนเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาแล้ว ในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนจะไม่จัดให้มีการประกันตัว เพราะถือว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้ถูกจับกุมจึงมิได้มีการควบคุมตัว อีกทั้งอัตราโทษจำคุกไม่สูงมากนัก เพียงแต่แจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบข้อกล่าวหาแล้วก็ปล่อยตัวไปโดยให้สาบานตัวว่าจะมาพบพนักงานสอบสวนตามกำหนดนัดรายงานตัวเท่านั้น ซึ่งหากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ถูกกล่าวหา ก็จะส่งสำนวนความเห็นพร้อมตัวผู้ถูกกล่าวหาให้พนักงานอัยการพิจารณา และในชั้นพนักงานอัยการเมื่อพิจารณาดำนวนคดีแล้ว แล้วในทางปฏิบัติจะให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบกำหนดนัดแล้วปล่อยตัวไปโดยให้สาบานว่าจะมาพบตามกำหนดนัดเท่านั้น ไม่ได้จัดให้มีประกันตัวเช่นกัน

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ...”

² คณิต ณ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. หน้า 135.

แต่ในชั้นศาลแล้ว เมื่อพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องพร้อมตัวผู้ถูกกล่าวหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165³ แล้วการใช้ดุลพินิจของศาลบางท่านมักจะสั่งให้มีการประกันตัวในชั้นศาล ส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหา (จำเลย) ถูกควบคุมตัว สิทธิและเสรีภาพ ถูกกระทบแทนที่จะให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไปเตรียมตัวหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง หรือหากเป็นกรณีที่ได้กระทำผิดจริงก็ควรให้มีโอกาสในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เช่น โอกาสพบและปรึกษาทนายความ หรือโอกาสไปจัดหาค่าสินไหม มาบรรเทาผลร้ายให้แก่ผู้เสียหาย เป็นต้น ส่งผลให้ในคดีบางคดี เช่น คดีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งสามารถไกล่เกลี่ยในชั้นศาลได้ หรือคดีที่เกิดจากการจราจร (ผู้กระทำไม่มีเจตนากระทำผิด) ได้รับการพิจารณาคดีล่าช้า และผู้เสียหายในคดีได้รับการเยียวยาบรรเทาผลร้ายเป็นเวลาช้านาน ซึ่งน่าจะผิดหลักการความเสมอภาคกันในกฎหมายตามหลักมาตรฐานสากลและหลักนิติธรรม หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และหลักการอำนวยความยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 3 วรรคสอง มาตรา 4, 26, 30, 39 และ 40 (1) (7) และไม่ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499⁴ หรือบางคดีเมื่อผู้ถูกกล่าวหาทราบว่าในวันถูกฟ้องต่อศาลแล้วจะต้องมีการประกันตัวในชั้นศาล และเมื่อจัดเตรียมหลักทรัพย์ประกันไม่ได้แล้วก็จะหลบหนี พนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องคดีได้ ทำให้มีคดีค้างพิจารณาและผู้เสียหายไม่ได้รับการชดใช้ในทางทรัพย์สิน หรือเมื่อผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยถูกฟ้องต่อศาลแล้วบางคดีจำเลยไม่มีเงินซื้อหลักทรัพย์ประกัน (ปัจจุบันมีบริษัทขายหลักทรัพย์ประกันอิสราฟ) ซึ่งหากรับสารภาพตามฟ้องศาลก็จะลดโทษให้กึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 78 ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมักจะเลือกจำคุกเนื่องจากอัตราโทษไม่สูงมาก ส่งผลให้เป็นปัญหา “คดีล้นศาล คนล้นคุก” ตามมา ส่วนผู้เสียหายก็จะได้รับการเยียวยาชดใช้ค่าสินไหมทางอาญาหรือได้รับชดใช้ในทางทรัพย์สินล่าช้า หรือหากจะไปฟ้องร้องทางแพ่งก็ทำให้เสียเวลามาก ส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไม่มีโอกาสได้ต่อสู้คดีพิสูจน์ข้อกล่าวหาเท่าที่ควร ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยบางคนอาจมิได้กระทำผิดจริง หรือหากกระทำผิดจริงก็อาจจะมีเหตุยกเว้นโทษ เหตุบรรเทาโทษก็ได้ ซึ่งไม่ปฏิบัติตามหลักอำนวยความยุติธรรมตามกฎหมาย

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 165 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล...”

⁴ สารະคำคัญของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 นั้น เพื่อให้คดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์จำนวนน้อย หรือคดีอาญาที่มีอัตราโทษไม่สูงมากเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ให้ได้รับการพิจารณาโดยเร็ว สะดวก ประชาชนได้รับการอำนวยความยุติธรรมอย่างทั่วถึง และรวดเร็ว ฟ้องได้โดยสะดวกไม่ทำให้คดีค้างพิจารณาในศาลนานเกินไป.

เมื่อในปัจจุบันระบบกฎหมายอาญาเป็นที่ยอมรับกันว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยเป็นประธานในคดีแล้ว การให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย จึงถือเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาและถือเป็นผู้มีสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับความคุ้มครองตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Rights) โดยสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะต้องได้รับการโอกาสในการแก้ชื่อกกล่าวหา หรือมีสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ซึ่งคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามพระราชธรรมนูญยุติธรรม มาตรา 25 ถือว่าเป็นคดีที่มีโทษเล็กน้อย แม้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 20⁵ ยังกำหนดให้ต้องฟ้องผู้ต้องหาที่ให้การรับสารภาพตลอดชื่อกกล่าวหาโดยพนักงานสอบสวนไม่จำเป็นต้องทำการสอบสวน ซึ่งเป็นข้อยกเว้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 และมาตรา 121⁶ และเจตนารมณ์พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ยังกำหนดให้ฟ้องคดีโดยรวดเร็วก็เพราะว่า คดีที่พิจารณาพิพากษาในศาลแขวงเป็นคดีอาญาเล็กๆ น้อยๆ อัตราโทษไม่สูงมากนักและผู้เสียหายมีโอกาสได้รับการบรรเทาผลร้ายอย่างรวดเร็ว ไม่ทำให้คดีค้างพิจารณาในศาลเป็นเวลานาน ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยที่รับสารภาพผิดและได้ชดใช้ค่าเสียหายก็อาจได้รับการรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษ แล้วแต่กรณี แม้จะเป็นการลดปริมาณคดีในศาลได้ก็จริง แต่ความเป็นจริงในปัจจุบันการพิจารณาคดีของศาลในคดีที่ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยเข้าพบพนักงานสอบสวนเพื่อมอบตัวโดยมิได้ถูกจับกุมตามมาตรา 134 และประสงค์จะต่อสู้คดี ผู้พิพากษาบางคนยังใช้ดุลพินิจในการให้โอกาสแก่ผู้ถูกกล่าวหาโดยมีมาตรฐานการใช้ดุลพินิจไม่เหมือนกัน หรือแม้แต่ในศาลเดียวกันก็ตามผู้พิพากษาแต่ละคนยังใช้ดุลพินิจไม่เหมือนกันในคดีประเภทนี้ เช่นคดีในความผิดอันยอมความได้ เมื่อผู้ถูกกล่าวหาเข้าพบพนักงานสอบสวน และพนักงานสอบสวนส่งสำนวนให้พนักงานอัยการฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาล ศาลก็จะนัดสอบคำให้การ หรือนัดไต่ถาม

⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499, มาตรา 20 บัญญัติว่า “ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดชื่อกกล่าวหาต่อพนักงานสอบสวนให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องศาลโดยมิต้องทำการสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจา...”

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 120 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมิได้มีการสอบสวนในความคิดนั้นก่อน”

มาตรา 121 บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวน มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ”

และในระหว่างก่อนถึงวันนัดนี้อาจจะประมาณสองอาทิตย์ หรือหนึ่งเดือน ผู้พิพากษาบางคน ก็ประทับฟ้องโดยปล่อยจำเลยไปเพียงให้จำเลยสาบานตัวว่าจะมาตามกำหนดนัดเท่านั้น แต่บางคน ก็จัดให้มีการประกันตัว หากไม่มีหรือหาหลักทรัพย์ประกันไม่ทันก็จะใช้วิธีตั้งขังระหว่างพิจารณา คดี ทำให้สิทธิและเสรีภาพในการต่อสู้คดีพิสูจน์ความจริงของจำเลยในคดีประเภทนี้ถูกระทบ ไม่มีโอกาสในการแก้ข้อกล่าวหา หรือขาดโอกาสในการเยียวยาบรรเทาผลร้ายให้แก่ผู้เสียหายหากมีการไต่ถามเกี่ยวกับคดี

ในการดำเนินคดีอาญานั้น ถึงแม้ว่าผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยจะเป็นประธานในคดี แต่ใน บางกรณีก็อาจมีความจำเป็นที่รัฐต้องเอาตัวบุคคลมาไว้ในอำนาจรัฐ⁷ เนื่องจากในการดำเนินคดี อาญาอาจจะต้องมีการสอบปากคำผู้ถูกกล่าวหา ในการฟ้องต้องมีตัวผู้ต้องหาส่งศาล ในการ ดำเนินคดีในศาลต้องกระทำต่อหน้าจำเลย กรณีจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยไว้ในระหว่างดำเนินคดีเพื่อให้การสอบสวนเป็นไปได้อย่างเรียบร้อย เพื่อประกันการมีตัว ของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีและเพื่อประกอบการบังคับโทษ แต่การที่ศาลจะควบคุมตัว ผู้ถูกกล่าวหาที่น่าจะใช้กับคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ซึ่งตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญามาตรา 88 และมาตรา 110 ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจได้ แต่ในคดีเล็กน้อย ศาลควรจะใช้ดุลพินิจให้มีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศในการปล่อยผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลย ในข้อหาที่เข้ามอบตัวต่อพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเพียงผู้ถูกกล่าวหาเท่านั้นยังมีคำพิพากษาว่า กระทำผิดจริง ตามหลักมาตรฐานสากลไม่ว่าจะเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) หรือกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant of Civil and Political Rights) ได้บัญญัติรับรองสิทธิของ ผู้ถูกกล่าวหาและจำเลยในคดีอาญาไว้ว่า “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะ ได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ดังนั้น ในระหว่างการดำเนินคดี ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อ บุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39, 40 ก็ได้บัญญัติรับรองหลักการเรื่อง “the presumption of innocence” ไว้เช่นเดียวกัน

การควบคุมหรือขังผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยที่เข้าพบพนักงานสอบสวน โดยมีได้ ถูกจับกุมไว้ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ก็เพียงเพื่อประโยชน์แห่งความสะดวกในการ ดำเนินคดี ซึ่งเท่ากับเป็นการลงโทษบุคคลดังกล่าวไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะพิสูจน์ได้ว่าเขาได้กระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหาหรือไม่เพียงใด เพราะนอกจากทำให้สิทธิและเสรีภาพในร่างกายของ

⁷ ฉัตรชัย ตังคนานุกุลชัย. (2549). *การประกันตัวในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีการประกันภัยอิสรภาพ*. หน้า 1.

บุคคลผู้นั้นต้องสูญสิ้นไปแล้ว ยังเป็นการปิดกั้นไม่ให้ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยนั้นมีโอกาสในการที่จะไปแสวงหาพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีอีกด้วย จึงถือเป็นการปฏิบัติที่ขัดกับหลัก “the presumption of innocence” ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญาดังกล่าว เพราะแม้ว่าในการควบคุมตัวนั้นหากมีการพิสูจน์ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยกระทำผิดจริงตามข้อกล่าวหา ปัญหาดังกล่าวนี้จะสามารถแก้ไขเยียวยาได้ด้วยการที่ให้ศาลคิดหักวันควบคุมหรือกักขังออกจากโทษตามคำพิพากษาได้ก็ตาม แต่สำหรับคดีที่ศาลพิพากษายกฟ้องเพราะจำเลยมิได้กระทำผิดตามข้อกล่าวหา การคุมขังบุคคลนั้นไว้ในระหว่างการพิจารณาข่มขู่ทำให้เขาต้องสูญเสียอิสรภาพไปโดยไม่เป็นธรรม เพราะเขาต้องได้รับความเสียหายและถูกตั้งข้อรังเกียจจากสังคมว่าเป็นคนชั่วกึ่งจืดระวางตลอดระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวอยู่ อันส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคมของผู้นั้นอีกด้วย โดยที่รัฐไม่มีทางที่จะแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่จำเลยดังกล่าวได้เลย

อีกประการหนึ่งการที่หน่วยงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมใช้ดุลพินิจไปในทางควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในระหว่างพิจารณาคดีโดยมิได้เกิดจาก “เหตุแห่งความจำเป็นที่จะเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐ” ยังอาจก่อให้เกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำ ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ผู้ต้องขังมีสภาพความเป็นอยู่ที่แออัดยัดเยียด ไม่ถูกสุขลักษณะ และยังทำให้การปฏิบัติงานของราชทัณฑ์ไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย จากการศึกษาตัวเลขสถิติของผู้ต้องขังจะพบว่าประมาณร้อยละ 90 ของผู้ที่ถูกคุมขังอยู่นั้น⁸ คือคนที่อยู่ในกลุ่มระดับล่างที่มีรายได้น้อยและผู้ต้องขังเหล่านี้เกือบร้อยละ 40 เป็นผู้ต้องขังระหว่างการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งถ้าบุคคลดังกล่าวนี้ได้รับโอกาสให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ปัญหาคดีล้นศาลคนล้นคุกก็จะมีแนวโน้มลดลง คงเหลือแต่คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเท่านั้น

นอกจากนี้ในคดีความผิดเล็กน้อยและหากการพิจารณาคดีล่าช้า การควบคุมตัวจำเลยไว้โดยที่จำเลยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้ว บางครั้งก็มีผลเป็นการปิดกั้นการอำนวยความสะดวกให้แก่จำเลยได้ เช่น ในกรณีที่จำเลยถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งเป็นความผิดเล็กน้อย และจำเลยให้การปฏิเสธหรือต่อสู้คดีโดยไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ทนายจำเลยก็อาจจะแนะนำให้จำเลยรับสารภาพ เพราะถ้าจำเลยรับสารภาพแล้วศาลจะพิพากษาคดีเลย จำเลยก็มีโอกาสได้ออกจากเรือนจำทันทีเนื่องจากจำเลยถูกควบคุมตัวมาเป็นระยะเวลาเกินกว่าโทษที่จะได้รับแล้ว ซึ่งในกรณีเช่นนี้แม้จำเลยจะไม่ได้กระทำผิดและยังอยากจะสู้คดีต่อไปก็ตาม แต่เมื่อกลับมาคำนึงถึงอิสรภาพที่จะได้รับการปล่อยตัวแล้ว จำเลยส่วนใหญ่ก็มักจะคำนึงถึงอิสรภาพของ

⁸ แหล่งเดิม. หน้า 1.

ตัวเองมากกว่าการที่จะมาต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนต่อไป พฤติการณ์เช่นนี้มีเกิดขึ้น อยู่เสมอมา และที่ผ่านมาในหลายคดีจำเลยถูกคุมขังนานกว่าระยะเวลาที่ต้องโทษจำคุกเสียอีก

ข้อเท็จจริงที่มีอาจปฏิเสธได้อีกกรณีหนึ่งว่า เมื่อบุคคลใดก็ตามถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาบุคคลนั้นย่อมได้รับความเดือดร้อนยิ่ง ไม่เพียงแต่บุคคลผู้นั้นแต่ผู้เดียว แต่หาก รวมถึงบุคคลในครอบครัวของผู้นั้นด้วย เพราะถึงแม้ประเทศไทยจะได้ยอมรับหลักการที่ว่า ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ก่อนที่จะได้รับการ พิจารณาพิพากษาจากศาล (Presumption of innocence) แต่ในความเป็นจริงแล้วองค์กรใน กระบวนการยุติธรรมกับปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่ยังมิได้รับการพิจารณาพิพากษาว่าเป็น ผู้กระทำความผิดเสียแล้ว แม้ในปัจจุบันนี้กฎหมายจะได้บัญญัติมาตรการต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับ หลักเกณฑ์มาตรฐานสากล และคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิ การมีทนายความ หรือสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อเนือง รวดเร็ว และเป็นธรรม หรือมีโครงการ ประกันอิสรภาพในกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา แต่มาตรการทางกฎหมาย เกี่ยวกับการประกันตัวและปล่อยชั่วคราวในปัจจุบันนั้น แม้จะได้รับการแก้ไขและบัญญัติคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไว้อย่างมากมายแต่สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่ยังไม่ได้รับการ คุ้มครองอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะในทางปฏิบัติผู้พิพากษาบางคนจะใช้ดุลพินิจให้ปล่อยชั่วคราวโดย มีหลักประกันเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งขอบเขตในการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษานี้ก็ยังคงขาดความชัดเจน อยู่มาก และในการที่ผู้พิพากษาจะอนุญาตให้มีการปล่อยชั่วคราวนั้นผู้พิพากษาบางคนจะ ให้ ความสำคัญกับหลักประกันอันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการที่จะมีคำสั่งอนุญาตให้มีการประกันตัวหรือ ปล่อยตัวชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวในระหว่างคดี จึงเป็นมาตรการผ่อนคลายเป็นทางกฎหมายที่จะเข้ามา ช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญาซึ่งได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้ บริสุทธิ์ เพื่อเป็นหลักประกันที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองได้ อย่างเต็มที่ โดยเป็นมาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกาย หรือเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เปลี่ยนที่ทางของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย และทำให้เกิดหลักประกันได้ว่าผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยจะ มาศาลตามกำหนดนัด เพื่อตอบคำถามและรับการพิจารณาคดี แต่จากข้อสันนิษฐานที่ว่าผู้ถูก กล่าวหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่นกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขามีความผิด ทำให้เห็นว่าเขาไม่ควร จะต้องได้รับความเสียหายในทางร่างกายและจิตใจขณะรอการพิจารณาคดี ดังนั้น ผู้พิพากษาจึงควร ที่จะมีความมาตรฐานการใช้ดุลพินิจในการให้ประกัน หรือปล่อยชั่วคราว ในคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณา พิจารณา ในกรณีที่ต้องหา หรือจำเลยมิได้ถูกจับแต่เข้ามาขอตัวต่อพนักงานสอบสวนตาม

⁹ คณิศ ณ นคร. เล่มเดิม. หน้า 369.

มาตรา 134 ต้องปล่อยผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยประเภทนี้ไปเพื่อให้โอกาสในการแก้ช้อกล่าวหาอย่างเต็มที่ตามหลักรับฟังความทุกฝ่ายโดยไม่ต้องจัดให้มีหลักประกันแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์และวิธีการในการปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาในมาตรา 110 แบ่งแยกหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวออกเป็น 2 ประเภทคือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไป และคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี แต่ในส่วนของข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ได้แยกหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวออกเป็นคดี 4 ประเภทใหญ่ๆ ตามอัตราโทษเป็นสำคัญ คือ 1) คดีความผิดโทษหรือโทษปรับสถานเดียว 2) คดีที่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจ 3) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี 4) คดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกิน 5 ปี ผู้เขียนเห็นว่า การแบ่งหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยนั้น ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวแคบกว่าหลักเกณฑ์ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ดังนั้น หากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยไม่บัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องการให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวให้ชัดเจนกว่านี้แล้ว แม้ข้อบังคับประธานศาลฎีกาจะให้ดุลพินิจอย่างกว้างแก่ศาลมากเพียงใดก็ตาม ศาลบางคนก็ไม่กล้าที่จะใช้ดุลพินิจไปในทางอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันเท่าที่ควรเพราะหากอนุญาตไปแล้วก็อาจจะส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงานได้หากมีการร้องเรียนถึงการให้อนุญาตดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่าจากปัญหาดังกล่าวสมควรที่จะมีการบัญญัติหลักเกณฑ์การอนุญาตให้มีการปล่อยชั่วคราวให้ชัดเจนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อเป็นการรองรับการปฏิบัติงานของศาลให้เหมือนกันทั่วราชอาณาจักร ถึงแม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 114 จะได้บัญญัติให้ศาลสามารถมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้ถึง 3 ประเภท คือปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน แต่ในทางปฏิบัติแล้วเจ้าพนักงานหรือผู้พิพากษามักจะพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยให้ความสำคัญกับการให้มีหลักประกันเป็นหลัก ทั้งที่กฎหมายมีบทบัญญัติสนับสนุนให้ศาลใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกต่ำกว่าห้าปีหรือในคดีอื่น มิได้บังคับให้เจ้าพนักงานหรือศาลต้องเรียกให้มีหลักประกันทุกคดีแต่อย่างใด และในการพิจารณาหลักประกันของศาลนั้นแม้ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 และบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2547 จะได้กำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจที่อาจจะพิจารณากำหนดวงเงินประกันให้

มากหรือน้อยกว่าวงเงินประกันที่กำหนดไว้เพียงใดก็ได้ ตามความเหมาะสมในแต่ละคดีได้ก็ตาม แต่ศาลบางคนจะใช้ดุลพินิจแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยทุกคนไม่เหมือนกัน โดยไม่ได้พิจารณาถึงสถานะของบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน ซึ่งในทางปฏิบัติการปล่อยชั่วคราวของเจ้าพนักงานก็ยังยึดติดและเน้นพิจารณาหลักประกันเป็นสำคัญ ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายและขัดต่อหลักความเสมอภาคที่ว่า “ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย” เพราะเป็นการปฏิเสธสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยโดยเฉพาะในรายที่เป็นคนยากจน และส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ควรจะได้รับ การปล่อยชั่วคราวไป ในระหว่างที่เขาได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

เมื่อทางปฏิบัติในการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไว้ในระหว่างการดำเนินคดีเล็กน้อย กรณีเข้ามอบตัวซึ่งมิได้ถูกจับกุมเป็นไปโดยมิได้พิจารณากันถึง “ความจำเป็น” ในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐและไม่สามารถพึ่งพาใครอื่นได้ ต้องพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ได้เสรีภาพกลับคืนมาแม้จะเป็นการชั่วคราวก็ตามที กรณีจึงทำให้เกิดช่องว่างที่ผิดหลักการของกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ “นายประกันอาชีพ” แทรกตัวเข้ามาทำมาหากินกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีการเอารัดเอาเปรียบและแสวงหาประโยชน์บนความทุกข์ของผู้ถูกกล่าวหาและจำเลย ดังนั้นหากทางปฏิบัติก็ยังคงมีการเน้นให้ความสำคัญของการปล่อยชั่วคราวที่ต้องมีหลักประกันทุกคดี โดยไม่มีการแยกแยะว่าเป็นกรณีเข้ามอบตัวต่อพนักงานสอบสวน หรือถูกเจ้าพนักงานจับกุมสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจำนวนมากที่ไม่มีหลักประกันก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองใดๆ เลย

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าในระหว่างการพิจารณาคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีควรอย่างยิ่งที่จะต้องมิบตัญญูตีในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสนับสนุนในองค์กรในกระบวนการยุติธรรมใช้ดุลพินิจให้มีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเข้ามอบตัวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีอย่างชัดเจน เพื่อให้องค์กรดังกล่าวปฏิบัติมีมาตรฐานเดียวกัน และเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นธรรม

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1) เพื่อศึกษาแนวความคิด ความเป็นมา หลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ตลอดจนขอบเขตของวิธีการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหาในคดีเล็กน้อยที่มีอัตราโทษไม่สูง โดยเน้นศึกษาคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้ามอบตัวโดยมิได้ถูกจับกุม และศึกษา

แนวทางกรณีให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันของไทยให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาหรือจำเลย

2) เพื่อศึกษารูปแบบ หลักเกณฑ์ วิธีการ และความเหมาะสมในการใช้ดุลพินิจของรัฐในการปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยกรณีที่เข้ามอบตัวต่อเจ้าหน้าที่รัฐในทางปฏิบัติว่ามีความถูกต้องตรงตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญ กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับหรือไม่

3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การใช้ดุลพินิจของศาลที่มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในคดีเล็กน้อย อันทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยการขาดโอกาสในการต่อสู้คดี การบรรเทาผลร้าย หรือการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้ต้องหาและผู้เสียหาย

4) เพื่อศึกษาการใช้ดุลพินิจขององค์กรต่างๆ เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกินสามปีที่ยังคงใช้ในปัจจุบันสอดคล้องกับหลักกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญาเพียงใด โดยเฉพาะในคดีที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้ามอบตัวควรจะควบคุมตัว หรือปล่อยชั่วคราวหรือไม่อย่างไร

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้ไม่มีความผิดจะปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นจะเป็นผู้ผิด ดังนั้น การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีจึงมีความจำเป็น โดยเฉพาะคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีกรณีเข้ามอบตัวโดยการปล่อยชั่วคราวไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมตัวแต่อย่างใด และเหตุอันจำเป็นในการควบคุมตัวในนี้เจ้าหน้าที่รัฐยังมีความเข้าใจในทางปฏิบัติคลาดเคลื่อนกันอยู่โดยเฉพาะเหตุที่จะออกหมายจับหรือเหตุที่จะออกหมายขังซึ่งปัจจุบันเป็นเหตุเดียวกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 66 โดยเฉพาะในคดีเล็กน้อยในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้ถูกจับกุมเจ้าหน้าที่รัฐควรพิจารณาถึงเหตุอันจำเป็นตามมาตรา 66 (2) ให้อำนาจเหตุที่จะหลบหนี เหตุที่จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อเหตุอันตรายอื่นอีกหรือไม่เสียก่อนที่จะเรียกให้มีการปล่อยชั่วคราว ซึ่งโดยหลักแล้วหากรัฐไม่มีเหตุที่จะออกหมายจับหรือหมายขังเสียแล้วจะต้องปล่อยตัวทุกกรณีไม่ว่าข้อหาฐานความผิดจะมีอัตราโทษเท่าใด หรืออาจกล่าวได้ว่า “หากมีเหตุอันจำเป็นแล้วรัฐต้องควบคุมตัวทุกกรณี และหากมีเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิดแล้วการปล่อยชั่วคราวอาจเป็นข้อยกเว้นที่จะไม่ต้องควบคุมตัว” นั่นเอง แม้ระเบียบ หรือข้อบังคับของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะได้บัญญัติ

บัญญัติตามรัฐธรรมนูญ หรือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องเหตุอันจำเป็นในการเอาตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจรัฐแล้ว ก็เป็นการบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้กว้างๆ แต่สำหรับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีคงปล่อยให้เป็นการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐแต่ละคนในการที่เห็นสมควรจะให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่

ดังนั้น ในบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไข โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติเพื่อให้การสนับสนุนการใช้ดุลพินิจขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมให้ใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราวอย่างชัดเจน โดยเฉพาะกรณีคืออาญาที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาขอตัวต่อเจ้าหน้าที่รัฐและเป็นคดีที่อัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยให้เหมาะสม

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยจะศึกษาวิจัยจากเอกสารทางกฎหมายทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสารหรือนิตยสารทางกฎหมาย หนังสือพิมพ์ เอกสารประกอบการสัมมนา ความเห็นของนักนิติศาสตร์ แนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มาตรการและวิธีปฏิบัติของต่างประเทศ ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศใหม่ๆ จากเว็บไซต์ต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อที่จะได้รวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบประกอบการศึกษาวิจัย วิเคราะห์และประมวลเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการมุ่งศึกษาถึงรูปแบบ หลักเกณฑ์ วิธีการ และความเหมาะสมในการใช้ดุลพินิจขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหา หรือจำเลยเข้ามาขอตัวเพื่อพิสูจน์ข้อกล่าวหาในชั้นศาล โดยจะศึกษาจากแนวความคิด ทฤษฎีทางกฎหมาย และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ตลอดจนหลักเกณฑ์ทางกฎหมายและระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทยเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากลและกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวของต่างประเทศ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทำให้ทราบถึงแนวความคิด ความเป็นมา หลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ขอบเขตของวิธีการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในเรื่องเหตุที่มีความจำเป็นต้องเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐและการปล่อยชั่วคราว ตามระบบกฎหมายไทย ตามหลักมาตรฐานสากลและกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหรือแก้ไขบทบัญญัติสนับสนุนการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐในการปล่อยชั่วคราวในคดีเล็กๆ น้อยๆ ของไทยให้มีความเหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้น ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา รวมทั้งการอำนวยความสะดวกธรรมชาติทางอาญาในด้านการพิจารณาคดีของศาล และของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง และในทางดำเนินงานนิติบัญญัติให้มีความสอดคล้องกัน

2) ทำให้ทราบถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ในคดีเล็กๆ น้อยๆ มีความเสมอภาคกันตามกฎหมาย มีมาตรฐานเท่าเทียมกันทั่วประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

3) ทำให้ทราบถึงการใช้ดุลพินิจของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ในกรณีปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันและหลักประกันในคดีเล็กๆ น้อยๆ ไปในทิศทางเดียวกัน อย่างเป็นเอกภาพ มีมาตรฐานเดียวกัน ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเข้ามาขอตัวต่อเจ้าหน้าที่รัฐ

4) ทำให้ทราบถึงการพิจารณาพิพากษาคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีให้เสร็จสิ้นจากศาลโดยเร็ว โดยเฉพาะคดีที่เป็นความผิดอันยอมความได้อาจทำให้เกิดการไกล่เกลี่ย มีการบรรเทาผลร้าย และถอนคำร้องทุกข์ถอนฟ้องไปจากศาล และเป็นการลดปริมาณคดีลงงบประมาณแผ่นดินค่าใช้จ่ายในการพิจารณาคดีตลอดจนถึงค่าใช้จ่ายในการบังคับโทษของกรมราชทัณฑ์อีกด้วย ซึ่งส่งผลให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสกลับตัวและได้รับการยอมรับจากสังคมอย่างปลอดภัย ซึ่งส่วนมากผู้พิพากษาจะตัดสินรอลงอาญาในคดีเล็กน้อยเพื่อให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับสู่ครอบครัวเป็นปกติสุข อันเป็นการลดปัญหาอาชญากรรมที่ไม่รุนแรงได้อีกทางหนึ่งโดยไม่มี ความจำเป็นต้องมีการควบคุมตัวแต่อย่างใด

5) เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข หรือเพิ่มเติมบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ชัดเจน เพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหาที่เข้ามาขอตัวต่อรัฐ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน หรือมีหลักทรัพย์ประกันเลย

บทที่ 2

แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ในระหว่างพิจารณาคดี

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีนั้น นอกจากจะต้องมีประสิทธิภาพในการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีคุณภาพแล้ว ยังต้องมีมาตรการที่ให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอนด้วยการปล่อยชั่วคราวก็เป็น มาตรการอย่างหนึ่งในทางอาญาที่เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหา (จำเลย) โดยเป็นมาตรการผ่อนคลายนการจำกัดสิทธิเสรีภาพในร่างกายของผู้ถูกกล่าวหา หรือ ผู้ต้องหา (จำเลย) อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

สิทธิเสรีภาพของบุคคลมีวิวัฒนาการมายาวนาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันบรรดา นักปราชญ์สมัยกรีกและสมัยโรมัน ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องสิทธิเสรีภาพของบุคคลมาตลอด และมีวิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทุกชนชาติต้องให้ความสนใจเพราะสิทธิเสรีภาพของแต่ละ บุคคลนั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวันที่ทุกคนจะต้องมี ไม่ว่าจะโดยธรรมชาติหรือ โดยกฎหมายกำหนดให้มีขึ้น และถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้การรับรองเรื่องสิทธิและ เสรีภาพโดยการตรากฎหมายมารับรองและคุ้มครองให้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดๆ เช่น สิทธิเสรีภาพ ในร่างกาย ชีวิตส่วนตัว การแสดงความคิดเห็น สิทธิในการต่อสู้คดีหากตกเป็นผู้ต้องหา หรือ แม้กระทั่งเรื่องเศรษฐกิจสังคม เป็นต้น

รัฐธรรมนูญซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ จึงค้ำประกันแนวคิดเกี่ยวกับการ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และได้นำไปบัญญัติไว้ในบทกฎหมายสูงสุดเพื่อรองรับ และให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรในรัฐของตน และบุคคลใดหรือแม้แต่รัฐเองก็จะล่วงละเมิดสิทธิ เสรีภาพของบุคคลใดๆ ไม่ได้เลยเว้นแต่จะมีกฎหมายให้อำนาจกระทำได้ ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพมาจากแนวคิด 2 ประการ ดังนี้

2.1.1 สิทธิเสรีภาพและสิทธิมนุษยชน

คำว่า “สิทธิ” (Rights) และ “เสรีภาพ” (Liberty) เป็นคำที่มีความผูกพันซึ่งกันและกันเกี่ยวเนื่องกันจะต้องใช้คู่กันเสมอไม่อาจแยกกล่าวเฉพาะคำหนึ่งคำใดได้ โดยคำว่า “สิทธิ” นั้นพจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544 ให้ความหมายว่า หมายถึงอำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย หรืออำนาจที่ชอบธรรม ส่วนความหมายตามนัยทางกฎหมายมีนักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ศาสตราจารย์จิติ ดิงศภัทย์ เห็นว่า “สิทธิ” หมายถึง ประโยชน์อันบุคคลพึงมีอยู่โดยกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้โดยเฉพาะ¹ ไม่ใช่สิทธิที่เรียกกันทั่วไปว่า “เสรีภาพ” ซึ่งหมายถึงสิทธิที่จะทำอะไรได้ตามใจชอบภายในขอบเขตที่กฎหมายไม่ห้ามเท่านั้น

ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เห็นว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจที่จะบังคับให้ผู้อื่นต้องกระทำหรือเว้นการกระทำบางอย่างตามที่เรามีสิทธิ ส่วนคำว่า “เสรีภาพ” หมายความว่า อำนาจที่จะเลือกประพฤติหรือไม่ประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดหน้าที่เชิงปฏิเสธแก่ผู้อื่นที่จะไม่เข้ามารบกวนการใช้อำนาจการเลือกประพฤติของเรา และในทำนองเดียวกันก็ก่อให้เกิดหน้าที่ให้เราไม่สามารถเข้าไปรบกวนการใช้อำนาจการเลือกประพฤติของคนอื่น²

ดังนั้น แม้ว่าสิทธิกับเสรีภาพจะคล้ายคลึงกัน แต่ก็แตกต่างกันในข้อสาระสำคัญ กล่าวคือ สิทธิเป็นอำนาจของบุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะเจาะจงให้เกิดประโยชน์แก่ตน ส่วนเสรีภาพนั้น คือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง (Self-Determination) หรือเป็นอำนาจของบุคคลที่จะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดๆ ก็ได้ตามที่ตนประสงค์ และมีผลก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นที่จะต้องละเว้นการกระทำใดๆ ที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการใช้เสรีภาพของเขา³ ซึ่งตามหลักกฎหมายของคอมมอนลอว์ (Common law) ได้วางหลักในเรื่องของสิทธิไว้ว่า กฎหมายสร้างสิทธิ (Right) และกำหนดหน้าที่ (Duty) สิทธิทุกอย่างทำให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นที่จะต้องเคารพ โดยหากมีการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นแล้วก็เป็นหน้าที่ของรัฐในการที่จะต้องหาทางแก้ไขและเยียวยา⁴

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (Human Rights) และการเรียกร้องให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพได้มีมาช้านานแล้วตั้งแต่ครั้งโบราณ โดยได้รับอิทธิพลจากนักคิดฝ่ายกฎหมายธรรมชาติ ซึ่ง

¹ จิติ ดิงศภัทย์. (2546). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. หน้า 713.

² บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). *กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี*. หน้า 348.

³ วรพจน์ วิสชุดพิชญ์. (2538). *สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ*. หน้า 21-23.

⁴ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2519). *สิทธิของผู้ต้องหาที่อาญาในระหว่างสืบสวน*. หน้า 2.

มีหลายท่านที่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลสืบเนื่องกันเรื่อยมา เช่น Thomas Hobbe, John Locke, Baron Charle Louis de Montesquieu, Jean Jacques Rous seau และ Immanuel Kant โดยนักปราชญ์เหล่านี้มีทัศนคติที่ว่า ผู้ปกครองที่ชอบธรรมนั้นต้องได้รับอำนาจการปกครองมาจากผู้อยู่ใต้ปกครองคือประชาชนในรัฐเท่านั้น และบุคคลในสังคมในฐานะปัจเจกชนย่อมสามารถที่จะเรียกร้องสิทธิ หรือมีสิทธิ ซึ่งสิทธิเหล่านี้เป็นของบุคคลในสังคมที่ไม่มีผู้ใดจะมายับยั้งหรือพรากเอาไปได้ และรัฐหรือผู้ปกครองจะล่วงละเมิดมิได้

ดังนั้น คำว่า “สิทธิของบุคคล” จึงเป็นคำที่นักปราชญ์มักกล่าวอ้างขึ้นมาเพื่อต่อสู้กับความอยุติธรรมจากผู้มีอำนาจปกครองดังกล่าว จนกระทั่งทำให้เกิดความพยายามที่จะกำหนดสิทธิต่างๆ ซึ่งบุคคลต้องการได้รับจากรัฐในฐานะที่พวกเขาเป็นมนุษย์ไว้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และเพื่อที่จะแสดงถึงพื้นฐานของสิทธิดังกล่าว นักปราชญ์เหล่านี้จึงอ้างกันเสมอว่าสิทธิเหล่านี้เป็น “สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights)” ซึ่งสืบเนื่องมาจากกฎหมายธรรมชาติ (Natural law) ต่อมา คำว่า “สิทธิธรรมชาติ” ได้กลายมาเป็น “สิทธิมนุษยชน (Human Rights)” ซึ่งคำว่า “สิทธิมนุษยชน” นี้ นักวิชาการพึงเรียกใช้กันเมื่อศตวรรษที่ 20 นี้เอง⁵

แนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติดังกล่าว ได้ถูกถ่ายทอดจากบรรดานักปราชญ์ต่างๆ ไปสู่นักการเมืองและประชาชนทั่วไปนี้มีบทบาทสำคัญทำให้เกิดปฏิกิริยาทางการเมืองเพื่อต่อต้านและจำกัดอำนาจกษัตริย์และผู้มีอำนาจปกครองที่สำคัญขึ้นหลายครั้งในรูปแบบต่างๆ ดังจะเห็นได้จากเอกสารที่ประกาศรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่สำคัญหลายฉบับ เช่น “มหากฎบัตรแมกนาคาร์ต้า (Magna Carta) ค.ศ. 1215 และ “The English Bill of Rights” ค.ศ. 1689 ของอังกฤษ คำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา “The Declaration of Independence” ค.ศ. 1776 และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมือง “Declaration of the Right Men and citizene” ของฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1789 เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดได้พัฒนาคลี่คลายจนต่อมาเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ “UN’S Universal Declaration of Human Rights, 1948” กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง “International Convenant on Civil and Political Rights, 1966” และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม “International Convenant on Economic, Social and Cultural Rights, 1966” ซึ่งมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1976

⁵ จรัญ โฆษณานันท์. (2541). *นิติปรัชญา*. หน้า 148-149.

⁶ ฉัตรชัย ดังคณานุกุลชัย. เล่มเดิม. หน้า 13.

นับแต่นั้นมาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนก็ได้ทวีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ เนื่องจากประสิทธิภาพของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่จะก่อให้เกิดสันติภาพขึ้นในสังคมทั้งในประเทศและทั้งในระดับระหว่างประเทศได้

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรี (Dignitas) ในความหมายของชาวโรมัน⁷ หมายถึง เกียรติในทางส่วนบุคคลปรากฏที่ปรากฏต่อสาธารณะ ดังนั้น ศักดิ์ศรีในความหมายของชาวโรมันจึงไม่ใช่เรื่องของบุคคลทุกคน หากแต่หมายถึงเฉพาะบุคคลที่ได้รับเกียรติจากสาธารณะเท่านั้น⁸ แต่ “ศักดิ์ศรี” ในความเข้าใจของศาสนาคริสต์ หมายถึงความเมตตาของพระเจ้าซึ่งเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในทางศาสนาคริสต์ว่า มนุษย์นั้นถูกสร้างขึ้นตามความประสงค์ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ ดังนั้น ศักดิ์ศรีของมนุษย์มีอาจถูกทำลายหรือ ถูกพรากไปได้โดยการกระทำของบุคคลอื่น หากแต่ถูกทำลายได้โดยบาปของตนเอง ศักดิ์ศรีในความหมายของคริสต์ศาสนา จึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของที่มิได้คำนึงว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกันในสายตาของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ เพราะต่างเป็นบุตรของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของทุกคน มนุษย์คือสัตว์โลกที่ถูกสร้างขึ้นตามรูปแบบฉายาของพระองค์ มนุษย์จึงไม่อาจยอมให้อำนาจรัฐอยู่เหนือมนุษย์ชนิดที่ปราศจากเงื่อนไข โดยนัยดังกล่าวเมื่อถือว่ามนุษย์คือฉายาของพระเจ้า มีศักดิ์ศรีอันศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับจากพระเจ้า ความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งสูงส่ง มนุษย์เป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่งมนุษย์จึงไม่อาจปฏิบัติต่อมนุษย์เหมือนไม่ใช่มนุษย์หรือไม่มองมนุษย์ด้วยกันเหมือนเป็นสัตว์ (หรือสิ่งธรรมชาติอื่นใดที่ พระเจ้าสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์มนุษย์) ตรงกันข้ามมนุษย์จักต้องมีความเคารพต่อกันหรือรู้จักปรับใช้กันและกันในศตวรรษที่ 18 ปรัชญาของ Kant ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายตามความ เข้าใจของปรัชญา Kant นั้นเข้าใจคำว่า “ศักดิ์ศรี” หมายถึง ความอิสระของมนุษย์ แต่ความเป็นอิสระอันเป็นพื้นฐานของมนุษย์ มิได้มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่ตัวมนุษย์ หากแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อมนุษย์จะสามารถบรรลุสู่คุณค่าอันดีงามได้ Kant มีความเชื่อมั่นมั่นคงต่อศักดิ์ศรี อันมีมาแต่กำเนิด ของบุคคลที่โยงไปถึงคำสอนของ Kant ที่ว่า ไม่มีมนุษย์คนใดมีสิทธิที่จะใช้มนุษย์ด้วยกันเองให้เป็นดังเครื่องมือของคน จะต้องปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันในฐานะที่เป็นจุดหมายในตัวเองเสมอ โดยเหตุนี้การใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อจุดหมายภายนอก จึงเป็นอาชญากรรมต่อศักดิ์ศรีที่มีอยู่ของเขาในฐานะที่เป็นมนุษย์

⁷ อุดมศักดิ์ สงเคราะห์. (2552). ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี. หน้า 23.

⁸ Albert Bleckmann, Staatsrecht - Die Grundrechte. (1997). p. 542. อ้างถึงในอุดมศักดิ์ สงเคราะห์. เล่มเดิม.

ส่วนในทางพระพุทธศาสนาถึงแม้จะมีได้มีการพูดถึงคำว่า “ศักดิ์ศรี” ไว้โดยตรงแต่พระพุทธองค์เคยตรัสไว้ในอัครัญญสูตรว่า วรรณะทั้งสี่อันประกอบด้วย กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทรนั้น สามารถประพุดได้ทั้งในทาง “กรรม” ที่ดำและขาว ดังนั้น วรรณะหรือชนชั้นจึงไม่ใช่เครื่องวัดความผิดถูกดีชั่วของบุคคล และได้ตรัสว่าทั้งพราหมณ์ แพศย์ และศูทร ย่อมเกิดจากพวกนั้นมีใช่พวกอื่นเกิดจากคนเสมอกันมิใช่เกิดจากคนที่ไม่เสมอกัน เกิดขึ้นโดยกรรมมิใช่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ

จะเห็นได้ว่าการให้คำนิยามคำว่า “ศักดิ์ศรี” จากการศึกษาในทางประวัติศาสตร์ หลักปรัชญาและความเชื่อทางศาสนา การศึกษาความหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” บนพื้นฐานดังกล่าวยังไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจในทางหลักกฎหมาย เพราะในความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ในทางกฎหมายนักกฎหมายของเยอรมันได้ให้คำอธิบายว่ามนุษย์ทุกคนเป็นมนุษย์โดยอำนาจแห่งจิตวิญญาณของตนเอง ซึ่งทำให้เขาแตกต่างจากความเป็นอยู่ในสภาวะธรรมชาติที่ปราศจากความเป็นส่วนบุคคล และการทำให้บรรลุเป้าหมายภายในขอบเขตส่วนบุคคลนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคลนั่นเอง ในการที่จะกำหนดตนเองและการสร้างสภาพแวดล้อมของตนเอง Klaus Stern ได้สรุปสาระสำคัญของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ว่าหมายถึง คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะและเป็นคุณค่าที่มีความผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าวโดยไม่จำต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติศาสนา วัย หรือคุณสมบัติอื่นๆ ของบุคคลในความหมายนี้ “ศักดิ์ศรี” จึงหมายถึงลักษณะบางประการที่สร้างออกมาเป็นคุณค่าเฉพาะตัวของมนุษย์ อันเป็นสาระตติในการกำหนดความรับผิดชอบของตนเอง อันเป็นการเรียกร้องการสร้างอิสระของปัจเจกบุคคลในรัฐเสรีประชาธิปไตย ถือว่ามีคุณค่า และเป็นสาระตติที่มนุษย์แต่ละคนได้รับเพื่อเห็นแก่ความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น ส่วนศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมัน ได้เคยวินิจฉัยในคดีเกี่ยวกับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” โดยสูงสุดที่ไม่อาจล่วงละเมิดได้ จึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความเคารพและต้องได้รับการคุ้มครองจากตนเอง ดังนั้น เพื่อเห็นแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของปัจเจกบุคคล รัฐจึงจำเป็นจะต้องทำให้เกิดความมั่นคงแก่ปัจเจกบุคคลในการพัฒนาลักษณะส่วนบุคคลให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกจากนี้ คำวินิจฉัยนั้น ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมันได้วินิจฉัยว่า มาตรา 1 ของรัฐธรรมนูญ ได้ให้หลักประกันในทางคุณค่าซึ่งปัจเจกบุคคลได้รับหลัก ประกันดังกล่าว เพราะความเป็นบุคคลไม่อาจล่วงละเมิดได้ในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น เป็นการรับรองถึงการคุ้มครองจากการแทรกแซงในปริมาตรส่วนบุคคล

⁹ อุดมศักดิ์ สงเคราะห์. เล่มเดิม. หน้า 24.

จากการให้ความหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ของนักนิสิตศาสตร์ และโดยคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ของเยอรมันนั้น อาจสรุปได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะอันสืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์และเป็นคุณค่าที่ผูกพันอยู่เฉพาะกับความเป็นมนุษย์เท่านั้น ทั้งนี้ ไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นใดทั้งสิ้น เช่น เพศ เชื้อชาติ ศาสนา คุณค่าของมนุษย์ดังกล่าวนี้มีความมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์มีความเป็นอิสระในการที่จะพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ ภายใต้อิทธิพลของจิตสำนึกของตนเอง โดยถือว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เป็นคุณค่าที่มีอาจจะล่วงละเมิดได้ การละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล หรือละเมิดการกระทำใดๆ ที่จะเป็นละเมิดต่อสิ่งดังกล่าวรัฐมีภาระหน้าที่ที่จะดำเนินการใดๆ ในทางที่จะทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเอื้อต่อการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรี หรือเอื้อต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองคุ้มครองไว้

ความหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามแนวคิดปรัชญาสากลขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ถือเป็นแบบแผนหนึ่งของหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพที่เป็นชีวิตที่มีคุณค่าสมกับความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชนจึงเกิดขึ้นจากศักดิ์ศรีอันมีมาโดยกำเนิดของบุคคล อันเกี่ยวโยงไปถึงจิตภาพทางศีลธรรมแห่งศักยภาพของมนุษย์ แม้อาจเป็นสิ่งที่ยากต่อการรูปธรรม ที่อยู่เหนือความเป็นส่วนตัวของบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นการเฉพาะในทรรศนะของ Jack Donnelly ได้แสดงความเห็นว่า¹⁰ แหล่งที่มาของสิทธิมนุษยชนคือ ธรรมชาติเชิงศีลธรรมของมนุษย์ สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งจำเป็นมิใช่เพียงเพื่อการมีชีวิตอยู่แต่เพื่อการดำรงชีวิตที่มีศักดิ์ศรี กล่าวคือ เพื่อพิสูจน์เชิงประจักษ์ แต่จริงๆ แล้วสิ่งนี้ก็คือเหมือนเป็นการสืบเนื่องมาจากความพยายามของ “คณะกรรมการว่าด้วยรากฐานทางทฤษฎีสิทธิมนุษยชนขององค์การด้านการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1947 ที่มุ่งมั่นแสวงหาหลักการร่วม โดยการมีหนังสือสอบถามความเห็นในปัญหาทางทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไปยังนักวิชาการปัญญาชนคนสำคัญๆ ของโลก ได้แก่ มหาคณคานธี ฮัลลีย์ มาร์ติเนซ และลาสกี ต่างมีจดหมายตอบกลับมา คือการเน้นย้ำรากฐานทางทฤษฎีสิทธิมนุษยชนที่มีความศรัทธาเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ในศักดิ์ศรีอันติดมาแต่กำเนิดของชายและหญิงเหมือนกัน พร้อมๆ กับที่ศรัทธารากฐานร่วมกันของสหประชาชาติอันมีต่อเสรีภาพและประชาธิปไตย ซึ่งในความเชื่อมั่นนี้ต่อสิทธิมนุษยชนก่อให้เกิดปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในปี ค.ศ. 1948 นั่นเอง

¹⁰ จรัญ โฆษณานันท์. (2544). รัฐธรรมนูญ 2540: จากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สู่ธรรมิกสิทธิมนุษยชน. หน้า 65-66.

แม้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ไม่ก่อให้เกิดผลผูกพันในทางกฎหมายระหว่างประเทศให้ประเทศสมาชิกที่ไม่ได้ลงนามรับรองต้องปฏิบัติตาม แต่การนำเอาหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนมาเป็นแนวทางปฏิบัติเรื่อยมาเป็นระยะเวลาเกินกว่า 50 ปี ทำให้หลักการดังกล่าวได้กลายมาเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศไปแล้ว เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาจะเห็นว่า สิ่งที่ปฏิญญาสากลมุ่งที่คุ้มครองก็คือ สิทธิมนุษยชน โดยการอ้างถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในฐานะที่เป็นวัตถุประสงค์อันหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในระหว่างสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น หากพิจารณาในด้านเนื้อหาหรือเป้าหมายสุดท้ายของเรื่องแล้ว สามารถกล่าวได้ว่าทั้งสองเรื่องต่างก็มุ่งที่จะสร้างความสงบและสันติสุขให้เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมของมนุษย์ตลอดไป ในกรณีเช่นนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนจึงไม่มีความแตกต่างกับความเชื่อในทางศาสนาที่ต่างก็สอนให้คนเป็นคนดี และมุ่งให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมนั้น¹¹

ตามที่กล่าวมาข้อมสะท้อนความศรัทธาต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันหมายถึงความเชื่อมั่นในคุณค่าของมนุษย์ในความมีมโนธรรม ในศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นมนุษย์อันสมบูรณ์ ครอบคลุมเท่าที่ยังมีลมหายใจอยู่มนุษย์ทุกคนย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนแปลงพัฒนาตัวเองจากสภาพที่เป็นอยู่ การที่เรายืนยันความเชื่อที่มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีไม่อาจถูกใช้เพื่อเป็นเครื่องมือเพื่อสิ่งใดๆ มิใช่เพราะเราเชื่อว่ามนุษย์เป็นสิ่งสมบูรณ์แต่เพราะความศรัทธาเชื่อมั่นว่ามนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ต่างหากที่ทำให้เราต้องเคารพต่อความเป็นมนุษย์ของเขา หรือหลักเรื่องศักดิ์ศรีของบุคคลหรือมนุษย์ ซึ่งเน้นการเคารพในคุณค่าของมนุษย์โดยปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยการยอมรับต่อการตัดสินใจ รวมถึงการแสดงออกที่เป็นไปด้วยความสมัครใจของมนุษย์ด้วยกัน อีกทั้งการที่จะส่งเสริมสิทธิมนุษยชนจะต้องมีการกิจอย่างหนึ่งของประชาตินุญชก็คือการต่อสู้กับธรรมชาติที่เป็นอยู่จริง ซึ่งหากไม่มองโลกอย่างสิ้นหวังมากนัก ธรรมชาติที่จุดมุ่งหมายเชิงคุณค่าเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีมนุษยชาติไม่อาจปฏิเสธได้ฉันทิ ศรัทธาในความเป็นมนุษย์ก็ย่อมกลายเป็นสิ่งที่เราอยากจะทำได้ฉันทิ¹² ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ก็ได้นำหลักแนวคิดนี้ว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาบัญญัติไว้ในมาตรา 4 ซึ่งมีบทบัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” อันเป็นการอนุวัติตามหลักปฏิญญาสากลในการรองรับสิทธิมนุษยชนอันเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายนั่นเอง

¹¹ ฉันทิฉันทิ รตนเจริญ. (2546). *สิทธิของผู้ต้องขัง*. หน้า 6-7.

¹² ฉันทิ ฉันทิฉันทิ. เล่มเดิม. หน้า 69-71.

2.1.3 แนวคิดในทางนิติปรัชญา

แนวคิดในทางนิติปรัชญาเกี่ยวกับเรื่องสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ได้แบ่งเป็น 2 แนวคิด ดังนี้

1) แนวคิดกฎหมายธรรมชาติ (The Natural Law Theory)

ตามแนวคิดทฤษฎีนี้เห็นว่า สิทธิเสรีภาพของบุคคล “เป็นสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ที่สืบเนื่องมาจากกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งเป็นเหตุผลและความยุติธรรมที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ และอยู่เหนือกฎหมายของรัฐ (Positive Law) หากกฎหมายที่ฝ่ายบ้านเมืองตราขึ้น ขัดหรือแย้งกับหลักกฎหมายธรรมชาติ หรือหลักความยุติธรรมแล้ว กฎหมายนั้นก็จะตกไปเป็นอันไร้ผล แต่ในปัจจุบันนี้ปรัชญากฎหมายธรรมชาตรวมสมัยจะมีลักษณะที่ผ่อนปรนมากขึ้น กล่าวคือ ไม่ยืนยันว่ากฎหมายบัญญัติใดที่ขัดแย้งกับหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติต้องตกเป็นโมฆะตามแบบความคิดเก่า แต่ก็ยังยืนยันเชื่อมั่นในหลัก “ความยุติธรรม” ในฐานะเป็นจุดหมายปลายทางแห่งกฎหมาย และความเชื่อมั่นในเรื่อง “ความสัมพันธ์ที่จำต้องมี” ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม หรือหลักศีลธรรมและจริยธรรมต่างๆ¹³

2) แนวคิดกฎหมายบ้านเมือง (The Positive Law Theory)

ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง หรือที่เรียกกันว่า “ทฤษฎีปฏิฐานนิยมทางกฎหมาย” (The Legal Positivism Theory) เห็นว่า กฎหมายเป็นผลผลิตที่ถูกสร้างขึ้นโดยฝ่ายผู้ใช้อำนาจปกครอง คือ รัฐ สิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นสิ่งที่รัฐาธิปัตย์ (Sovereign) เป็นผู้รับรองและคุ้มครองให้ หรือมีที่มาจากคำสั่งของผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง และความยุติธรรม (Justice) คือ ความถูกต้องตามกฎหมาย (Legality) หรือความยุติธรรมตามกฎหมาย (Justice according to Law) ซึ่งหมายถึงการเคารพปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่รัฐตราขึ้น ฉะนั้น ประชาชนจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายที่ รัฐาธิปัตย์ได้ตราขึ้นบังคับใช้ (Positive Law) แก่ประชาชนในบ้านเมือง แม้ว่ากฎหมายนั้นจะไม่ถูกต้องชอบธรรม หรือไม่ยุติธรรมก็ตาม เพราะกฎหมายนั้นก็ยังคงเป็นกฎหมายอยู่นั่นเอง ดังนั้น แนวคิดทางทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง จึงไม่คำนึงถึงความถูกต้องหรือความยุติธรรมนัก

จากแนวคิดทางนิติปรัชญาทั้ง 2 แนวคิดนี้ จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีทางกฎหมายธรรมชาติมีข้อดีตรงที่คำนึงถึงเหตุผลและความเป็นธรรม แต่ก็มีข้อเสียที่มีลักษณะเป็นนามธรรมเกินไป ส่วนทฤษฎีกฎหมายบ้านเมืองนั้น มีข้อดีตรงที่มีความชัดเจนแน่นอน แต่ก็ยังมีข้อเสียตรงที่ทำให้กฎหมายแข็งกระด้างเกินไปไม่เหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ดังนั้น ในปัจจุบัน

¹³ แหล่งเดิม. หน้า 148-149.

จึงได้มีการนำแนวคิดจากทฤษฎีนิติปรัชญาทั้งสองแนวคิดนี้มาผสมผสานกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมให้มากที่สุด

2.2 แนวคิดรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การดำเนินคดีอาญาย่อมกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่รัฐก็จำเป็นที่จะต้องพยายามดำเนินการให้ก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของบุคคลให้น้อยที่สุด ซึ่งแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนย่อมแตกต่างกันไปตามค่านิยมหรือจุดยืนของระบบความยุติธรรมทางอาญา โดยในการวิเคราะห์นโยบายหรือจุดยืนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ศาสตราจารย์ เฮอ์เบิร์ต แพ็คเกอร์ (Herbert Packer) นักวิชาการชาวอเมริกัน ได้ กำหนดรูปแบบมาตรฐานของกระบวนการไว้สองรูปแบบ เรียกว่า “แบบการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)” แบบหนึ่ง กับ “แบบกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model) อีกแบบหนึ่ง ซึ่งทั้งสองแบบมีเป้าหมายในการป้องกันสังคมอย่างเดียวกัน แต่มีมรรควิธีในการบรรลุเป้าหมาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งมีวิธีปฏิบัติ (Procedure) ที่แตกต่างกัน¹⁴ ดังนี้

2.2.1 รูปแบบการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model)

การดำเนินคดีอาญารูปแบบนี้ มีที่มาจากแนวความคิดในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่คำนึงถึงความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในสังคมเป็นสำคัญ โดยมุ่งเน้นด้านประสิทธิภาพทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นชั้นสืบสวน จับกุม ควบคุมตัว การฟ้องคดี การพิสูจน์ความผิด การพิจารณาพิพากษา และการบังคับคดีตามคำพิพากษาเพื่อที่จะสามารถควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม หรือจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายให้ได้ และเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องให้หลักประกันแก่สังคมได้ กล่าวคือ จะต้องสามารถจับกุมผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ในอัตราสูงโดยใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างจำกัด และการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ (Process) ในกระบวนการยุติธรรมต้องมีความรวดเร็ว (Celerity) มีวิธีปฏิบัติที่เป็นแบบแผนและมีความแน่นอน (Certainly) คือต้องมีผู้กระทำความผิดที่รอดพ้นจากการถูกศาลลงโทษน้อยที่สุด เพราะถ้ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ประชาชนก็จะเสื่อมศรัทธาและไม่เคารพเชื่อฟังกฎหมาย

การสันนิษฐานว่าผู้ถูกกล่าวหามีความผิด (Presumption of Guilt) ตามแนวคิดนี้ เป็นการคาดคะเนผลลัพธ์โดยตรงไปตรงมา และเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงตามเป้าหมายในการปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งมีได้เป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับการสันนิษฐานว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) อย่างที่เข้าใจกัน แต่เป็นเพียงความคิดเห็นที่แตกต่างกันเท่านั้น

¹⁴ อภิรัตน์ เพชรศิริ. (2548). *ทฤษฎีอาญา*. หน้า 112-113.

โดยเห็นว่าการที่ผู้กระทำความผิดถูกจับได้ในที่เกิดเหตุในทันทีทันใดพร้อมอาวุธที่ใช้กระทำความผิดและมีประจักษ์พยานจำนวนมากยืนยันการกระทำความผิด อีกทั้งผู้กระทำความผิดให้การรับสารภาพนั้นเป็นเรื่องเหลวไหลที่จะให้คิดว่าผู้นั้นไม่ได้กระทำความผิด ทั้งการให้สันนิษฐานว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นเพียงแบบพิธีทางกฎหมายที่แสดงว่าผู้ถูกกล่าวหาที่ยังมิได้รับการพิจารณาและพิพากษาโดยศาลว่ากระทำความผิด จึงจะปฏิบัติต่อเขาเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้เท่านั้น¹⁵ แต่มิได้มีผลต่อคดีแต่อย่างใดเนื่องจากเป็นเพียงแนวทางการดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

แนวความคิดที่คำนึงถึงความสงบเรียบร้อยของสังคมตามรูปแบบนี้ จึงทำให้รัฐมีความจำเป็นต้องควบคุมหรือกักขังผู้ถูกกล่าวหาเอาไว้ในระหว่างการดำเนินคดี เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้กระทำความผิดจะต้องถูกนำตัวมาพิจารณาลงโทษ และเป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นหลบหนีหรือไปก่ออันตรายหรือความเสียหายอย่างใดๆ ต่อสังคมขึ้นอีก

2.2.2 รูปแบบกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model)

รูปแบบกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model) เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากกว่าประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยมีค่านิยมในเรื่องความเป็นธรรมในการดำเนินการทางอาญาตามขั้นตอนต่างๆ กล่าวคือ จะต้องตรวจสอบมิให้ผู้ถูกกล่าวหาถูกส่งผ่านไปตามขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมอย่างสะดวกรวดเร็วโดยไม่คำนึงถึงความชอบธรรม โดยเห็นว่าประสิทธิภาพในการควบคุมป้องกันอาชญากรรมแม้จะสำคัญแต่ย่อมน้อยกว่าการป้องกันสิทธิของบุคคลจากความผิดพลาดของกระบวนการนิติธรรม¹⁶ จึงไม่เห็นพ้องด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของรูปแบบการควบคุมอาชญากรรม และต้องการให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาอย่างเป็นทางการและเปิดเผยในศาลยุติธรรมต่อหน้าองค์กรคณะผู้พิพากษาที่เป็นกลางเท่านั้น¹⁷

รูปแบบกระบวนการนิติธรรมจะยึดถือกฎหมายเป็นหลัก โดยบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหากระทำความผิดเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำเท่านั้น แต่เขาจะมีความผิดก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจวินิจฉัยตามกฎหมายคือศาลได้พิจารณาพิพากษาชี้ขาดแล้วว่าเขามีความผิด ซึ่งสอดคล้องกับหลัก “Presumption of Innocence” ที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่

¹⁵ ประธาน วัฒนาวณิชช์. (2547). *รูปแบบการศึกษาวินิจฉัยกระบวนการยุติธรรม (เอกสารอรรถดำนานา)*. เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาชั้นสูง. หน้า 2-4.

¹⁶ อภิรัตน์ เพชรศิริ. เล่มเดิม. หน้า 115.

¹⁷ ประธาน วัฒนาวณิชช์. เล่มเดิม. หน้า 6.

จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขาเป็นผู้ได้กระทำความผิดจริง และยังคงสอดคล้องกับหลัก “ยกประโยชน์แห่งความสงสัย (In dubio proreo) ซึ่งเป็นหลักนิติรัฐที่สำคัญหลักหนึ่งด้วย

จะเห็นได้ว่า “แบบควบคุมอาชญากรรม” นั้น จะมีการดำเนินการอย่างรวดเร็ว รวดรัด และมีประสิทธิภาพสูงในการควบคุมและป้องกันอาชญากรรม แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเสี่ยงต่อความผิดพลาดในการที่กระทบต่อสิทธิของบุคคลได้ ส่วน “แบบกระบวนการนิติธรรม” นั้น การดำเนินการเป็นไปอย่างเชื่องช้ามีพิธีการซับซ้อน มีการตรวจสอบในทุกขั้นตอน ใช้ทรัพยากรมาก แต่ก็เป็นการป้องกันความผิดพลาดและคุ้มครองสิทธิของบุคคลได้ดี ซึ่งคงไม่มีคำตอบว่ารูปแบบใดดีกว่ากัน¹⁸ เพราะหากเน้นวัตถุประสงค์ในเรื่อง Crime Control ก็จะมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดี แต่หากเน้นเรื่อง Due Process มากเกินไป ก็อาจจะมีผลทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำได้¹⁹

ดังนั้น จึง ไม่มีระบบกฎหมายของประเทศใดที่ยึดถือและปฏิบัติตามค่านิยมของรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทั้งสองอย่างได้อย่างสมบูรณ์แบบ กล่าวคือ รูปแบบที่ใช้ปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตจริงจะเป็นรูปแบบผสม โดยขึ้นอยู่กับกับระบบกฎหมาย หรือสภาพบริบททางสังคมของแต่ละประเทศว่าจะให้ความสำคัญกับรูปแบบหรือทฤษฎีใดมากกว่ากัน แต่ทุกครั้งที่สังคมโน้มเอียงหนักไปในทางทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง ก็จะเกิดกระแสต้านให้กลับไปสู่จุดที่ควรจะเป็นดุลยภาพ

สำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ยังเป็นระบบที่ผสมทั้งสองทฤษฎี คือเป็นระบบที่ขาดจุดยืนที่แน่นอน ขาดความต่อเนื่องทางนโยบายและขาดความชัดเจนในทางปฏิบัติ โดยในบางครั้งก็ใช้ระบบ “ควบคุมอาชญากรรม (Crime Control)” บางครั้งก็ใช้ระบบ “นิติธรรม (Due Process)” อีกทั้งองค์กรที่อยู่ในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดการจัดการองค์ความรู้แบบบูรณาการทางกระบวนการยุติธรรม ขาดการประสานงานระหว่างองค์กรอย่างเป็นเอกภาพไม่ไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติอาจตรากฎหมายโดยมิได้คำนึงถึงนโยบายทางอาญา ฝ่ายบริหารก็มีหน่วยปฏิบัติที่มักบังคับใช้กฎหมายโดยไม่เห็นความสำคัญของกระบวนการนิติธรรม ส่วนฝ่ายตุลาการนั้นบางครั้งก็เข้มงวดในเรื่องวิธีการโดยมิได้มองถึงสาระความเป็นจริงของสังคมในด้านการควบคุมอาชญากรรม หรือการใช้ดุลพินิจในเรื่องให้ปล่อยตัวชั่วคราวไม่มีมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งกลายเป็นเรื่องการใช้ดุลพินิจของแต่ละบุคคลไป ส่วนงานของราชทัณฑ์ก็มีปัญหาในเรื่องสถานที่ของเรือนจำที่ไม่เพียงพอ ยังไม่เป็นมาตรฐานสากล และปัญหาคนล้นคุกที่นับวันสถิติมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ก็มิใช่วิชาการบางส่วน

¹⁸ อภิรัตน์ เพชรศิริ. เล่มเดิม. หน้า 117.

¹⁹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2545). คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 27.

ให้ความเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมีลักษณะโน้มเอียงเน้นหนักไปในทาง
ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมมากกว่าทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม

2.3 มาตรฐานสากลการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการไม่ถูกควบคุมตัว

2.3.1 ปฏิญญาสากลขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ปฏิญญาสากลขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights, 1948) เป็นตราสารสันที่เป็นมาตรฐานสากลที่ทุกประเทศลงมติยอมรับ และนำหลักการไปบัญญัติไว้ในกฎหมายสูงสุดของแต่ละประเทศ โดยปฏิญญาฯ ฉบับนี้มีแนวคิดทางปรัชญาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากหลักกฎหมายธรรมชาติ เพื่อรับรองสิทธิมนุษยชนให้เป็นมาตรฐานสากล โดยสมัชชาสหประชาชาติได้ลงมติยอมรับและประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 โดยปฏิญญาฯ นี้ ประกอบด้วยข้อความทั้งหมด 30 ข้อซึ่งในส่วนของสิทธิในการคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยในการปล่อยชั่วคราว มีบัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาฯ ข้อ 1, ข้อ 9, และข้อ 11 (1)²⁰ ดังนี้

ข้อ 1 “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ...”

ข้อ 9 “บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการมิได้”

ข้อ 11 (1) “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี”

จากหลักการในปฏิญญาฯ ได้รับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่ายังเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้มีความผิดตามกฎหมาย ดังนั้น จึงควรที่จะให้ผู้ต้องหา หรือจำเลยในกรณีที่เข้ามอบตัวมีสิทธิได้รับอิสรภาพด้วยการปล่อยตัวเขาไปชั่วคราวในระหว่างการดำเนินคดี เพื่อให้มีโอกาสในการแสวงหาเตรียมพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีหรือใช้สิทธิปรึกษาทนายความ เป็นต้น และประเทศไทยเองก็ให้ความสำคัญกับปฏิญญาฉบับนี้เช่นกัน โดยนำหลักการมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

²⁰ ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2555, จาก

2.3.2 กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการไม่ควบคุมตัว (กฎโตเกียว)
(United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures: The Tokyo Rules)

กฎโตเกียว รุท²¹ ฉบับนี้ได้รับรองโดยที่ประชุมใหญ่สมัชชาทั่วไป ได้กล่าวถึงวิธีการหลีกเลี่ยงไม่ใช้วิธีการคุมขังในชั้นก่อนพิจารณาและในระหว่างพิจารณาคดีไว้ในภาคที่ 2 ข้อที่ 6 ดังนี้

“6.1 การคุมขังในชั้นก่อนชั้นพิจารณาคดีนั้นพึงใช้ได้ต่อเมื่อเป็นหนทางสุดท้ายที่ไม่มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่าแล้ว โดยในการจะใช้พึงคำนึงถึงความจำเป็นต่อการสอบสวนความผิดตามข้อกล่าวหาตลอดจนการคุ้มครองสังคมและผู้เสียหายเป็นสำคัญ”²²

หลักเกณฑ์ของกฎโตเกียว รุท ดังกล่าวได้ให้ทางเลือกในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้เมื่อเป็นหนทางสุดท้ายที่ไม่มีวิธีอื่นที่เหมาะสมกว่าแล้ว²³ แต่เดิมเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมของไทยอาจใช้วิธีการควบคุมตัวผู้ต้องหาเป็นวิธีแรกเพราะต้องการสอบปากคำเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานให้มากที่สุด ซึ่งอาจเกิดจากปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่ต้องการความสะดวกในการรวบรวมพยานหลักฐาน การประกันการมีตัวในชั้นพิจารณาคดี แต่ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับหลักมาตรฐานสากลให้มากขึ้นเพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการกระทำที่เสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานให้เป็นการเคารพต่อสิทธิเสรีภาพผู้อื่นให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจับกุม การควบคุมตัว การค้น ซึ่งจะต้องกระทำด้วยความจำเป็นและมีเหตุผลซึ่งบทบัญญัติกฎหมายในประเทศไทยที่ได้รับการแก้ไขนั้นได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน หรือแม้กระทั่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 มาตรา 108 ก็ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องนำตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐเมื่อมีเหตุจำเป็นและเหตุที่จะปล่อยชั่วคราวเท่านั้น

แต่ถึงกระนั้น แม้ประเทศไทยจะได้แก้ไข หรือเพิ่มบทบัญญัติกฎหมายเพื่อให้อนุวัติตามมาตรฐานสากลที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกแล้วก็ตาม ในทางปฏิบัตินั้นยังมีการละเมิดสิทธิ

²¹ กฎมาตรฐานฉบับนี้รับรองโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไป ตามมติที่ 45/110 เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1990.

²² PRE-TRIAL STAGE

6. Avoidance of pre-trial detention

6.1 Pre-trial detention shall be used as a means of last resort in criminal proceedings. With due regard for the investigation of the alleged offence and for the protection of society and the victim. (อ้างใน มนต์ชัย ชนินทรลีลา.แหล่งเดิม)

²³ เฉลิมเดช หนูรุ่ง. (2548). การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี. หน้า 23.

และเสรีภาพของบุคคลอื่นอยู่อีกมาก ซึ่งรวมถึงบุคคลที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาที่เข้าพบพนักงานสอบสวนเพื่อแสดงความบริสุทธิ์และเพื่อแก้ข้อกล่าวหาโดยมิได้ถูกจับกุมในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีในเรื่องที่ผู้เขียนทำการศึกษา²⁴

2.3.3 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant of Civil and Political Rights 1966)

สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้รับรองกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2509 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2519 โดยกติกาฉบับนี้มีลักษณะเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศมีผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างประเทศแก่รัฐภาคี ทั้งนี้ โดยนำหลักการที่ได้รับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างประเทศมาทำให้เป็นสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยมีระบบตรวจสอบโดยสหประชาชาติว่าได้มีการละเมิดกติกาฯ หรือไม่ สำหรับประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีกติกาฉบับนี้ โดยการภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant of Civil and Political Rights, 1966) ฉบับนี้ มีข้อความทั้งสิ้น 53 ข้อ ข้อ 1-27 เป็นส่วน “สาระบัญญัติ” (รับรองสิทธิเสรีภาพ) ส่วนข้อ 28-53 เป็นวิธีบัญญัติ” (วิธีการดำเนินงานเพื่อบังคับตามสิทธิเสรีภาพที่รับรองไว้) ซึ่งในข้อที่เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวนั้น²⁴ มีดังนี้

ข้อ 9 (1) “บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพและความมั่นคงแห่งตน บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ ยกเว้นโดยเหตุ...ที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”

(3) “บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาล หรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจตุลาการ และจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัวอาจกำหนดให้มีการประกันว่าจะมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดี ในขั้นตอนอื่นในการพิจารณา และจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษาเมื่อถึงวาระนั้น”

(4) “บุคคลใดที่ถูกลิดรอนเสรีภาพโดยการจับกุมหรือควบคุมตัว ย่อมมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ศาลตัดสิน โดยมีชกเข้าถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้น และหากการควบคุมตัวไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวไป”

²⁴ ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2555, จาก

ข้อ 14 (2) “บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำผิดอาญา ต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้พิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย”

(3) “ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลทุกคนซึ่งต้องหว่ากระทำผิดย่อมมีสิทธิที่ได้รับหลักประกันขั้นต่ำดังต่อไปนี้ อย่างเสมอภาค...

ข) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกอย่างเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี และติดต่อกับทนายความที่ตนเลือกได้”

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า กติกาฯ ฉบับนี้เป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่มีสาระรับรองหลักการสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยมุ่งที่การกำหนดมาตรการต่างๆ ให้ประเทศภาคีสมาชิกปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมการเคารพสิทธิของประชาชน โดยเฉพาะหลักเกณฑ์ในเรื่องเสรีภาพและความมั่นคงแห่งตน ซึ่งบุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือลิดรอนเสรีภาพโดยมิชอบไม่ได้ เว้นแต่มีกฎหมายกำหนดไว้และจะต้องได้รับการแจ้งข้อหาในทันที หลังจากนั้นจะต้องถูกนำตัวไปสู่กระบวนการทางศาล และได้รับการพิจารณาคดีหรือปล่อยตัวโดยมีหลักว่าผู้ต้องหาเหล่านั้นจะต้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว โดยมีหลักประกันพอสมควรว่าจะไม่หลบหนี และจะต้องแยกผู้ที่ถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดีออกจากผู้ต้องโทษที่ศาลมีคำพิพากษาแล้วว่ากระทำผิด อีกทั้งจะต้องปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังเหล่านั้นอย่างเหมาะสมเพราะบุคคลเหล่านี้ได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์²⁵

2.4 แนวคิดการควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ และแนวคิดการปล่อยชั่วคราว

2.4.1 กรณีมีเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจรัฐ

นับตั้งแต่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 คำว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับกันอย่างแพร่หลาย โดยในปัจจุบันนี้ประชาคมโลกต่างมีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า รัฐมีพันธะในการปกป้องดูแลรักษาสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของพลเมือง แต่ในขณะเดียวกันรัฐเองก็มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมอันเป็นประโยชน์สาธารณะ รวมทั้งยังมีหน้าที่ในการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนด้วยเช่นกัน ดังนั้น เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นรัฐจำเป็นต้องเข้ามาดำเนินคดีอาญา เพื่อตรวจสอบความจริงของเรื่องที่กำลังกล่าวหาและจักได้ชี้ขาดเรื่องที่กำลังกล่าวหาขึ้น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ โดยการนำตัวผู้กระทำความผิด

²⁵ ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ. (2542, ธันวาคม). สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรม. บทบัญญัติ, เล่ม 55, ตอน 4. หน้า 167-176.

มาลงโทษตามวิธีการต่างๆ หรือแม้กระทั่งจะเป็นการกำจัดผู้กระทำผิดออกจากสังคมเพื่อป้องกันอาชญากรรมอย่างถาวร เช่น การลงโทษผู้กระทำผิดโดยการจำคุกตลอดชีวิต²⁶ เป็นต้น

ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฅ นคร ได้อธิบายเหตุที่มีความจำเป็นที่จะนำตัวบุคคลผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจรัฐนั้นมี 2 กรณี²⁷ คือเหตุที่จะออกหมายจับกับเหตุที่จะออกหมายขัง ซึ่งปัจจุบันเหตุที่จะออกหมายจับกับเหตุที่จะออกหมายขังถือเป็นเหตุเดียวกันมีทั้ง “เหตุที่เป็นเหตุหลัก และเหตุที่เป็นเหตุรอง” “เหตุที่เป็นเหตุหลัก” คือ เหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่ออันตรายประการอื่น (Primary) ตามบทบัญญัติมาตรา 66 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเอง ส่วน “เหตุที่เป็นเหตุรอง” คือ เหตุแห่งความร้ายแรงของความผิด (Secondary) เมื่อกรณีใดมี “เหตุที่เป็นเหตุหลัก” แล้ว การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐย่อมมีความจำเป็นเสมอ และส่งผลต่อไปว่าการปล่อยชั่วคราวนั้นย่อมกระทำไม่ได้ เพราะจะทำให้การดำเนินคดีไม่อาจเป็นไปได้โดยเรียบร้อยและขัดขวางต่อการมีตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยในการดำเนินคดี ส่วนกรณีใดมี “เหตุที่เป็นเหตุรอง” หรือเป็นกรณีเกี่ยวกับความร้ายแรงของความผิด กรณีนั้นย่อมไม่แน่เสมอไปว่าการดำเนินคดีจะไม่อาจเป็นไปได้โดยเรียบร้อยและจะขัดขวางต่อการมีตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยในการดำเนินคดี เหตุความร้ายแรงของความผิดจึงเป็นเหตุรอง และส่งผลต่อไปเกี่ยวกับการพิจารณาปล่อยชั่วคราว กล่าวคือในกรณีของเหตุรองนั้น อาจมีการปล่อยชั่วคราวได้ตามสิทธิที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ตามองค์กรในกระบวนการยุติธรรมต่างๆ ของรัฐไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองก็ดี²⁸ พนักงานสอบสวนที่ดี พนักงานอัยการที่ดี หรือศาลที่ดี อาจจะยังแยกความเป็นเหตุหลักและเหตุรองดังกล่าวไม่ชัดเจนพอ จึงพิจารณาเหตุแห่งความร้ายแรงของความผิดซึ่งเป็นเหตุที่เป็นเหตุรองในลักษณะเดียวกันกับเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่ออันตรายประการอื่น กล่าวคือ ไม่ได้พิจารณาถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ แต่กลับพิจารณาให้นำหนักเกี่ยวกับหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก โดยเฉพาะกรณีคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีและผู้ถูกกล่าวหาได้เข้ามาขอตัวต่อเจ้าหน้าที่รัฐนี้

²⁶ ถังชัย ดังคณานุกุลชัย, เล่มเดิม, หน้า 19.

²⁷ คณิต ฅ นคร, (2553, ธันวาคม), การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐกับการปล่อยชั่วคราว: รวมบทความกระบวนการยุติธรรมกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน, หน้า 60 – 61.

²⁸ ปัจจุบันมีกฎกระทรวงได้กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองเป็นพนักงานสอบสวนในกฎหมาย 19 ฉบับ ซึ่งรวมคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีด้วย (ดู ภาคผนวก ง, หน้า 97).

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า การดำเนินคดีย่อมกระทบถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะในการดำเนินคดีอาญาแม้ในปัจจุบันจะยกฐานะผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี แต่ในบางกรณีก็อาจมีความจำเป็นที่รัฐต้องเอาตัวบุคคลมาไว้ในอำนาจรัฐ เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาของรัฐสามารถดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย และในการดำเนินคดีอาญาอาจต้องมีการสอบปากคำผู้ต้องหา การฟ้องคดีต่อศาลจะต้องมีตัวผู้ต้องหาปรากฏต่อศาล และในการพิจารณาคดีในศาลจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย กรณีจึงจำเป็นต้องมีการควบคุมผู้ถูกกล่าวหาไว้ในระหว่างดำเนินคดี เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปโดยเรียบร้อย เพื่อประกันการมีตัวผู้ต้องหา หรือจำเลย และเพื่อประกันการบังคับโทษ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเพื่อเป็นหลักประกันสำหรับรัฐใน “การดำเนินคดีชั้นกำหนดคดี (Erkenntnisverfahren)” หรือเป็นหลักประกันสำหรับรัฐใน “การดำเนินคดีชั้นบังคับคดี (Vollstreckungsverfahren)” หรือเพื่อเป็นหลักประกันสำหรับรัฐทั้งสองประการที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง²⁹ แต่จากแนวคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เห็นว่าแม้รัฐจะมีอำนาจใช้มาตรการบังคับ (Compulsory Measures) เช่น การจับ ควบคุม หรือขังบุคคล เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาของรัฐสามารถดำเนินไปได้โดยความเรียบร้อยก็ตาม แต่ในขณะที่เดียวกันรัฐก็จะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาให้สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเป็นธรรมด้วย กรณีจึงต้องมีการควบคุมการใช้มาตรการบังคับควบคุมกันไปด้วย

หลักการดำเนินคดีอาญาที่ดีนั้น จะต้องประกอบไปด้วยหลักสำคัญสองประการ คือ ประการแรกจะต้องมีกระบวนการค้นหาความจริงที่มีประสิทธิภาพ เพื่อจะทำให้สามารถค้นหาตัวผู้กระทำผิดและนำตัวมาลงโทษได้อย่างถูกต้อง (Crime Control) และประการที่สองต้องเป็นกระบวนการที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือประชาชนทั่วไป มิให้ต้องเดือดร้อนหรือถูกกระทบกระทั่งสิทธิเสรีภาพจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานหรือศาลในการค้นหาความจริง นั้น (Due Process)³⁰ ซึ่งหมายความว่า ในการใช้มาตรการต่างๆ ในการดำเนินคดีอาญานั้นจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่เป็นนิติรัฐ โดยรัฐจะต้องพยายามที่จะรักษาสมดุลของหลักการทั้งสองไว้ ด้วยการชั่งน้ำหนักอย่างยุติธรรม (Fair Balance) ระหว่างผลประโยชน์ของรัฐและเอกชน โดยต้องพยายามผสมผสานวัตถุประสงค์ทั้งสองประการดังกล่าวให้ลงตัวด้วย

²⁹ คณิต ฌ นคร. เล่มเดิม. หน้า 44.

³⁰ ณรงค์ ใจหาญ. (2540, มิถุนายน). *หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่: ปัจจุบันและทศวรรษหน้า 2540-2550. บทบัญญัติ, เล่ม 53, ตอน 2. หน้า 64.*

2.4.2 แนวคิดการปล่อยชั่วคราว

คำว่า “ปล่อยชั่วคราว” เป็นศัพท์ทางกฎหมายที่เพิ่งบัญญัติขึ้นมาใหม่ เมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปี พ.ศ. 2478 โดยได้บัญญัติอยู่ในภาค 1 ลักษณะ 5 หมวด 3 ตั้งแต่มาตรา 106-119 ทวิ แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็มิได้มีการให้นิยามความหมายของคำว่า “ปล่อยชั่วคราว” ไว้แต่อย่างใด มีเพียงความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางนิติศาสตร์ได้ให้คำอธิบายความหมายของการปล่อยชั่วคราวไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

การปล่อยชั่วคราว คือ การประกันตัวจำเลยในคดีอาญาอย่างที่ใช้เรียกกันมาก่อนใช้ประมวลกฎหมายฯ นั้นเอง กล่าวคือ เมื่อบุคคลหนึ่งถูกจับมา หรือถูกเรียกมาควบคุมไว้ในฐานะผู้ต้องหา หรือถูกขังไว้ในฐานะจำเลย ตามปกติแล้วก็ต้องถูกควบคุมหรือกักขังไว้ ตลอดเวลาที่มีการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา แต่กฎหมายเปิดโอกาสให้บุคคลนั้นๆ ได้รับการปล่อยตัวไปชั่วคราวได้ คือ การประกันตัวนี้เอง³¹ การปล่อยชั่วคราว เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในคดีอาญา โดยเป็นมาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกาย หรือเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เปลี่ยนทิศทางการของผู้ต้องหาหรือจำเลย

การปล่อยชั่วคราว อีกนัยหนึ่งหมายถึง การปล่อยตัวผู้ต้องหา หรือจำเลยไปชั่วคราว ระยะเวลาหนึ่งที่มีกำหนด โดยคำสั่งของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณี ซึ่งอาจปล่อยชั่วคราวไปโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้³² การปล่อยชั่วคราวหรือภาษาสามัญที่เรียกว่า “ประกันตัว” คือวิธีการผ่อนคลายในเรื่องการควบคุมและขัง โดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับอิสรภาพไปชั่วคราวได้ กับเนื่องมาจากหลักกฎหมายที่ว่า บุคคลจะยังไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำผิดจนกว่าศาลจะพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นเช่นนั้นจริง³³ ซึ่งการประกันตัวนี้ทำได้ตั้งแต่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวตลอดไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด³⁴ การประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราว คือ การปล่อยบุคคลไป โดยบุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องยอมกลับมารับการ

³¹ สัญญา ธรรมศักดิ์. (2530). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-7 มาตรา 1-267 (ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศ อวยชัย). หน้า 109-110.

³² สุวิณชัย ไชหาญ. (2536). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 มาตรา 77-156. หน้า 178.

³³ คณิง ภาไชย. (2545). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1). หน้า 266.

³⁴ กุศล บุญเย็น. (2541). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 126.

ควบคุมตามระยะเวลาและสถานที่ที่นัดไว้ในขณะอนุญาตให้ประกันตัว กล่าวคือ เป็นการปล่อยชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขว่าจะกลับมารับการควบคุมเพื่อดำเนินคดี³⁵

ดังนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า “การปล่อยชั่วคราว” (Provisional Release) หรือ “การประกันตัว (Bail)” หมายถึง การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยจากการควบคุมหรือขังไปชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งที่มีกำหนด ในระหว่างการสอบสวน ใต้สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณา โดยคำสั่งของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณี ไม่ว่าจะด้วยวิธีไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นมาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ตามหลักกฎหมายที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่นกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขามีความผิดตามกฎหมาย

กล่าวกันว่า “คนรวยย่อมไม่มีโอกาสติดคุก” เป็นคำกล่าวที่ไม่เกินความจริงในสังคมทุกสังคม เพราะคนร่ำรวยย่อมฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าคนยากจน ซึ่งหากคนรวยกระทำผิดและตกเป็นผู้ต้องหาย่อมมีศักยภาพในการประกันตัวโดยมีหลักประกันที่ดีกว่าคนยากจน ดังนั้นความยากจนจึงเป็นลักษณะที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของบุคคลทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอยู่ทั่วโลก ซึ่งหากบุคคลประเภทนี้ตกเป็นผู้ต้องหาแล้วโอกาสที่จะได้รับความไม่เป็นธรรมจากการเลือกปฏิบัติ และจากความไม่เสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมย่อมมีสูง

แม้ในปัจจุบันประเทศไทยจะมีบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม... จะกระทำมิได้” ซึ่งหมายความว่า บุคคลทุกคนไม่ว่าจะยากจน ร่ำรวย มียศ มีตำแหน่ง มียศบรรดาศักดิ์ก็ล้วนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน แต่ในทางปฏิบัติการที่บุคคลมีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันย่อมขาด “โอกาส” ที่จะได้รับความยุติธรรมแตกต่างกัน เช่น กรณีขาดโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันเลย แม้ในคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี และเป็นกรณีที่บุคคลตกเป็นผู้ต้องหาแล้วเข้ามาขอตัวต่อพนักงานสอบสวนโดยมิได้ถูกจับกุม ซึ่งในปัจจุบันได้รับโอกาสในการไม่ควบคุมตัวที่แตกต่างกัน ในการดำเนินคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นศาลในประเทศระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) หรือศาลในประเทศภาคพื้นยุโรป (Continental Europe) ต่างยึดถือหลักการสำคัญที่ว่า ศาลจะต้องฟังพยานหลักฐานจนปราศจากความ

³⁵ บัญญัติ วิสุทธรค. (2533, พฤษภาคม). การประกันตัวผู้ต้องหาชั้นพนักงานอัยการ. วารสารอัยการ, 13, 147. หน้า 22.

สงสัยอันควร (Beyond Reasonable Doubt) ว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงจึงจะพิพากษาลงโทษ และหากมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ใช้หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (In dubio pro reo) ให้แก่จำเลย จึงทำให้เกิดหลักในการดำเนินคดีอาญาที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขามีความผิดตามกฎหมาย (Presumption of Innocence) ซึ่งก่อให้เกิดผลตามมาคือในระหว่างที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเป็นผู้กระทำความผิด ก็จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำผิดมิได้ ดังนั้น หากจะควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐจะต้องเป็นกรณีมี “เหตุจำเป็น” ตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

การไม่ควบคุมตัว หรือได้รับโอกาสในการปล่อยชั่วคราวนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีเล็กน้อยในกรณีมิได้ถูกจับ ควรที่จะได้รับปล่อยตัวทุกกรณีโดยเสมอภาคกัน ระบบการประกันตัวที่ใช้หลักประกันเป็นเงื่อนไขจึงนำไปสู่ความไม่เสมอภาคทางกฎหมายของบุคคลที่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่เท่าเทียมกันในแง่ที่ว่า บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวดีกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่³⁶ ความไม่เสมอภาคจึงเกิดขึ้นจากเหตุเงื่อนไขนี้ส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมตัวโดยไม่ได้พิจารณาถึงเหตุแห่งความร้ายแรงของความผิด เพราะหากไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐแล้วกรณีนี้ก็ควรปล่อยผู้นั้นไปเลยทีเดียว³⁷

ดังนั้น จึงไม่ควรที่จะมีการคุมขังหรือเอาตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมาไว้ในอำนาจรัฐในระหว่างคดีโดยไม่มีเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) และควรที่จะให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับอิสรภาพด้วยการปล่อยตัวเขาไปชั่วคราวในระหว่างการดำเนินคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหามิได้ถูกจับกุม เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสปรึกษากับทนายความของตน และมีโอกาสที่จะแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อเตรียมการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนอย่างเต็มที่ หรือแม้กระทั่งมีโอกาสในการไต่เถียงบรรเทาผลร้ายและการรอกการลงโทษ หรือการรอกการกำหนดโทษในชั้นศาล ซึ่งในปัจจุบันเป็นการไต่เถียงในคดีอาญาระหว่างพิจารณาคดีเป็นนโยบายอันสำคัญประการหนึ่งของศาลยุติธรรมในการที่จะลดขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีและให้ข้อพิพาททางอาญาระงับเสร็จไปด้วยวิธีสมานฉันท์อีกด้วย

³⁶ คณิต ฒ นคร. เล่มเดิม. หน้า 370.

³⁷ แหล่งเดิม. หน้า 372.

บทที่ 3

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างคดี ในอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี เปรียบเทียบกับต่างประเทศ

3.1 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างพิจารณาคดีในต่างประเทศ

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในบทนี้ ผู้เขียนจะได้ศึกษาถึงระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในระบบ Common Law และ Civil Law ในเรื่องการปล่อยชั่วคราวในระหว่างคดี ซึ่งกฎหมายทั้งสองระบบต่างก็มีแนวคิดในการพยายามที่จะให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาเหมือนกัน โดยเฉพาะการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ถูกควบคุมตัวหรือคุมขังนานเกินควรจากอำนาจรัฐ เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการใช้อำนาจควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยกฎหมายแต่ละประเทศได้กำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลเช่นเดียวกันเพื่อนำมาศึกษา วิเคราะห์หารูปแบบ และเปรียบเทียบในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาโดยการปล่อยชั่วคราวในคดีเล็กน้อยที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีในประเทศไทยต่อไป

3.1.1 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในระบบ Common Law

3.1.1.1 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในประเทศอังกฤษ¹

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในประเทศอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นประเทศต้นกำเนิดของการให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราว มีแนวคิดและวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน จนมีการพัฒนาการตรากฎหมายเกี่ยวกับการประกันตัว 3 ฉบับใหญ่ๆ สรุปได้ ดังนี้

(1) The Petition of Rights 1629 ซึ่งเป็นกฎหมายจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์ มิให้มีอำนาจสั่งขังบุคคลใดโดยไม่แสดงเหตุแห่งการสั่งขังนั้น นับเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ทำให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคล แต่ในทางปฏิบัติศาลยุติธรรมยังมีทัศนคติเข้าข้างพระมหากษัตริย์ จึงมีการเลียบทบัญญัติกฎหมายนี้โดยการกำหนดหลักประกันให้สูงขึ้น จนผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่สามารถหาหลักประกันได้

¹ มนต์ชัย ชินนทรลีลา. (2537). *ขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว*. หน้า 17.

(2) The Habeas Corpus Act 1679 เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งมีสัญชาติอังกฤษที่ถูกกล่าวหา เพื่อให้โอกาสได้รับการประกันตัวทันทีที่ถูกจองจำ โดยให้อำนาจผู้พิพากษาให้ประกันทั้งก่อนและระหว่างพิจารณาคดี

(3) The Bill of Rights 1688 เป็นกฎหมายที่จำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์ในหลายๆ ด้าน และจำกัดอำนาจของศาลยุติธรรมมิให้กำหนดหลักประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยสูง เกินควรมีการกำหนดสิทธิในการให้ประกันตัวในคดีอาญาทั่วไปและคดีอุกฉกรรจ์อย่างกว้างขวางแต่ผู้พิพากษาก็ยังยึดถือหลักความสัมพันธ์ส่วนบุคคลเป็นสำคัญจึงทำให้มีข้อจำกัดในทางปฏิบัติอยู่มาก

ซึ่งทั้ง 3 ฉบับก็ยังไม่ให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยในการประกันตัวเท่าที่ควร และในปัจจุบันการประกันตัวของประเทศอังกฤษต้องดำเนินไปภายใต้กฎหมายหลัก 3 ฉบับ คือ The Magistrates Court Act 1952, The Bail Act 1976 และ The Magistrates Court Act 1980 ซึ่งมีสาระสรุปได้ ดังนี้²

การใช้สิทธิประกันตัวในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ ในกรณีที่มีการจับกุมโดยไม่มีหมายจับ เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ต้องนำตัวผู้ถูกจับมายัง Magistrates Court ภายใน 24 ชั่วโมงเว้นแต่มีเหตุอันสมควรไม่อาจส่งตัวได้ทันตามกำหนดเวลา เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมียศไม่ต่ำกว่านายร้อยตำรวจตรี มีอำนาจพิจารณาให้ผู้ต้องหาประกันตัวได้โดยจะมีนายประกันหรือไม่ก็ได้ตาม The Magistrates Court Act 1980 มาตรา 43 แต่คดีนั้นต้องมีใช้คดีความผิดร้ายแรงซึ่งไม่มีอำนาจให้ประกันตัวได้ ส่วนกรณีที่มีการจับโดยมีหมายจับ โดยปกติในหมายจับซึ่งออกโดยศาลจะระบุไว้แน่ชัดว่า อนุญาตให้ประกันตัวผู้ต้องหาได้หรือไม่ กรณีที่ให้ประกันตัวก็จะระบุหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการประกันตัวไว้

การประกันตัวในชั้น Magistrates Court ผู้พิพากษามีอำนาจให้ประกันตัวในคดีอาญาทั้งปวง เว้นแต่คดีที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลอื่น ในกรณีที่ไม่อนุญาตให้ประกันตัวก็มีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาก่อนการพิจารณาคดีได้ไม่เกิน 8 วัน ตาม The Magistrates Court Act 1980 มาตรา 4 ที่บัญญัติรองรับไว้ว่า “บุคคลผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวย่อมได้รับการประกันไม่ว่าจะเป็นการประกันตัวในชั้น Magistrates Court, Crown Court หรือ High Court ก็ตาม แต่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องให้คำรับรอง (Recognisance) มีลักษณะเป็นสัญญาให้ไว้กับศาลหรือนายตำรวจว่าตนจะมาปรากฏตัวตามวันเวลาที่กำหนด หรือไปรับการพิจารณาคดีจากศาล หรือไปเบิกความในฐานะพยาน

² Christopher J. Emmins. (1983). *A Practical Approach to Criminal Procedure Second edition* (London: Financial Training Publication Limited. pp. 345-346. อ้างถึงใน มนต์ชัย ชนินทรลีลา. เล่มเดิม. หน้า 20.

หรือที่จะประพาดิตนด้วยความรีบร้อน และตนรับรองว่าหากปฏิบัติฝ่าฝืนคำรับรองดังกล่าว ตนจะต้องเสียเงินจำนวนหนึ่งเป็นค่าปรับ³

แต่ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติ The Bail Act 1976 ได้บัญญัติไว้ต่อไปว่า จำเลย ซึ่งถูกฟ้องหรือถูกลงโทษในความผิดข้อหาใดข้อหาหนึ่งซึ่งมีโทษจำคุก จำเลยอาจไม่ได้รับอนุญาต จากศาลให้ประกันตัว ถ้า⁴

(1) ความปรากฏอันเป็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีเหตุอันน่าเชื่อได้ว่า ถ้าจำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแล้วจำเลยจะหลบหนีไปกระทำความผิดขึ้นอีกในระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ไปอยู่กับพยานหลักฐาน หรือขัดขวางกับการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับตัวจำเลยเอง

(2) จำเลยควรถูกขังไว้เพื่อความปลอดภัยของตัวจำเลยเอง

(3) จำเลยถูกศาลพิพากษาให้จำคุกในคดีอื่นแล้ว

(4) จำเลยได้รับการประกันตัวไปแล้วถูกจับกุมอีก เช่น หลบหนีประกัน

(5) คดีได้พิจารณาไปแล้วและไม่มีเวลาพอที่จะรวบรวมเหตุตามข้อ (1) - (4)

ซึ่งหากไม่เข้าเงื่อนไขตามข้อ (1) – (5) แล้ว ศาลค่อนข้างจะให้มีการปล่อยชั่วคราวเสมอ ตามมาตรา 4 (1) แห่งพระราชบัญญัติ The Bail Act 1976⁵ ของประเทศอังกฤษนี้ มีหลักการเช่นเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) ของประเทศไทย ซึ่งหากมีเหตุอันจำเป็น 3 ประการ คือ

(1) มีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี

(2) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือ

(3) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่อเหตุอันตรายประการอื่น

เมื่อผู้ถูกกล่าวหาไม่มีพฤติการณ์อันประกอบด้วยเหตุอันเป็นเหตุหลัก 3 ประการ ดังกล่าวนี้แล้ว องค์การในกระบวนการยุติธรรมของไทยก็มีความจำเป็นต้องเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐเสมอ เพื่อดำเนินคดีไม่ว่าข้อหาฐานความผิดนั้นจะมีอัตราโทษจำคุกเท่าไรก็ตามเช่นเดียวกับ The Bail Act 1976 ของประเทศอังกฤษ แต่หากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีพฤติการณ์อันประกอบด้วยเหตุอันเป็นเหตุหลัก 3 ประการตามมาตรา 66 (2) แล้วจึงจะต้องมาพิจารณาถึงการปล่อยชั่วคราว

³ Ibid. p. 348. อ้างถึงใน มนต์ชัย ชนินทรลีลา. เล่มเดิม. หน้า 21.

⁴ คณิง ภาไชย. (2530, กุมภาพันธ์). “วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ.” วารสารอัยการ, เล่มที่ 10. หน้า 12.

⁵ อริพร กลั่นนุรักษ์. (2545). การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข. หน้า 25.

3.1.1.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในประเทศสหรัฐอเมริกา

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาโดยการปล่อยชั่วคราวในกฎหมายสหรัฐอเมริกา⁶ ได้มีการบัญญัติไว้ใน The Federal Bail Reforms Act 1984 โดยกฎหมายดังกล่าวให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหมายถึง ผู้พิพากษาประจำรัฐ หรือมลรัฐ ผู้พิพากษาประจำแขวง (Magistrate Judge) หรือนายกเทศมนตรี⁶ ที่จะพิจารณาและมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดี หรือหลังจากศาลมีคำพิพากษา หรือระหว่างอุทธรณ์

โดยเฉพาะการปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1966 ภาควิชาที่ 18 ลักษณะ 2 วิธีพิจารณาความอาญาหมวด 207 การปล่อยชั่วคราวและการควบคุมในระหว่างการพิจารณา ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ผู้ต้องหา หรือจำเลยต้องได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่ว่าจะโดยมีประกันหรือวางหลักประกัน เว้นแต่ศาลเห็นว่าการปล่อยชั่วคราวนั้นไม่สามารถประกันได้อย่างมีเหตุสมควกว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาปรากฏตัวต่อศาลตามกำหนดนัด หรือจะไปก่อภัยอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม⁷ และในกรณีที่ศาลเห็นว่าการปล่อยชั่วคราวนั้นอาจเสี่ยงต่อการมาปรากฏตัวตามกำหนดนัดหรืออาจก่อภัยอันตรายต่อบุคคลอื่น หรือสังคม ศาลมีอำนาจกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างที่เป็นข้อจำกัดน้อยที่สุด เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้นจะไม่กระทำการตามที่กล่าวแล้วข้างต้น⁸ ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวนั้นอาจรวมถึงการกักขังไว้ที่บ้านหรือการอาศัยอยู่ในสถานที่ที่กำหนด การติดเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับติดตามไว้ที่ตัวบุคคลที่จะปล่อยชั่วคราว เป็นต้น โดยเงื่อนไขที่กำหนดนี้แตกต่างกันไปซึ่งขึ้นอยู่กับพฤติการณ์ในแต่ละคดีและความน่าเชื่อถือของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั่นเอง⁹

อย่างไรก็ตาม ศาลต้องไม่กำหนดเงื่อนไขทางการเงินที่จะทำให้จำเลยต้องถูกกักขังในระหว่างการพิจารณา เว้นแต่ในกรณีที่มีความเป็นไปได้สูงที่จำเลยจะหลบหนีภายหลังจากได้รับการปล่อยชั่วคราว ศาลก็อาจกำหนดวงเงินประกันให้สูงขึ้นได้ แม้ว่าการกำหนดวงเงินดังกล่าวจะทำให้จำเลยไม่อาจหาเงินมาวางประกันได้ก็ตาม เพราะการกำหนดวงเงินประกันไว้สูงดังกล่าวนี้น่าจะมีไว้เพื่อจุดประสงค์ที่จะให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่เป็นเพียงเพื่อบังคับให้ผู้ต้องหา หรือจำเลยหลบหนีเท่านั้น

⁶ 18 U.S.C. มาตรา 3156 (a), 3041. อ้างถึงใน ฉัตรชัย ตังคณานุรักษ์. เล่มเดิม. หน้า 29.

⁷ 18 U.S.C. มาตรา 3141-3150. อ้างถึงใน ฉัตรชัย ตังคณานุรักษ์. เล่มเดิม. หน้า 29.

⁸ 18 U.S.C. มาตรา 3142 (c) (I) (B). อ้างถึงใน ฉัตรชัย ตังคณานุรักษ์. เล่มเดิม. หน้า 29.

⁹ 18 U.S.C. มาตรา 3142 (c) (I) (B) (xiv). อ้างถึงใน ฉัตรชัย ตังคณานุรักษ์. เล่มเดิม. หน้า 29.

กฎหมายเกี่ยวกับการประกันตัวของประเทศสหรัฐอเมริกา The Federal Bail Reforms Act 1984¹⁰ ยังมีหลักอีกว่า เมื่อบุคคลใดถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดมาปรากฏต่อหน้าผู้พิพากษา ผู้พิพากษานั้นจะต้องให้ปล่อยบุคคลนั้นชั่วคราวบนพื้นฐานของการยอมรับสถานะของบุคคลหรือหลักประกันในจำนวนเงินที่ศาลกำหนด เว้นแต่ผู้พิพากษาเห็นว่าการปล่อยชั่วคราวดังกล่าวจะไม่เพียงพอต่อการปรากฏตัวของบุคคลนั้น หรือการปล่อยชั่วคราวจะทำให้เกิดอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม ผู้พิพากษาจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายข้อรวมกันเพื่อความมั่นใจว่าบุคคลนั้นจะมาตามกำหนดนัดและไม่เป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือสังคม ดังนั้น เมื่อบุคคลใดถูกจับโดยจะมีหมายจับหรือไม่ก็ตาม กฎหมายกำหนดไว้ว่าบุคคลนั้นจะต้องถูกนำตัวไปยังศาลโดยไม่ชักช้า เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับแจ้งถึงข้อหา และคำร้องทุกข์รวมถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งการให้ผู้ถูกกล่าวหาปรากฏตัวต่อศาลโดยไม่ชักช้านี้ก็เพื่อให้ศาลได้พิจารณาการปล่อยชั่วคราวและการให้ประกันตัวในสหรัฐอเมริกานั้นมีวัตถุประสงค์สองประการ คือ จำเลยจะมาปรากฏตัวต่อศาลในการพิจารณาคดีในอนาคต และเป็นการป้องกันมิให้ผู้ที่ยังไม่ถูกตัดสินลงโทษถูกกักขังโดยไม่จำเป็น โดยมีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาได้รับรองสิทธิการปล่อยชั่วคราวไว้ในฉบับที่ 8 (Eight Amendment) วางหลักว่า “ห้ามเรียกประกันสูงเกินสมควร” และ Federal Judiciary Act 1789 ได้วางหลักว่า “การประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาจะต้องมีทุกคดี เว้นแต่คดีนั้นจะมีโทษประหารชีวิต” การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการอนุญาตให้มีประกันตัวก่อนจะพิจารณาคดีในคดีที่มีโทษไม่ถึงประหารชีวิตนั้น โดยมากจะคำนึงถึงจำนวนเงินประกัน จนกระทั่งมีคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกาในคดี Stack v. Boyle ได้ให้เหตุผลไว้ว่าการที่ศาลพิจารณาว่าจะให้จำเลยได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่นั้นมีข้อพิจารณาเพียงประการเดียวว่าเมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไปแล้ว จำเลยจะมาศาลตามกำหนดนัดทุกครั้งหรือไม่เท่านั้น ดังนั้นแม้จำเลยหรือผู้ต้องหาจะเสนอหลักทรัพย์ราคาสูง แต่ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาจะหลบหนี ศาลจะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว¹¹ ในทางกลับกันถ้าจำเลยหรือผู้ต้องหาไม่มีหลักทรัพย์เลย แต่เชื่อได้ว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาไม่หลบหนี ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันเลยก็ได้

จะเห็นได้ว่ากฎหมายสหรัฐอเมริกาได้วางหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวไว้ให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยต้องได้รับการปล่อยชั่วคราวไว้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะโดยมีประกันหรือวางหลักประกัน เว้นแต่มีเหตุตามกฎหมายให้ศาลต้องกำหนดให้ประกันเท่านั้น

¹⁰ จิตติมา คำธรวีวรรณ. (2549). การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข: ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา. หน้า 20.

¹¹ คณิง ภาไชย. เล่มเดิม. หน้า 243.

3.1.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในระบบ Civil Law

3.1.2.1 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในประเทศฝรั่งเศส

การปล่อยชั่วคราวของฝรั่งเศสมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code de Procédure Pénale หรือ Code of Criminal Procedure) ค.ศ. 1959 โดยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา กฎหมายห้ามมิให้ควบคุมตัวบุคคลอายุ 13-16 ปี หรือผู้ต้องหาในคดีความผิดลหุโทษ (Contravention) ไว้ในระหว่างพิจารณา ส่วนในคดีความผิดโทษระดับกลาง (Delit) หรือความผิดอุกฉกรรจ์ (Crime)¹² ที่กระทำโดยบุคคลอายุเกิน 16 ปีนั้น ระยะเวลาการควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณามีอย่างจำกัด โดยอำนาจการควบคุมตัวในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจจะไม่เกิน 48 ชั่วโมง และเมื่อครบ 48 ชั่วโมงแล้วพนักงานสอบสวนจะต้องส่งตัวผู้ต้องหานั้น ไปพบผู้พิพากษาไต่สวน (Judge d'instruction หรือ Examining Judge) หรือมิฉะนั้นจะต้องปล่อยผู้ต้องหาไป

ในคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสองปี หากผู้ต้องหานั้นเป็นผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศฝรั่งเศส และไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษในคดีความผิดอุกฉกรรจ์ หรือไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่าสามเดือน โดยไม่มีการรอกการลงโทษไว้ เมื่อผู้ต้องหามาพบผู้พิพากษาไต่สวนแล้ว ผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะร้องขอประกันตัวได้ และในกรณีที่ผู้ต้องหายื่นคำร้องขอประกันตัวแล้ว ผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องพิจารณาและสั่งคำร้องขอประกันตัวของผู้ต้องหาให้แล้วเสร็จภายใน 5 วัน นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหานั้นได้มาปรากฏตัวต่อผู้พิพากษาครั้งแรก มิฉะนั้น จะถือว่าผู้ต้องหานั้น ถูกปล่อยตัวชั่วคราวโดยอัตโนมัติ

ในการสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในฝรั่งเศสนั้น ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจสั่งคำร้องได้ 3 ประการ ดังต่อไปนี้ โดยจะต้องแสดงเหตุผลประกอบการสั่งด้วย

(1) สั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว และสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไป ในกรณีนี้ผู้ต้องหาสามารถจะอุทธรณ์คำสั่งของผู้พิพากษาไต่สวนไปยังศาลไต่สวนชั้นอุทธรณ์ได้ และศาลไต่สวนชั้นอุทธรณ์จะต้องพิจารณาคำร้องอุทธรณ์ของผู้ต้องหาให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน หากพ้นกำหนดนี้แล้วยังพิจารณาไม่แล้วเสร็จจะถือว่าผู้ต้องหานั้นถูกปล่อยตัวชั่วคราวไปโดยอัตโนมัติ

(2) สั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาตามคำร้องขอโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ

(3) สั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามคำร้องขอโดยมีเงื่อนไขต่างๆ เช่น ห้ามออกจากพื้นที่ที่กำหนด หรือห้ามเข้าไปสถานที่ที่กำหนด ห้ามพบปะติดต่อกับบุคคลที่กำหนดไว้

¹² อุทัย อาทิวา. (2553). “การควบคุมตัวในกฎหมายฝรั่งเศส: ตอนที่ 1” วารสารอัยการ, 23, 255. (ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส (ค.ศ. 1992) แบ่งความผิดอาญาเป็น 3 ประเภทตามลำดับโทษที่จะลง คือ 1. ความผิดอุกฉกรรจ์ (Crime) ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป 2. ความผิดโทษระดับกลาง (Delit) ซึ่งมีโทษจำคุกมากกว่าสองเดือน ถึงสิบปี และมีโทษปรับ 3. ความผิดลหุโทษ (Contravention) ซึ่งมีโทษปรับอย่างเดียว).

เป็นต้น ซึ่งผู้พิพากษาได้สวนอาจจะสั่งให้ผู้ต้องหาทำทั้งหมดหรือเพียงบางข้อก็ได้ และหากผิดเงื่อนไขผู้พิพากษาก็อาจออกหมายจับได้

หลักเกณฑ์ที่ผู้พิพากษาได้สวนใช้ในการพิจารณาสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวมีดังนี้

- (1) ผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์จะข่มขู่พยานหรือไปทำลายพยานหลักฐานหรือไม่
- (2) ผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์จะไปกระทำความผิดอีกหรือไม่
- (3) มีเหตุจำเป็นที่ต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้เพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหาเองหรือไม่

ส่วนคดีอุกฉกรรจ์ (Crime) ส่วนใหญ่ผู้พิพากษาได้สวนจะมีคำสั่งให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไป โดยไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวในประเทศฝรั่งเศสจะเห็นว่า มีบทบาทนิติคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในการที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยเน้นการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว ซึ่งจะเห็นได้จากการที่กฎหมายกำหนดระยะเวลาไว้และหากผู้พิพากษาพิจารณาสั่งไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดก็ให้ถือว่าผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาถูกปล่อยชั่วคราวไปทันทีโดยอัตโนมัติ และเฉพาะความผิดฆาตกรรมหรือความผิดระดับกลาง และความผิดลหุโทษเท่านั้นที่จะได้รับการพิจารณาจากศาลเพื่อมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราว และในการทำคำสั่งของศาลทั้งที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจะต้องมีเหตุผลแสดงประกอบเสมอ ซึ่งถือได้ว่าการใช้ดุลพินิจของศาลในประเทศฝรั่งเศสทุกศาลใช้เหมือนกัน โดยมีมาตรฐานเดียวกันและเป็นเอกภาพ ยกเว้นคดีที่มีข้อหาอัตราโทษสูงชั้นอุกฉกรรจ์เท่านั้นที่จะไม่ได้รับการพิจารณาสั่งให้ปล่อยตัว

3.1.2.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในประเทศเยอรมัน¹³

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธรัฐเยอรมนีนั้น เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมตัวผู้ต้องหามาได้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการจับโดยมีหมายจับหรือกรณีไม่มีหมายจับก็ตาม เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลในทันทีหรืออย่างช้าที่สุดก็ในวันรุ่งขึ้น เพื่อที่ศาลจะได้พิจารณาว่าควรจะควบคุมตัว หรือควรที่จะปล่อยตัวผู้ต้องหานั้นไป ทั้งนี้ในการพิจารณาวินิจฉัยศาลจะต้องพิจารณาข้อต่างๆ เหล่านี้ประกอบ

- (1) มีเหตุที่น่าเชื่อถือว่าถ้าปล่อยไปจะเป็นอันตรายหรือไม่
- (2) มีเหตุเป็นที่น่าสนใจได้ว่าเขาจะหลบหนีหรือไม่
- (3) ผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์ที่จะไปข่มขู่พยานหรือไม่
- (4) ผู้ต้องหาที่มีพฤติการณ์ที่จะไปกระทำความผิดอีกหรือไม่

¹³ ถัตรชัย ดังกณานุกุลชัย. เล่มเดิม. หน้า 35.

สำหรับกรณีที่เป็นกรจับผู้ต้องหาตามหมายจับของศาล ถ้าหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าควรปล่อยผู้ต้องหาไป ศาลก็จะมีคำสั่งให้ยกเลิกคำสั่งจับกุมตัวผู้ต้องหา หรือมีคำสั่งให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

กรณีการขอประกันตัว (Bail) ต่อศาลในระบบกฎหมายของสหพันธรัฐนั้นเป็นการร้องขอที่ยากมาก เพราะถ้าหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัว ศาลก็จะมีคำสั่งให้ควบคุมตัว ดังนั้น เมื่อมีเหตุที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาเสียแล้ว หากมีการร้องขอประกันตัว ศาลก็จะไม่อนุญาตให้ประกันตัว แต่กรณีในทางกลับกันถ้าศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า ไม่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวศาลก็จะปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

รัฐธรรมนูญเยอรมันได้กำหนดการใช้อำนาจตุลาการในการปล่อยชั่วคราวไว้¹⁴ ดังนี้

มาตรา 92 “อำนาจตุลาการเป็นของผู้พิพากษา องค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการ คือ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ ศาลสูงสหพันธ์ ศาลสหพันธ์ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายหลักและศาลมลรัฐ”

มาตรา 104 “(2) ผู้พิพากษาเท่านั้นที่มีอำนาจสั่งให้จำกัดเสรีภาพหรือเพิ่มการจำกัดเสรีภาพ หากปรากฏว่าการจำกัดเสรีภาพไม่ได้เกิดจากคำสั่งของศาลแล้ว ให้ยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งโดยไม่ชักช้า ดำรวจจะควบคุมบุคคลโดยอำนาจของตนเกินกว่าสิ้นวันถัดจากวันที่จับกุมไม่ได้...”

เมื่อรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมัน มาตรา 92 ได้บัญญัติไว้อย่างเคร่งครัดให้ศาลเท่านั้นที่มีอำนาจลงโทษบุคคลได้เช่นนี้ ในทางปฏิบัติการที่จะจัดการกับความผิดเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งยังถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของความผิดอาญาแล้วย่อมจะเกิดปัญหาทำให้ไม่สามารถใช้วิธีการทางบริหารอื่นใดมาดำเนินการได้ ประเทศเยอรมันจึงมีวิธีที่จะจัดการกับความผิดเล็กน้อยเป็นสองแนวทาง¹⁵ ดังนี้

1) วิธีพิจารณาคดีโดยรวบรัดในศาล

วิธีพิจารณาคดีโดยรวบรัดในศาลในเยอรมันนี้ มีการปรับปรุงวิธีพิจารณาคดีที่ใช้กับความผิดเล็กน้อย โดยยังคงอำนาจศาลเป็นผู้มีอำนาจตัดสินลงโทษตามรัฐธรรมนูญ แต่ใช้วิธีการที่เรียกว่า “การออกคำสั่งลงโทษ” เพื่อลดขั้นตอนการดำเนินงานของศาล การออกคำสั่งลงโทษ (Penal order without judicial procedure) คือกระบวนการที่ให้อำนาจศาลตัดสินว่าจำเลยมีความผิดได้โดยไม่ต้องฟังคำให้การของจำเลยและไม่จำเป็นต้องมีกระบวนการพิจารณามาก่อน ซึ่งความผิดอาญาในเยอรมันแต่เดิมแบ่งออกเป็นสามประเภท¹⁶ คือ ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์

¹⁴ สภาวิจัยแห่งชาติ. (2516). รัฐธรรมนูญนานชาติ. หน้า 91 – 97.

¹⁵ อธิติ มุสิกพงษ์. (2534). การดำเนินคดีความผิดเล็กน้อย. หน้า 40.

¹⁶ คณิต ฅ นคร. (2528). อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง, ระบบอัยการสากล. หน้า 89.

(Verbrechen) ความผิดอาญาโทษปานกลาง (Vergehen) และความผิดลหุโทษ (Ubertretungen) ซึ่งต่อมาความผิดประเภทความผิดลหุโทษ (Ubertretungen) เกือบทั้งหมดได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบ (Ordnungswidrigkeit) และมีบางส่วนถูกยกขึ้นเป็น Vergehen ดังนั้น ตั้งแต่ปี 1975 ความผิดอาญาตามกฎหมายเยอรมันจะเหลือเพียงความผิดอาญาร้ายแรง หรือโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen) ซึ่งได้แก่ความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษหนักกว่านั้น และความผิดอาญาทั่วไป หรือโทษปานกลาง (Vergehen) ซึ่งได้แก่ความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกที่เบากว่านั้น หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษปรับเท่านั้น โดยหลักแล้วตามกฎหมายเยอรมันโทษทางอาญาจะลงได้ก็โดยคำวินิจฉัยของศาลโดยการพิจารณาในรูปแบบทั่วไป แต่อย่างไรก็ดีในลักษณะความผิดเล็กน้อยกฎหมายเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการมีดุลพินิจในการเลือกใช้วิธีพิจารณาอาญาแบบพิเศษที่เรียกว่า “คำสั่งลงโทษ (Strafbefehl)”¹⁷ ซึ่งศาลจะออกคำสั่งบังคับได้โดยไม่ต้องมีการพิจารณาตามรูปแบบปกติ คำสั่งลงโทษนี้สามารถทำได้ทั้งโทษปรับ ยึดทรัพย์ ถอนใบอนุญาตขับขี่ซึ่งไม่เกินหนึ่งปี และแม้กระทั่งโทษจำคุกหรือกักขังไม่เกินสามเดือน

กระบวนการที่เรียกว่าการออกคำสั่งลงโทษ เป็นกระบวนการที่กลายเป็นลายลักษณ์อักษร โดยไม่มีการพิจารณาหรือการปรากฏตัวของจำเลยต่อศาลหรือต่อเจ้าพนักงาน วิธีการใช้เฉพาะความผิดอาญาที่ไม่เกินกว่าความผิดอาญาทั่วไป (Vergehen) ดำเนินการโดยพนักงานอัยการเป็นหลักและถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการฟ้องคดี เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์เล็กๆ น้อยๆ เมื่อตำรวจส่งสำนวนไปให้พนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการอาจจะเลือกฟ้องคดีโดยขอให้ศาลออกคำสั่งลงโทษแทนที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาตามปกติ โดยพนักงานอัยการจะไปยังศาลอาญาประจำท้องถิ่นเพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งลงโทษ โดยไม่จำเป็นต้องนำตัวผู้กระทำความผิดไปปรากฏต่อศาลด้วย แต่อย่างไรก็ตามหากศาลเห็นว่าคดีไม่สมควรให้มีการออกคำสั่งลงโทษ ศาลก็มีอำนาจสั่งให้มีการพิจารณาดำเนินคดีตามปกติได้ ซึ่งแต่เดิมคำสั่งลงโทษใช้ได้ทั้งการลงโทษปรับและโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนซึ่งเป็นความผิดเล็กๆ น้อยๆ แต่ต่อมาในเรื่องโทษจำคุกนั้น มีข้อถกเถียงกันว่าเป็นโทษที่ค่อนข้างรุนแรง จึงควรใช้ได้ต่อเมื่อศาลเห็นตัวจำเลยและได้ฟังข้อแก้ตัวของจำเลยก่อน ดังนั้น ตั้งแต่ปี 1976¹⁸ เป็นต้นมา คำสั่งลงโทษนี้จึงใช้ได้ในคดีที่เป็นโทษปรับ หรือการขอพักใช้ใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ไม่เกินหนึ่งปี แต่สำหรับคดีที่มีโทษจำคุกจะใช้ได้ต่อเมื่อพนักงานอัยการนำตัวผู้ถูกกล่าวหาปรากฏตัวต่อศาลและศาลได้ฟังคำให้การของผู้ถูกกระทำผิดก่อนเท่านั้น

¹⁷ คณิต ณ นคร. (2553). *การชะลอฟ้องกับอำนาจตุลาการ: รวบรวมบทความหักคืบกฎหมาย*. หน้า 124.

¹⁸ Neumann K., *Manual of German Law*, v II, (London : Her Majesty's Stationery office, 1952), p. 155. อ้างใน คณิต ณ นคร. เล่มเดิม.

2) วิธีการในทางบริหาร

ประเทศเยอรมันมีแนวคิดที่ทำให้ความผิดเล็กน้อยสิ้นสภาพของการเป็นความผิดทางอาญา (Entkriminalisierung) กล่าวคือเยอรมันได้ใช้วิธีการทางนิติบัญญัติให้การกระทำที่เห็นว่าเป็นความผิดทางอาญา (Kriminalstrafat) เพราะการกระทำนั้นกระทบกระเทือนคุณธรรมทางกฎหมายที่ยังค้ำอยู่ (Rechtsgut der Unterer Wertungsschicht) แต่ก็มีสภาพบังคับบ้างโดยให้ถือว่าเป็น “การกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบ (Ordnungswidrigkeit)” อันถือว่าเป็นความผิดทางปกครอง ซึ่งหากการกระทำใดเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบกฎหมายเยอรมันจะบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ซึ่งเพื่อมิให้เกิดปัญหาในทางรัฐธรรมนูญ เพราะหากเป็นความผิดทางอาญาแล้วตามรัฐธรรมนูญศาลเท่านั้นที่จะมีอำนาจลงโทษได้ และเมื่อการกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบเป็นความผิดในทางปกครอง ฝ่ายเจ้าพนักงานปกครอง หรือตำรวจก็ตัดสินได้ในทำนองเดียวกับการเปรียบเทียบในกฎหมายไทย

ดังนั้น กระบวนการดำเนินการอันเกี่ยวกับความผิดเล็กน้อยที่มีโทษไม่เกินกว่าความผิดอาญาทั่วไป หรือโทษปานกลาง (Vergehen) อันได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกเล็กน้อย เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์เล็กน้อย ในประเทศเยอรมันจึงมีการใช้วิธีพิจารณาแบบรวดเร็วในศาลโดยไม่มี การให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวในคดีที่ผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดในความผิดเล็กน้อยแต่อย่างใด แม้หากเป็นคดีที่มีโทษจำคุกที่พนักงานอัยการนำตัวผู้ถูกกล่าวหามาปรากฏตัวต่อศาลและเมื่อศาลได้ฟังคำให้การของผู้ถูกกล่าวหาแล้วศาลย่อมออกคำสั่งลงโทษได้โดยที่เดียว ถือเป็นกระบวนการที่รวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย ทั้งยังถือว่าเป็นวิธีการที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีความผิดเล็กน้อยอันไม่เกินความผิดอาญาทั่วไปหรือโทษปานกลาง (Vergehen) โดยไม่มี การนำหลักเกณฑ์การให้ประกันตัวและการปล่อยชั่วคราวมาใช้แต่อย่างใด โดยหากศาลเห็นว่ามีความผิดที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ควรถูกควบคุมตัวเสียแล้ว ศาลย่อมปล่อยตัวไปเสียทีเดียว ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยในกรณีปล่อยชั่วคราวในคดีเล็กน้อยแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 88 ประกอบมาตรา 110 วรรคสองแล้วให้เป็นดุลพินิจของศาลในการที่จะออกคำสั่งในการปล่อยชั่วคราว ซึ่งในการปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาในชั้นพนักงานสอบสวน ชั้นพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง และในชั้นพนักงานอัยการก็ได้มีระเบียบ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกามาบังคับใช้โดยอนุโลม และโดยเฉพาะในคดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีแล้ว หากผู้ต้องหา หรือผู้ถูกกล่าวหาเข้าพบพนักงานสอบสวนเองเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาแล้วในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง และในชั้นพนักงานอัยการจะไม่มี การควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาแต่อย่างใดเพียงให้สาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาพบตามกำหนดนัดเท่านั้น แต่หากเป็นชั้นพิจารณาระหว่างคดีของศาลแล้ว ศาลไทยจะใช้ดุลพินิจแตกต่างกันซึ่งถือได้ว่าเป็นดุลพินิจ

ขององค์คณะผู้พิพากษาโดยแท้ บางศาลอาจให้ทราบนัดแล้วให้สาบานว่าจะมาตามกำหนดนัดพิจารณา บางศาลอาจปล่อยชั่วคราวโดยมีสัญญาประกันซึ่งหากไม่มีหลักทรัพย์ประกัน หรือไม่มีบุคคลมาประกันชั้นศาลแล้วศาลจะออกหมายจับไว้ระหว่างพิจารณาคดีเสียทีเดียว ถึงแม้จะมีระเบียบ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาวางแนวให้ถือปฏิบัติ แต่ก็มิได้เป็นบทบังคับโดยเด็ดขาดให้ศาลต้องปฏิบัติตามเหมือนเช่นตัวบทกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และปัจจุบันศาลไทยใช้ระบบพิจารณาคดีต่อเนื่องซึ่งกว่าจะถึงวันนัดพิจารณาอาจใช้เวลาเป็นเดือน เนื่องจากมีคดีพิจารณาในศาลเป็นจำนวนมาก การพิจารณาคดีของศาลไทยจึงจัดเป็นคิวลำดับไป ดังนั้น การพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมไทยในคดีเล็กน้อยจึงมีข้อแตกต่างจากระบบศาลเยอรมัน ดังได้กล่าวแล้ว

3.2 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในระหว่างพิจารณาคดีตามกฎหมายไทย

การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวในชั้นศาลในประเทศไทยนั้น ได้มีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.2.1 สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550

ประเทศไทยตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และใช้รัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศมาตั้งแต่พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 อันเป็นฉบับแรกเป็นต้นมา จนถึงฉบับปัจจุบัน คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นฉบับที่ 17 ก็ได้บัญญัติสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมไว้หลายมาตรา ซึ่งเป็นการบัญญัติรองรับหลักสิทธิเสรีภาพตามปณิญาสากลแห่งองค์สหประชาชาติ และตามหลักปณิญาสากลอันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา หรือจำเลย รวมทั้งการปล่อยชั่วคราว และในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญก็ได้บัญญัติบทกฎหมายให้ผู้บังคับใช้กฎหมายได้ใช้ดุลพินิจในการที่จะมีการบังคับใช้กฎหมายโดยให้คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพมากที่สุดเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ภายใต้หลักความเสมอภาคกันตามกฎหมาย

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย มีดังนี้

มาตรา 4 บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”

บทบัญญัติมาตรานี้ ได้กล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่มนุษย์ทุกคนจะต้องมีศักดิ์ศรีมีความเคารพซึ่งกันและกัน ไม่ล่วงละเมิดต่อกัน สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคต้องได้รับความ

คุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งเป็นกติกาสังคมที่มนุษย์จะต้องมีความเอื้อเพื่อต่อกัน ให้ความเคารพ ในพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ด้วยกันไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม ซึ่งคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในมาตรานี้มีความหมายถึง จะเป็นมนุษย์ที่เป็นใครก็ตาม ไม่ว่าจะ เป็นมนุษย์ในกระบวนการ ยุติธรรม เช่น ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือจำเลยทุกๆ คนย่อมมีศักดิ์ศรีในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของแต่ละคนทั้งสิ้น

มาตรา 30 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม... จะกระทำมิได้”

บทบัญญัติมาตรานี้¹⁹ ได้กล่าวถึงหลักความเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย (Equality before the law) คือบุคคลผู้กระทำผิดไม่ว่าจะเป็นใคร จะร้ายวร้ายกตมีจนวนอย่างไรมียศตำแหน่ง ใหญ่โตแค่ไหน หากกระทำผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ก็จะต้องถูกดำเนินคดีและได้รับการ คุ้มครองอย่างเสมอหน้ากัน ดังนั้น โดยหลักทั่วไปแล้ว ในการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยตัว ชั่วคราวในชั้นของศาลแล้ว ไม่ควรที่ศาลจะต้องยึดติดกับหลักประกันเป็นสำคัญเพราะจะก่อให้เกิด ความไม่เสมอภาคกันในทางกฎหมายของบุคคล โดยเฉพาะคดีศาลแขวงควรอย่างยิ่งที่ศาลจะต้องมี มาตรฐานในการปล่อยชั่วคราวโดยเสมอภาคกันทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยถูกกล่าวหา และเข้ามอบตัวต่อผู้คดีกับพนักงานสอบสวนโดยมิได้ถูกจับกุมแต่อย่างใด

ในการใช้ดุลพินิจสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวนั้น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณีต้องมีแนวความคิดพื้นฐาน (Fundamental Consideration) เสียก่อนว่า ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยทุกคนไม่ว่าจะมีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาอย่างไร หรือ ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดฐานใด ก็ต้องได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยประชาชน มีหลักประกันตามรัฐธรรมนูญมาตรานี้

มาตรา 39 วรรคสอง และสามบัญญัติว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคล นั้นเสมือนเป็นผู้กระทำผิดมิได้”

¹⁹ ถัดรัชช ดังกษานุกุลชัย. เล่มเดิม. หน้า 56.

ในบทบัญญัติมาตรา 39 นี้ ได้กล่าวถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยที่ต้องคดีอาญา เป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ซึ่งหลักความบริสุทธิ์ (Presumption of innocence) นี้²⁰ รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้สอดคล้องกับหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ข้อ 11 (1) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (2) ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีโดยภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2540 ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ต้องมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในด้านต่างๆ ด้วย ซึ่งรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการประกันตัว หรือได้รับการปล่อยชั่วคราวไปโดยรวดเร็วด้วย เพราะการคุมขังผู้ต้องหา หรือจำเลยไว้ในระหว่างคดีโดยไม่มี ความจำเป็นนั้น มีผลเท่ากับเป็นการลงโทษบุคคลนั้นไว้ล่วงหน้าแล้ว นอกจากจะทำให้เขาต้องสูญเสียเสรีภาพในร่างกายไปโดยไม่เป็นธรรมแล้ว ยังเป็นการปิดกั้นโอกาสในการเตรียมคดี เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเขาคด้วย

ดังนั้น จากหลัก “Presumption of innocence” นี้ แม้จะมีการกล่าวหาบุคคลใดบุคคล หนึ่งว่ากระทำผิดอาญา โดยหลักการแล้วไม่ควรที่จะควบคุมตัวบุคคลนั้นไว้ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นให้ ต้องกระทำเช่นนั้น กล่าวคือ ผู้ต้องหา หรือจำเลย ทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก เพื่อให้เขาได้มีโอกาสไปเตรียมคดีและปรึกษาหารือกับทนายความ รวมทั้งแสวงหาพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้อย่างเต็มที่²¹

มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง...

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาาคดี ที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบ พยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการ ปล่อยตัวชั่วคราว”

บทบัญญัติในมาตรานี้ ในอนุมาตรา (1) ได้กล่าวถึงสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะต้องเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหา หรือจำเลยก็ตาม ซึ่งหากมีความจำเป็น ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้วจะต้องได้รับอำนวยความสะดวกได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง ดังนั้น หากเป็นผู้ต้องหา หรือจำเลยแล้วรัฐยังต้องคำนึงถึงหลักการนี้ให้มากที่สุด เพราะ ว่ากระทบต่อสิทธิเสรีภาพในร่างกายมากที่สุด และในอนุมาตรา (7) ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนแล้วว่า

²⁰ กัทธศักดิ์ วรรณแสง. (2546). “ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว.” *ดุลพินิจ*, เล่มที่ 1, ปีที่ 50. หน้า 150-164.

²¹ ถัดรัชช ดังกณานุรักษ์. เล่มเดิม. หน้า 57.

สิทธิของผู้ต้องหาจะต้องได้รับการอำนวยความสะดวกอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม มีโอกาสในการเตรียมคดี มีโอกาสได้ปรึกษาทนายความ และที่สำคัญคือต้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาคดีในศาลแขวงในปัจจุบันนี้ ในทางปฏิบัติยังมีได้นำหลักการนี้มาใช้เท่าที่ควรแม้ว่าจะเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ก็ตาม โดยเฉพาะกรณีที่ถูกกล่าวหา หรือจำเลยเข้ามาขอตัวต่อสู้อคดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ทางพยานหลักฐาน ซึ่งมีใช้คดีที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยถูกจับกุมแต่อย่างใด กล่าวคือศาลแขวง หรือศาลจังหวัดที่มีอำนาจพิจารณาคดีศาลแขวงยังใช้ดุลพินิจการปล่อยชั่วคราวไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน บางศาลก็ใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ บางศาลก็เรียกให้มีประกัน หรือมีหลักประกันแล้วแต่กรณี หรือแม้กระทั่งในศาลเดียวกันผู้พิพากษาก็ยังใช้ดุลพินิจในกรณีนี้ต่างกันยังขาดความเป็นเอกภาพ ผลก็คือสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา หรือจำเลย ไม่ได้ได้รับการคุ้มครองตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่าที่ควร ไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญนี้ โดยผู้พิพากษายังใช้ดุลพินิจลำพังเพียงแต่ว่าขอให้มัดตัวผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยให้ครบถ้วนในกระบวนการพิจารณาเท่านั้น ซึ่งหากผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยกรณีที่ทำการศึกษาวิจัยนี้ได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณาแล้ว จะยังให้เกิดการไต่ถามเปลี่ยนแปลงประนีประนอม หรือหากเป็นกรณีที่ถูกกล่าวหา หรือจำเลยกระทำผิดจริง ก็อาจจะมีการขอใช้การบรรเทาผลร้ายอันจะส่งผลให้ศาลนำกระบวนการรอกำหนดโทษ หรือรอกำหนดโทษต่อไป ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องนำเข้าสู่กระบวนการบังคับโทษโดยการจำคุก หรือคุมขัง เป็นการลดจำนวนปริมาณคดีและลดจำนวนนักโทษอีกทางหนึ่งด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นี้ยังได้มีบทบัญญัติให้องค์กรของรัฐปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามหลักนิติธรรมอีกด้วย

มาตรา 3 วรรคสองบัญญัติว่า “การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม”

คำว่า “หลักนิติธรรม” (The Rule of law) นี้ เป็นหลักที่มีมาแต่โบราณที่นักกฎหมายคิดค้นขึ้นเพื่อยับยั้งหรือเหนี่ยวรั้งการใช้อำนาจเด็ดขาดตามอำเภอใจแบบไร้กฎเกณฑ์ของรัฐหรือผู้ใช้อำนาจรัฐ ซึ่งการนำมนุษย์ผู้ใดก็ตามมาไว้ในอำนาจรัฐต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมายไม่น้อยหรือเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด และกฎหมายนั้นต้องเป็นธรรม ทันสมัย และชัดเจน

ดังนั้น การดำเนินคดีต่อผู้ถูกกล่าวหาก่อนถูกศาลพิพากษาต้องอาศัยกระบวนการยุติธรรมที่เป็นธรรม ทันสมัย ชัดเจน และปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยโดยสันนิษฐานว่าไม่มี ความผิด ต้องมีระบบศาลที่เที่ยงธรรม เป็นอิสระ และใช้มาตรฐานเดียวกันกับทุกคน หลักนิติธรรมเป็นหลักที่กว้าง ครอบคลุมทั่ว ซึ่งองค์กรของรัฐของประเทศเรายังขาดมาตรฐาน หรือขาดความชัดเจนอีกมาก

หลักนิติธรรมนี้ แม้จะเป็นคำกล่าวที่ใช้กันสื่อความหมายในทางกฎหมายมหาชนเป็นหลัก แต่ในทางกฎหมายอาญาก็ต้องนำมาใช้ด้วยในเมื่อเป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ดังนั้น ในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรศาลยุติธรรมแม้จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาในทางจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาที่จะต้องใช้หลักนิติธรรมนี้ด้วยและในเมื่อขณะที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยยังมิได้ถูกพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด และต้องถูกลงโทษนั้น ศาลจะต้องนำหลักนิติธรรมเข้ามาใช้ให้มากโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิทธิของเขา เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ต้องหา หรือจำเลยกรณีและผู้เขียนได้ทำการศึกษาวิจัยนี้ได้เตรียมพยานหลักฐาน หรือปรึกษาทนายความ ซึ่งบางกรณีผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยประเภทนี้มีได้มีจิตใจเป็นอาชญากร หรือมีจิตใจชั่วร้าย แต่บางครั้งอาจมีความจำเป็นต้องกระทำผิด หรือมีเหตุยกเว้นโทษ หรือเหตุผลโทษให้กระทำผิดในขณะนั้นได้ เช่น กรณีจำเป็น ป้องกันสิทธิ หรือกรณีบันดาลโทสะ เป็นต้น หากไม่ให้โอกาสแก่เขาแล้วหลักนิติธรรมก็ไม่ควรนำมาบัญญัติไว้

มาตรา 26 บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

แม้ในมาตรานี้ ก็ได้กล่าวถึงการใช้อำนาจขององค์กรรัฐต้องคำนึงถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ซึ่งองค์กรของรัฐในที่นี้หมายความรวมถึงองค์กรศาลด้วย ดังนั้น ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยถูกนำตัวฟ้องต่อศาลและอยู่ระหว่างการพิจารณานี้ ศาลไม่ควรที่จะใช้ดุลพินิจสั่งควบคุมตัวเขาไว้ในอำนาจรัฐ เพราะผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยกรณีนี้มิได้กระทำผิดซึ่งหน้า หรือถูกจับตามหมายจับ องค์กรรัฐควรใช้ดุลพินิจหากไม่มีเหตุที่จะต้องควบคุมตัวแล้วก็ต้องปล่อยตัวชั่วคราวไป โดยคำนึงถึงเสรีภาพของผู้ต้องหา หรือจำเลยก่อนที่จะพิจารณาตัดสินว่าได้กระทำผิดและต้องถูกลงโทษในคดีเล็กน้อย

บทบัญญัติต่างๆ ดังได้กล่าวมาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 แม้จะเป็นหลักที่กล่าวกันในกฎหมายมหาชน แต่ก็ต้องใช้กับหลักของกฎหมายอาญาเหมือนกัน เพราะกระทบถึงสิทธิของผู้ต้องหา หรือจำเลยโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะกรณีที่รัฐมีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหนในการที่จะต้องนำตัวบุคคลบังคับเอาไว้ในอำนาจรัฐ โดยเฉพาะคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่ไม่ใช่คดีอาญาที่มีอัตราโทษสูง และผู้กระทำผิดก็มีโช้อาชญากรที่รุนแรงเป็นภัยต่อสังคม ซึ่งเป็นบทบัญญัติกว้างๆ ยังไม่ชัดเจนในการคำนึงถึงอัตราโทษที่จะให้มีการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีการประกัน หรือมีประกันและหลักประกันในคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาขอตัว ซึ่งจะต้องอาศัยบทกฎหมายในลำดับรองประกอบการในการใช้ดุลพินิจเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม

3.2.2 สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 66 (2) บัญญัติว่า “เหตุที่จ้ออกหมายจับได้มีดังนี้

(1) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น....

ถ้าบุคคลนั้น ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี....

เหตุที่จ้ออกหมายจับตามมาตรา 66 (2) นี้เป็นเหตุเดียวกับเหตุออกหมายจับ ซึ่งเป็นเหตุหลักที่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมจะต้องนำมาพิจารณาเป็นประการแรก หากไม่มีเหตุ 3 ประการตามมาตรา 66 (2) นี้แล้ว รัฐก็ไม่มี ความจำเป็นที่จะเอาตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจรัฐ เพื่อดำเนินการควบคุมตัว หรือให้มีการปล่อยชั่วคราวแต่ประการใด แม้ข้อหา นั้นจะมีอัตราโทษสูงเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อใดที่มีเหตุล้าดับรอง กล่าวคือ เหตุแห่งความร้ายแรงของความผิดแล้วจึงจะต้องมาพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดอาจได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่จำเป็นต้องให้มีประกันตัวแต่อย่างใด แต่ในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่รัฐผู้ใช้ดุลพินิจอาจมีความสับสนไม่เข้าใจถ่องแท้ในหลักการนี้จึงปรากฏเสมอว่า เจ้าหน้าที่รัฐมักจะให้ความสำคัญกับเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิดเป็นประการแรก และมักจะเรียกให้มีการประกันตัวเสมอเพื่อการมีตัวผู้กระทำความผิดในการดำเนินคดีแม้จะเป็นข้อหาที่มีอัตราโทษเล็กน้อยก็ตาม

ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาได้ถูกฟ้องต่อศาลแล้ว ในชั้นศาลในระหว่างคดีศาลจะใช้ดุลพินิจตาม มาตรา 88 และมาตรา 110 ดังนี้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 88 บัญญัติว่า “คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์เมื่อศาลประทับฟ้องและได้ตัวจำเลยมาศาลแล้ว หรือคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เมื่อได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ศาลจะสั่งขังจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวก็ได้”

มาตรา 110 บัญญัติว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีการประกันเลยหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้ง 2 มาตรานี้จะกล่าวถึงเรื่องปล่อยตัวชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป โดยกำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางไม่อาจเป็นหลักประกัน หรือรับรองได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือไม่

โดยเฉพาะผู้ต้องหา หรือจำเลยที่เข้ามาขอตัวตามมาตรา 134 วรรคแรก ซึ่งการปล่อยชั่วคราว เป็นมาตรการในคดีอาญา²² เป็นการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยหลักแล้วการดำเนินคดีอาญานั้น การควบคุมตัวระหว่างการดำเนินคดี เป็นของข้อยกเว้น กล่าวคือโดยหลักจะต้องไม่ควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เว้นแต่จะมีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัว และแม้ว่าในกรณีที่มีความจำเป็นจะต้องควบคุมตัวไว้ระหว่างคดีนี้อาจมีการพิจารณาให้มีการปล่อยชั่วคราวได้

ผู้เขียนเห็นว่า หากจะให้เป็นหลักประกันการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ในกรณีที่ผู้ต้องหาเข้ามาขอตัวและเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน สามปีนั้นจะต้องแก้ไขหรือเพิ่มบทบัญญัติให้มีข้อความชัดเจนกว่านี้และเป็นการบังคับให้องค์กร ในกระบวนการยุติธรรมใช้ดุลพินิจในกรณีเช่นนี้มีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศเพื่อคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีประเภทนี้ และจะเป็นการลดจำนวนผู้ต้องขัง อีกทั้งอาจส่งผลให้มีการ ดำเนินคดีเชิงสมานฉันท์ต่อคู่ความได้ เช่น กระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีเล็กน้อย ถึงแม้ว่าข้อหาบาง ข้อหาเป็นความผิดอันมิอาจยอมความได้หรือความผิดอาญาแผ่นดินก็ตาม แต่เมื่อมีการไกล่เกลี่ย เยียวยาความเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายแล้ว ศาลก็ยังรอการลงโทษได้ และทั้งสองกรณีนี้ เป็นบทบัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว โดยเฉพาะหลักเกณฑ์ในมาตรา 110 นั้น ได้บัญญัติไว้ชัดเจนให้เฉพาะคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไปจึงให้ศาลพิจารณาให้มี ประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ส่วนในคดีที่มีอัตราโทษต่ำกว่านั้น หรือคดีอื่นจะปล่อย ชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้

ส่วนหลักเกณฑ์ในเรื่องการปล่อยชั่วคราวนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในภาค 1 ลักษณะ 5 หมวด 3 ตั้งแต่มาตรา 106 ถึงมาตรา 119 ทวิ ซึ่งสรุป หลักเกณฑ์และสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) ประเภทของการปล่อยชั่วคราว การปล่อยชั่วคราว มี 3 ประเภท คือ

(1) ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หมายถึง การปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีสัญญา ประกันให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานหรือศาลเลย ผู้ต้องหาหรือจำเลยเพียงแต่สาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะ มาตามนัดหรือตามหมายเรียกเท่านั้น

การสาบาน คือ การกล่าวคำปฏิญาณโดยอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นพยาน ซึ่งตามประเพณีเดิม จะต้องดื่มน้ำพระพุทธมนต์ น้ำเทพมนตร์ หรือสุราผสมเลือดที่ผู้ร่วมสาบานกริดให้หยดลงไปด้วย

²² สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (2547). *กฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพใน กระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศรวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย* (รายงานการวิจัย). หน้า 66-67.

การปฏิญาณตน คือ การให้คำมั่นสัญญา โดยมากมักเป็นไปตามแบบพิธีตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตน

การปล่อยชั่วคราวประเภทนี้ ใช้ได้เฉพาะกับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี เท่านั้น โดยหลักสำคัญที่เจ้าพนักงานหรือศาลจะต้องพิจารณาเป็นประการแรกคือความน่าเชื่อถือของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะมาตามนัดหรือตามหมายเรียกหรือไม่ และในกรณีนี้ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาตามกำหนดนัดหรือตามหมายเรียก ศาลก็จะออกหมายจับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อไป แต่จะถือว่าเป็นการผิดสัญญาประกันไม่ได้ เพราะไม่มีสัญญาประกัน

(2) ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หมายถึง การปล่อยชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลยเองหรือบุคคลอื่นผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เข้าทำสัญญาประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาลว่าจะมาหรือนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งตามวันเวลาที่เจ้าพนักงานหรือศาลนัดหรือหมายเรียกมา และหากผิดสัญญาจะใช้เงินตามจำนวนที่ระบุไว้

(3) ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน หมายถึง การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราว โดยมีสัญญาประกันพร้อมด้วยหลักประกันอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เจ้าพนักงานหรือศาลต้องการ ซึ่งมีอยู่ 3 ชนิด คือ มีเงินสดมาวาง มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง หรือมีบุคคลอื่นมาเป็นหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์

การปล่อยชั่วคราวแม้จะมี 3 ประการ²³ แต่ตามกฎหมายบังคับเฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไปเท่านั้นที่ต้องใช้วิธีการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน ส่วนหลักประกันนั้นจะมีด้วยหรือไม่ก็ได้ ส่วนในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลยก็ได้ ดังนี้แสดงว่าในเรื่องหลักประกันนั้น โดยหลักแล้วกฎหมายไม่ได้เรียกร้อง อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติพบว่าการปล่อยชั่วคราวนั้น ทั้งเจ้าพนักงานและศาลมักจะมีการเรียกหลักประกันด้วยเสมอ ทางปฏิบัติดังกล่าวนี้จึงไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย และเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล นอกจากนั้นยังนำมาซึ่งปัญหาการตีราคาหลักประกันอีกด้วย

2) หลักเกณฑ์การขอให้ปล่อยชั่วคราว

การปล่อยชั่วคราวมิใช่เป็นเรื่องเห็นเองโดยลำพัง (Ex officio) แต่เป็นเรื่องที่จะต้องมีการร้องขอ เพราะการปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการผ่อนคลายนการจำกัดเสรีภาพในร่างกายของบุคคล ซึ่งผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอ คือตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกควบคุมหรือขังอยู่ หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เช่น คู่สมรส ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง นายจ้างหรือทนายความของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น เป็นต้น โดยผู้ยื่นต้องยื่นต่อเจ้าพนักงานหรือศาล ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 (1)-(5)

²³ คณิต ฒ นกร. เล่มเดิม. หน้า 372.

1) หลักเกณฑ์ในการส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นศาล

(1) การส่งปล่อยชั่วคราวต้องทำโดยเร็ว หมายความว่า เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว เจ้าพนักงานหรือศาลจะต้องรีบส่งคำร้องขอนั้น โดยเร็ว ภายใต้หลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 108 มาตรา 108/1 มาตรา 109 มาตรา 110 มาตรา 111 มาตรา 112 และเมื่อเจ้าพนักงานหรือศาลมีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการตามคำสั่งนั้นทันที เช่น การจัดพิมพ์หมายปล่อย การส่งหมายปล่อยไปยังผู้ควบคุม รวมทั้งการปล่อยตัวผู้ถูกควบคุมหรือขัง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 มาตรา 40 (1), (7)

(2) การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวว่าควรส่งอนุญาตหรือไม่ ต้องพิจารณา ข้อเหล่านี้ประกอบ

ก. ความหนักเบาแห่งข้อหา

ข. พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด

ค. พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร

ง. เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด

จ. ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่

ฉ. ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่

ช. ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องขังตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของ

พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ให้ศาลพึงรับฟังประกอบการวินิจฉัยได้

แต่ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวนั้น แม้จะมีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหายก็ตาม ก็ยังเป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาเองว่าจะรับฟังคำคัดค้านนั้นเพียงใด และจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ โดยศาลไม่จำเป็นต้องมีความเห็นตรงกับผู้คัดค้าน ฉะนั้น แม้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหายจะมีคำคัดค้านการประกันก็ตาม ศาลก็อาจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไปได้

หลักเกณฑ์สำคัญที่กฎหมายกำหนดไว้ในการใช้ดุลพินิจ ตามมาตรา 108 (1)-(7) นี้ เป็นข้อที่กฎหมายกำหนดให้ต้องพิจารณาในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ดังนั้น การละเลยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ เมื่อมีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ย่อมเป็นการไม่ชอบด้วยกระบวนการพิจารณา

(3) กรอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยหลักแล้ว ผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว การสั่งไม่อนุญาตจะกระทำต่อเมื่อมีเหตุตามที่กฎหมายมาตรา 108/1 บัญญัติไว้ คือมีเหตุอันตรายประการอื่น หรือผู้ร้องขอประกันหรือ

หลักประกันไม่น่าเชื่อถือ หรือการปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล และต้องแสดงเหตุผลพร้อมทั้งต้องแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว ซึ่งในทางปฏิบัติอาจใช้วิธีการถ่ายสำเนาคำสั่งส่งให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องก็ได้

(4) การปล่อยชั่วคราวที่ต้องมีประกัน ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป กฎหมายกำหนดให้ต้องมีสัญญาประกัน แต่จะมีหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ และการเรียกประกันหรือหลักประกันนั้น จะเรียกจนเกินควรแก่กรณีมิได้

(5) การกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว ในกฎหมายของหลายประเทศนั้น มีการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานและศาลที่จะวางเงื่อนไขในการให้ประกันตัวได้ โดยเห็นว่าเมื่อไม่มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อไปแล้ว ก็ควรจะใช้วิธีการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขต่อไป

การปล่อยชั่วคราวตามบทบัญญัติของกฎหมายและในทางปฏิบัติปัจจุบันมีข้อ นำคิด 2 ประการ²⁴ คือประการแรกเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่ไม่เท่าเทียมกัน และประการที่สองคือเรื่องของอำนาจของเจ้าพนักงานหรือศาล

ที่กล่าวว่า การปล่อยชั่วคราวมีข้อนำคิดเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่ไม่เท่าเทียมกันนั้น ก็คือการปล่อยชั่วคราวนำไปสู่ความไม่เสมอภาคในแง่ที่ว่าบุคคลมีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีโอกาสได้รับการปล่อยชั่วคราวดีกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี

ส่วนที่กล่าวว่า การปล่อยชั่วคราวมีข้อนำคิดเรื่องของอำนาจของเจ้าพนักงานหรือศาลนั้น ก็เพราะว่าตามกฎหมายเจ้าพนักงานหรือศาลอาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางมากในการที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ ยิ่งความคิดในทางอำนาจนิยมสูงยิ่งทำให้มีปัญหามากขึ้น

3.2.3 สิทธิตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงฯ

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 นั้น มีสาระสำคัญและมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์จำนวนน้อย หรือคดีอาญาที่มีอัตราโทษไม่สูงมากซึ่งเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ให้ได้รับการพิจารณาโดยเร็ว สะดวก ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกอย่างทั่วถึง และรวดเร็ว ฟ้องได้โดยสะดวกไม่ทำให้คดีค้างพิจารณาในศาลนานเกินไป

ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงจึงมีขั้นตอนการดำเนินคดีออกเป็นสองประการ คือ ประการแรกเป็นกรณีกับผู้ต้องหาถูกจับกุมแล้วจะเป็นการจับตามหมายจับ หรือเป็นกรณีที่ถูกรับ

²⁴ แหล่งเดิม. หน้า 370.

ซึ่งได้กระทำความผิดซึ่งหน้าก็ตาม พนักงานอัยการจะต้องนำตัวผู้ต้องหาส่งฟ้องต่อศาลแขวงภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับกุม²⁵ ซึ่งหากเป็นกรณีฟ้องไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีก็จะต้องดำเนินการขอผิดฟ้อง และหรือขอฝากขังด้วยในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ประกันตัว²⁶ และหากยังฟ้องไม่ทันภายในกำหนดระยะเวลาที่ขออนุญาตผิดฟ้องฝากขังไม่ทันอีก ก็จะต้องขออนุญาตฟ้องต่ออัยการสูงสุดต่อไป²⁷ หรือประการที่สองเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาถูกจับกุม หรือเข้ามอบตัวต่อพนักงานสอบสวนโดยไม่มีการจับกุมแต่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา พนักงานอัยการก็จะต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแขวงภายใน 48 ชั่วโมง ซึ่งหากมีการฟ้องไม่ทันภายในกำหนดดังกล่าว ก็ต้องขออนุญาตฟ้องต่ออัยการสูงสุดเช่นกัน ซึ่งทั้งสองประการนั้นเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ดำเนินคดีโดยรวดเร็ว มิให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรมเพราะถือได้ว่า การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงนั้นมีอัตราโทษไม่สูงมาก เป็นคดีอาญาที่มีโทษเล็กน้อย รัฐจึงต้องตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ขึ้นมาบังคับใช้ เพื่อให้มีการพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จสิ้นโดยเร็วซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการตรากฎหมายฉบับนี้

แต่การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงในปัจจุบันยังพบปัญหา คือ การที่ผู้ถูกกล่าวหาได้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และเข้าพบพนักงานสอบสวนเพื่อมอบตัวต่อผู้คดีโดยยังมิได้มีการออกหมายจับและถูกจับตามหมายจับของศาล กรณีนี้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มิได้มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะแต่ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าวบัญญัติไว้ว่าหากกรณีไม่มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญามาบังคับใช้โดยอนุโลมนั่นเอง กล่าวคือ ให้นำบทบัญญัติที่ผู้ต้องหาเข้าพบพนักงานสอบสวนเองเพื่อมอบตัวต่อผู้คดีที่ถูกกล่าวหา แล้วพนักงานสอบสวนแจ้งข้อเท็จจริงให้ทราบแล้วจึงแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบ ตามมาตรา 134 นั้นเอง

และตามความเป็นจริงในปัจจุบันการดำเนินคดีประเภทนี้ พนักงานสอบสวนมักจะไม่ได้ให้มีการประกันตัวแต่อย่างใด เพียงแต่แจ้งข้อหาให้ทราบและให้สาบานตัวมาพบตามกำหนดนัดแล้วให้ปล่อยตัวไปเท่านั้น และเมื่อพนักงานสอบสวนสรุปสำนวนความควรเห็นตั้งฟ้องคดีแล้วก็จะส่งสำนวนคดีพร้อมตัวผู้ถูกกล่าวหาให้พนักงานสอบสวนพิจารณาฟ้องคดี และในชั้นของพนักงานอัยการก็จะแจ้งกำหนดนัดแล้วให้มารายงานตัวทราบนัดตามกำหนดเท่านั้น แต่ปัญหาที่พบ

²⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงฯ พ.ศ. 2499, มาตรา 7.

²⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงฯ พ.ศ. 2499, มาตรา 8.

²⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงฯ พ.ศ. 2499, มาตรา 9.

คือเมื่อฟ้องคดีต่อศาลแขวงพร้อมตัวผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยแล้ว ศาลจะใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันแม้ในชั้นศาลเดียวกันก็ตาม บางคนก็ปล่อยชั่วคราวไปบางคนก็ให้มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันแล้วแต่กรณี ซึ่งในการดำเนินคดีอาญานั้น ถือกันว่า “ผู้ต้องหาเป็นประธานในคดี” แล้ว ควรอย่างยิ่งที่ศาลยุติธรรมจะต้องใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้โอกาสแก่จำเลยในการเตรียมคดีต่างๆ เพื่อนำพยานหลักฐานพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเขาในชั้นศาล และแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 มาตรา 88 และมาตรา 110 ซึ่งนำมาใช้กับกรณีคดีพิจารณาในศาลแขวงด้วยก็ได้ บัญญัติสอดคล้องกันกรณีให้ศาลปล่อยตัวชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินห้าปี แต่ศาลบางท่านก็ได้คำนึงถึงบทกฎหมายเหล่านี้มานัก คำนึงแต่ว่าเพื่อเป็นประกันการมีตัวจำเลยในการพิจารณาคดีเท่านั้น สิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยในกรณีศึกษานี้จึงถูกกระทบมากมาย ทั้งๆ ที่ไม่จำเป็นเช่นนี้ และสถิติคดีอาญาที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยหลบหนีในระหว่างศาลให้ปล่อยตัวชั่วคราวนี้ในคดีศาลแขวงแล้วมีไม่เกินร้อยละ 1 เปอร์เซนต์เท่านั้น²⁸ ดังนั้น เมื่อผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาขอตัวปฏิเสธข้อกล่าวหาต่อผู้คดี ศาลก็ควรใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นต้องควบคุมตัวเท่านั้น เช่น จับตามหมายจับ หรือได้กระทำผิดซึ่งหน้า หรือเป็นกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ เช่น กรณียกยอก หรือกรณีคดีเช็คที่มีจำนวนเงินสูงมาก หรือกระทำผิดคิดเป็นนิสัย เป็นต้น และกรณีคดีศาลแขวงนี้ยังนำไปใช้ในศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ดังนั้น หากมีบทกฎหมายบัญญัติให้ชัดเจนกรณีและผู้เขียนได้ทำการศึกษาวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่คดีและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาที่ราชอาณาจักรไทย

3.2.4 สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในศาลจังหวัด

กรณีในศาลจังหวัดในท้องที่ที่ไม่มีศาลแขวงตั้งขึ้นอยู่ในเขตอำนาจศาลจังหวัด มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทุกอัตราโทษ แต่กรณีที่คดีอาญาที่อัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีนั้น ผู้พิพากษาในศาลจังหวัดคนเดียวเป็นองค์คณะและให้นำพระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงมาบังคับใช้ในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 ซึ่งตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติฉบับนี้ก็คือให้นำวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงมาบังคับใช้ในศาลจังหวัด กรณีที่ท้องที่ศาลจังหวัดไม่มีศาลแขวงตั้งอยู่ด้วยนั่นเอง คดีศาลแขวงก็คือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี ปรับไม่เกินหกหมื่นบาทดังที่ได้กล่าวแล้ว จึงควรที่จะต้องนำหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรกด้วยเช่นกัน

²⁸ ที่มาสถิติคดีศาลแขวงอยุธยา ศาลแขวงสุพรรณบุรี และศาลแขวงราชบุรี (ข้อมูล ณ วันที่ 25 มีนาคม 2555.) คู่มือคดีข้อมูลคดี หน้า 88 – 92.

แต่การปล่อยชั่วคราวในศาลจังหวัดนั้น ข้อเท็จจริงที่ผู้เขียนได้ศึกษาจากประสบการณ์จริง เนื่องจากการพิจารณาคดีในศาลจังหวัดที่ไม่มีศาลแขวงตั้งอยู่ในท้องที่นั้น ศาลจังหวัดจะต้องนำวิธีพิจารณาคดีอาญามาบังคับใช้ด้วยเสมือนเป็นศาลแขวงในคดีที่อัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีด้วยเช่นกัน ศาลจังหวัดซึ่งปกติจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีมีอัตราโทษสูงการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวจึงไม่ค่อยมีการให้ปล่อยชั่วคราวไปโดยไม่มีประกัน หรือมีหลักประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ดังนั้น ในศาลจังหวัดที่พิจารณาคดีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีก็จะเรียกให้มีการให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือมีหลักประกัน หรือมีประกันและหลักประกันทุกคดี ไม่มีข้อยกเว้น ส่งผลให้คดีเล็กๆ น้อยๆ หากศาลจะปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณาคดีต้องให้มีประกันไปด้วย และหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีหลักประกันให้ไว้ต่อศาลก็จะถูกขังระหว่างพิจารณาทุกคดีดังนั้น การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาโดยการปล่อยชั่วคราวในศาลจังหวัดก็มีวิธีดำเนินการเช่นเดียวกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเป็นกรณีที่ใช้บังคับทุกศาลทั่วประเทศที่ไม่มีศาลแขวงตั้งอยู่ในศาลจังหวัดด้วย แต่ทางปฏิบัติศาลจังหวัดจะให้มีการประกันตัวทุกคดีก่อนปล่อยชั่วคราวโดยไม่เลือกว่าเป็นคดีมีอัตราโทษเท่าไรก็ตาม

บทที่ 4

วิเคราะห์การปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างคดี กรณีข้ามอบตัวขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมของไทย

จากการที่ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาแล้วในบทที่ 2 และศึกษาเปรียบเทียบการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในระบบสากลและในระบบกฎหมายของประเทศไทยในบทที่ 3 จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในข้อหาไม่ร้ายแรงและเป็นกรณีที่ไม่ถูกควบคุมตัวในระบบกฎหมายไทยนั้น ยังได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่รัฐไม่เท่าเทียมกันอันส่งผลกระทบต่อระบบกระบวนการยุติธรรมของไทย ไม่ว่าจะขั้นตอนของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือในชั้นพิจารณาคดีของศาล หรือมีผลกระทบต่อระบบงานราชทัณฑ์เป็นอย่างมาก

และในความเป็นจริงในปัจจุบันนี้ เมื่อผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและขอกกล่าวหาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี กรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาข้ามอบตัวต่อพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรก ในชั้นพนักงานสอบสวนจะมีการแจ้งพฤติการณ์แห่งคดีที่ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งขอกกล่าวหา และแจ้งสิทธิให้ทราบ และให้สาบานว่าจะมาพบตามกำหนดนัดแล้วปล่อยตัวไปโดยไม่มีการเรียกให้มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันแต่อย่างใด และเมื่อถึงขั้นตอนสรุปสำนวนส่งพนักงานอัยการพร้อมตัวผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ในชั้นพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการก็จะไม่มีการเรียกให้มีประกัน หรือหลักประกันแต่อย่างใดเช่นกัน โดยให้ผู้ถูกกล่าวหาทำบันทึกไว้และสาบานว่าจะมารายงานตัวตามกำหนดนัดแล้วปล่อยตัวไปเช่นเดียวกับการปฏิบัติของพนักงานสอบสวน แต่เมื่อพนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีที่มีอัตราโทษไม่ร้ายแรงนี้ต่อศาลแล้ว ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยมักจะได้รับการปฏิบัติในชั้นรับฟ้องของศาลในเรื่องการปล่อยชั่วคราวไม่เท่าเทียมกันและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ไม่ว่าจะในกรุงเทพมหานคร หรือในส่วนภูมิภาคก็ตาม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก แม้จะมีกฎหมายสำคัญหลายฉบับให้ปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาโดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ตาม แต่กฎหมายเหล่านั้นก็ยังไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะวางมาตรฐานให้ผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจ โดยมีมาตรฐานเดียวกันทั่วราชอาณาจักร ในคดีเล็กน้อยที่ผู้ถูกกล่าวหาข้ามอบตัวโดยมิได้ถูกจับกุม ซึ่งจะได้ออกพิจารณาเป็นลำดับไปพร้อมทั้งยกสถิติคดี

ที่ต้องควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างพิจารณาและการใช้ดุลพินิจลงโทษรอลงอาญาของศาลต่อไป

4.1 วิเคราะห์สิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาคดีในคดีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมของไทย

การปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีในกรณี ที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าพบพนักงานสอบสวนเพื่อต่อสู้คดีพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของตนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรกนั้น แม้ในปัจจุบันองค์กรรัฐในกระบวนการยุติธรรมแต่ละองค์กรจะมีระเบียบ และข้อบังคับให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวตามความหนักเบาแห่งข้อหา แต่ผู้ปฏิบัติแต่ละองค์กรกลับใช้ดุลพินิจแตกต่างกันบนพื้นฐานของมุมมองด้วยทฤษฎีหมายต่างกัน ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้รับความยุติธรรมไม่เท่าเทียมกัน ทั้งๆ ที่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็มีบทบัญญัติไว้ให้องค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมใช้ดุลพินิจได้หากว่าผู้กระทำความผิดไม่มีเหตุที่จะถูกควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐ เพราะหากมีเหตุอันเป็นเหตุที่จะควบคุมตัวเสียแล้วเจ้าหน้าที่รัฐมีอาจใช้ดุลพินิจได้ ต้องมีการควบคุมตัวไว้เพื่อดำเนินการตามกฎหมายเท่านั้น

เหตุอันจำเป็นที่จะควบคุมตัวผู้กระทำความผิดนั้น ก็คือเหตุที่จะออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) หรือเหตุที่จะออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 71 นั้นเอง ซึ่งในปัจจุบันถือว่าเป็นเหตุเดียวกัน อันมีทั้งเหตุหลักและเหตุรอง

เหตุหลักและเหตุรองดังกล่าวในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) มีบทบัญญัติว่า “เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

(1)

(2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ดังนั้น เมื่อผู้กระทำความผิดมาปรากฏต่อรัฐแล้วหากมีพฤติการณ์แสดงให้เห็นอันเข้าเหตุ 3 ประการ คือ (1) เชื่อว่าจะหลบหนี หรือ (2) จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน เช่น ไปข่มขู่พยาน ไปทำลายพยานหลักฐาน หรือ (3) จะไปก่ออันตรายประการอื่น เช่น ไปกระทำความผิดซ้ำ หรือไปกระทำให้เกิดอันตรายแก่สังคม ซึ่งเหตุทั้ง 3 ประการนี้เป็นเหตุหลัก (Primary) และเมื่อใดมีกรณีเหตุอันเป็นเหตุหลักแล้ว การเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐย่อมมีความจำเป็นเสมอ และส่งผลต่อไปว่า

การปล่อยชั่วคราวรัฐจะกระทำมิได้¹ ต้องมีการควบคุมตัวไว้เพื่อดำเนินคดีแม้ว่าข้อหาความผิดนั้นจะมีอัตราโทษจำคุกเท่าไรก็ตาม เพราะอาจทำให้การดำเนินคดีไม่อาจเป็นไปได้โดยความรีบร้อนและขัดขวางต่อการมีตัวผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดี แต่เมื่อใดก็ตามถ้าปรากฏว่ามีเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิด (Secondary) แล้วย่อมไม่แน่ว่าอาจมีการให้ปล่อยชั่วคราวเลยโดยไม่มีหลักประกันใดๆ แม้ว่าข้อหาความผิดนั้นจะมีอัตราโทษจำคุกสูงเท่าไรก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วองค์กรในกระบวนการยุติธรรมไม่แยกแยะความเป็นเหตุหลักและเหตุรอง จะพิจารณาเพียงเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิดซึ่งเป็นเหตุรองในลักษณะเดียวกันกับเหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) ส่งผลให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถเกิดขึ้นได้ตามรัฐธรรมนูญ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งตามรัฐธรรมนูญ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีบทบัญญัติไว้แล้วตามหลักมาตรฐานสากล เช่นเดียวกับระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law ในเรื่องการปล่อยชั่วคราวโดยอาศัยเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่าหากผู้กระทำผิดมาปรากฏต่อรัฐแล้วและมีเหตุอันเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่ออันตรายประการอื่นแล้วรัฐก็มีความจำเป็นต้องเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐ แต่หากไม่มีเหตุที่จะควบคุมตัวดังกล่าวแล้วรัฐจะต้องให้ปล่อยชั่วคราวเสมอ เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ดังได้อธิบายและวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศไทยแล้วในบทที่ 3

ดังนั้น กรณีผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาขอตัวต่อพนักงานสอบสวนในคดีอัตราโทษที่ศึกษานี้ ในชั้นพนักงานสอบสวนและในชั้นพนักงานอัยการจะ ไม่มีการควบคุมตัวแต่อย่างใดโดยถือว่าผู้ต้องหา² หรือจำเลยมิได้ถูกจับกุม เว้นแต่เป็นกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ เช่น กรณีตามมาตรา 134 วรรคท้ายหรือกรณีที่มีการจับตามหมายจับ หรือมีข้อหาอัตราโทษสูงกว่านี้ แต่เมื่อพนักงานอัยการนำผู้ต้องหาส่งฟ้องต่อศาลแล้ว ในชั้นพิจารณาคดีของศาล ผู้ถูกกล่าวหาอาจได้รับการปฏิบัติไม่เท่าเทียมกัน แม้ในศาลเดียวกันเองก็ตามผู้พิพากษาแต่ละคนต่างใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวแตกต่างกันบางคนก็เรียกให้มีการประกัน หรือหลักประกันก่อนปล่อยตัวไป บางคนก็ปล่อยตัวไปเลยโดยไม่เรียกให้จัดให้มีการประกันชั้นศาลแต่อย่างใด ซึ่งส่งผลให้มาตรฐานในการปล่อยชั่วคราวในระหว่างคดีกรณีผู้กระทำผิดมิได้ถูกจับกุมในคดีเล็กๆ น้อยๆ ไม่มีความเสมอภาคกัน นั่นเป็นเพราะองค์กรต่างๆ พิจารณาเพียงเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิดซึ่งเป็นเหตุรองในลักษณะเดียวกันกับเหตุที่จะออกหมายจับ หรือเหตุที่จะออกหมายขังนั่นเอง

¹ คณิต ฅ นกร. (2553). การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐกับการปล่อยชั่วคราว. หน้า 60.

² อุคมศักดิ์ สงเคราะห์. เล่มเดิม. หน้า 86.

ผู้เขียนจะได้ศึกษาวิเคราะห์ ระเบียบ ข้อบังคับ คำแนะนำ คำสั่ง และวิธีปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราวขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมไทยตั้งแต่ชั้นเริ่มต้นสอบสวนจนถึงชั้นพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นก่อนมีคำพิพากษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่ผู้ถูกกล่าวหาในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี และเป็นกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหามิได้ถูกจับกุมตามลำดับดังนี้

4.1.1 การปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง³

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคแรก ได้กำหนดให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองมีอำนาจทำการสอบสวนสำหรับความผิดอาญาที่เกิดขึ้นในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งรวมถึงกำหนดให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบด้วย เพื่อให้มีการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญาอีกทางหนึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายปกครอง แต่ในทางปฏิบัติแล้วกรณีที่มีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกรวมอยู่ด้วย พนักงานสอบสวนในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครมักจะทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนตามมาตรา 18 น้อยมาก อาจจะเป็นเพราะหน้าที่ราชการในทางปกครอง หรืออาจจะยังขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญในการสอบสวนและสรุปสำนวนคดี รวมทั้งอาคารสถานที่ที่จะทำการสอบสวนและควบคุมผู้ถูกกล่าวหา แม้หากมีการจับกุมผู้ถูกกล่าวหาแล้วพนักงานสอบสวนส่วนมากจะทำการสอบสวนเอง แต่จะใช้วิธีนำตัวผู้ถูกกล่าวหาส่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามกฎหมายต่อไป หรือหากมีกรณีที่มีผู้เสียหายมาแจ้งความร้องทุกข์แล้วพนักงานสอบสวนก็จะแนะนำให้ไปพบพนักงานสอบสวนเพื่อแจ้งความร้องทุกข์ดำเนินคดีเสียส่วนมาก ดังนั้น ในอดีตที่ผ่านมาจึงไม่ค่อยปรากฏว่ามีคดีที่พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองทำการสอบสวนและเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสรุปสำนวนเพื่อส่งให้พนักงานอัยการพิจารณา หรือหากมีปรากฏอยู่บ้างก็เป็นเพียงพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเข้าร่วมทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเท่านั้น โดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองมิได้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทำความเข้าใจสรุปสำนวนคดีอาญาแต่อย่างใด การปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองในอดีตจึงไม่ค่อยมีปัญหามากนัก เพราะคดีอาญาส่วนใหญ่จะตกเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเสียมากกว่า

แต่ปัจจุบันนี้ได้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร โดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง พ.ศ. 2554 ซึ่งได้กำหนดความผิดตามพระราชบัญญัติ 19 ฉบับ⁴ ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองทำการสอบสวนได้

³ สำนักงานสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2555). คู่มือการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภท โดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง เล่ม 1. หน้า 430.

⁴ คูภาพผนวก ง. หน้า 97.

และให้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 โดยกฎกระทรวงฉบับนี้เป็นบทบังคับพนักงานฝ่ายปกครองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคแรก ให้ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครอย่างชัดเจน ดังกล่าวในข้อ 8 ได้กำหนดให้นำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวของสำนักงานอัยการสูงสุดและของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมาใช้บังคับโดยอนุโลม และความผิดตามพระราชบัญญัติทั้ง 19 ฉบับนั้น มีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีรวมอยู่ด้วย ดังนั้น โดยผลของกฎกระทรวงฉบับดังกล่าว ปัจจุบันนี้ในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง หากเป็นกรณีจับกุมผู้ถูกกล่าวหาแล้วพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองก็จะนำกฎกระทรวงข้อ 8 มาใช้บังคับในการพิจารณาการปล่อยชั่วคราว แต่หากเป็นความผิดที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้าพบพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองโดยมิได้ถูกจับกุมแล้ว เมื่อพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองได้แจ้งสิทธิและแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบแล้ว ก็จะปล่อยผู้ถูกกล่าวหาไปโดยให้สาบานว่าจะมาพบตามกำหนดเพื่อให้มารายงานตัวเพื่อส่งสำนวนคดีอาญาพร้อมตัวผู้ถูกกล่าวหาให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งคดีต่อไปโดยไม่มีการควบคุมแต่อย่างใด

4.1.2 การปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน

ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี⁵ ลักษณะ 7 ในการปล่อยชั่วคราวเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ (ดูภาคผนวก) ได้กำหนดเรื่องการปล่อยชั่วคราวไว้ให้พนักงานสอบสวนถือเป็นแนวปฏิบัติ โดยสรุปได้ว่า หากเป็นกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาถูกจับกุมเมื่อมีการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวแล้ว พนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจให้ทำสัญญาประกันตัวเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นเพื่อส่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว และการปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน ก็มี 3 กรณีเช่นเดียวกับชั้นพนักงานอัยการและศาล คือ ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน และปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือหลักประกัน (ข้อ 176) สำหรับอัตราโทษที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้น ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปีขึ้นไป จะจัดให้มีประกันหรือหลักประกันด้วยก็ได้ และในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลยก็ได้ หรือจะให้ประกันหรือไม่ก็ได้ ซึ่งหากจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย ก่อนที่จะปล่อยชั่วคราวเพียงแต่ให้พนักงานสอบสวนจัดให้ผู้ต้องหา หรือผู้ถูกกล่าวหาสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามหมายนัดหรือหมายเรียกเท่านั้น (ข้อ 180) ยังมีคำสั่งกรมตำรวจที่ 572/2538⁶ เรื่องการอำนวยความสะดวกธรรมเนียมในการสอบสวนคดีอาญา ข้อ 6 การปล่อยชั่วคราว

⁵ คู่มือกฎหมาย จ. หน้า 103.

⁶ คู่มือกฎหมาย ฉ. หน้า 108.

ต่อมาเมื่อประธานศาลฎีกาได้ออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา หรือ จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548 สำนักงานตำรวจแห่งชาติก็ได้แจ้งให้พนักงานสอบสวนถือเป็นแนวปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราวตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยอนุโลม⁷ ปัจจุบันในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนทั่วประเทศ หากเป็นกรณีที่ผู้ต้องหา หรือผู้ถูกกล่าวหาเข้าพบเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 แล้วโดยเฉพาะคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี พนักงานสอบสวนเพียงแต่แจ้งข้อเท็จจริงพฤติการณ์แห่งคดีและแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหา หรือผู้ถูกกล่าวหาทราบ แล้วปล่อยตัวไปโดยไม่มีการควบคุมตัวแต่อย่างใด เพียงแต่ให้สาบาน หรือปฏิญาณตนว่าจะมาพบพนักงานสอบสวนตามกำหนดนัดเท่านั้น ซึ่งหากผู้ต้องหา หรือผู้ถูกกล่าวหาไม่มาตามกำหนดนัดก็อาจจะถูกดำเนินคดีเพิ่มเติมในกรณีขัดคำสั่งหรือขัดหมายเรียกเจ้าพนักงานอีกข้อหาหนึ่งได้ แต่ส่วนมากแล้วหากผู้ต้องหา หรือผู้ถูกกล่าวหาที่เข้าพบพนักงานสอบสวนเองแล้วจะไม่มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าจะก่ออันตรายประการอื่น ในชั้นพนักงานสอบสวนจึงไม่มีการให้ประกันตัวก่อนปล่อยชั่วคราวแต่อย่างใด

4.1.3 การปล่อยชั่วคราวในชั้นพนักงานอัยการ

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในชั้นพนักงานอัยการถือเป็นนโยบายหนึ่งในการปฏิบัติงาน โดยมีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการเป็นแนวทางในการพิจารณาคดีและการให้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพราะเหตุว่าการดำเนินคดีอาญาย่อมกระทบถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้นมีหลายฉบับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและได้มีการวิวัฒนาการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและเพื่อให้มีมาตรฐานสากล มีความเป็นเสรีนิยม ซึ่งระเบียบฉบับที่มีความเป็นเสรีนิยมในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ให้พนักงานอัยการพิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ กล่าวคือ การที่จะเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐเพื่อดำเนินคดีกับเขานั้น นอกจากจะต้องปรากฏว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว ยังต้องมีความจำเป็นที่จะเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐอีกด้วย นั่นคือหากไม่เอาตัวเขาไว้ในอำนาจรัฐแล้วเขาจะหลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น⁸ ซึ่งเป็นหลัก Primary นั่นเอง

⁷ คู่มือทนาย ข. หน้า 110.

⁸ คณิต ฒ นคร. (2540, กันยายน). คำบรรยายเรื่องนโยบายของสำนักงานอัยการสูงสุดด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน : รวมบทความกระบวนการยุติธรรมในมุมมองของคณิต ฒ นคร. หน้า 63.

และหลักอันมีเหตุจำเป็น (Primary) นี้ ได้ปรากฏอยู่ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538 ส่วนที่ 5 เรื่องการปล่อยตัวชั่วคราว ข้อ 22 (หลักการในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล)⁹ ได้วางหลักปฏิบัติในเรื่องการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐจะกระทำได้อต่อเมื่อมีกรณีจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้นและจะต้องปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานด้วยหรือไม่ หากกรณีคดีมีมูลว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดและเป็นที่น่าเชื่อว่า จะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือกรณีคดีมีมูลว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะก่ออันตรายประการอื่น รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวเพื่อดำเนินคดี แต่หากพนักงานอัยการพิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวดังกล่าวแล้ว ยังจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยกับสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งขัดแย้งกัน หากเห็นว่าสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบเกินความจำเป็นหรือเกินสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเห็นว่าไม่มีพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่มีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควรแล้ว พนักงานอัยการต้องปล่อยบุคคลหรืออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามคำร้องเสมอ

ต่อมาสำนักงานอัยการสูงสุดได้มีระเบียบอีก คือ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบันได้วางหลัก Primary ไว้เช่นเดียวกัน ดังนี้

ข้อ 32 (หลักการในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล)

การกระทำของรัฐที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ จะกระทำได้อต่อเมื่อกรณีมีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เหตุนี้การคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามปกติจึงต้องพิจารณาว่าเป็นกรณีที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ด้วย ฉะนั้น หากกรณีคดีมีหลักฐานตามสมควรว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดร้ายแรง หรือเป็นที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือกรณีคดีมีหลักฐานตามสมควรว่า การกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดและมีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควรที่จะเป็นกรณีที่ต้องนำเหตุดังกล่าวมาพิจารณาว่าจำเป็นต้องคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อดำเนินคดีต่อไปหรือไม่ด้วยเช่นกัน

⁹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538 นี้ได้แก้ไขเพิ่มเติมในสมัย ดร.คณิต ณ นครดำรงตำแหน่งอัยการสูงสุด (พ.ศ.2537-2540) ดูภาคผนวก ข.หน้า 112.

ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา พนักงานอัยการต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในการที่จะเอาตัวบุคคลนั้นไว้ในอำนาจรัฐ ตามนัยดังกล่าวมาแล้วในวรรคหนึ่ง โดยพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งขัดแย้งกัน หากเห็นว่าสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกกระทบเกินความจำเป็นหรือเกินสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเห็นว่าไม่มีพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี หรือจะไม่ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไม่มีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควรแล้ว พนักงานอัยการต้องปล่อยตัวบุคคลหรืออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามคำร้องขอเสมอ

ข้อ 33 (การพิจารณาและตั้งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว)

ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา พนักงานอัยการต้องพิจารณาโดยไม่ชักช้าหัวหน้าพนักงานอัยการเป็นผู้ตั้งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยจะต้องบันทึกเหตุผลในการสั่งไว้ให้ชัดเจน ในกรณีสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว พนักงานอัยการต้องแจ้งผลการพิจารณาพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ร้องขอปล่อยชั่วคราวทราบ โดยเร็ว

ความผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือความผิดอื่นที่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจควบคุมผู้ต้องหา พนักงานอัยการจะสั่งควบคุมผู้ต้องหาไม่ได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อรับทราบวันและเวลานัดเพื่อมาพบพนักงานอัยการตามกำหนด หากไม่ลงลายมือชื่อให้บันทึกไว้เป็นหลักฐาน

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีขึ้นไป พนักงานอัยการพึงตระหนักว่ากฎหมายมิได้บัญญัติให้ต้องมีหลักประกันด้วยเสมอไป

ในการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน ต้องทำสัญญาประกันตามแบบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด ในการกำหนดจำนวนเงินในสัญญาประกันหรือเรียกหลักประกันพนักงานอัยการจะกำหนดจำนวนเงินหรือเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้

หลักทรัพย์ตามมาตรา 114 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหมายความรวมถึงหลักทรัพย์ทุกชนิด เช่น ที่ดิน อาคาร สิ่งปลูกสร้าง พันธบัตรสลากออมสิน ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและผู้จ่ายได้รับรองตลอดไป ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรอง หนังสือรับรองของธนาคารหรือหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยที่รับรองว่าจะชำระเงินตามจำนวนที่ระบุในสัญญาประกันแทนผู้ประกันในกรณีผิดสัญญาประกัน เป็นต้น

การฝาก การจ่าย การถอนหรือคืนเงินสด ซึ่งเป็นหลักประกันให้เป็นที่ไปตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการนั้น ส่วนหนังสือสำคัญอย่างอื่น เอกสารสิทธิตามกฎหมาย ที่ดิน หรือเอกสารหลักทรัพย์อื่น ให้เก็บรักษาไว้ในตู้নিরภัย หากไม่มีตู้নিরภัยให้เก็บรักษาไว้ในสถานที่เห็นสมควร

หากพิจารณาระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ทั้ง 2 ฉบับในเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนแล้ว จะเห็นได้ว่าระเบียบฉบับ พ.ศ. 2538 มีความเป็นเสรีนิยมมากกว่าระเบียบฉบับ พ.ศ. 2547 แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 ในมาตรา 14 ได้กำหนดอำนาจของพนักงานอัยการให้มีหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญและตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม รักษาผลประโยชน์ของรัฐแล้ว ยังกำหนดให้พนักงานอัยการมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกด้วย และในอนาคตหวังว่าสำนักงานอัยการสูงสุดจะได้แก้ไขระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัตินี้ เพื่อให้มีความเป็นเสรีนิยมสมบูรณ์เต็มที่นั่นเอง

ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาขอตัวในชั้นของพนักงานอัยการในปัจจุบัน จึงไม่มีการให้ประกันตัวก่อนปล่อยชั่วคราวแต่อย่างใด เพียงแต่ให้ผู้ถูกกล่าวหาลงชื่อทราบนัดและสัญญาว่าจะมารายงานตัวตามกำหนดตามนัดเท่านั้น เพราะเหตุว่าในคดีเล็กน้อยเมื่อผู้ถูกกล่าวหามิได้ถูกจับกุมพนักงานอัยการจึงพิจารณาเพียงว่าเมื่อไม่มีเหตุที่จะออกหมายจับ หรือเหตุที่จะขัดตามมาตรา 66 (2) ซึ่งเป็นเหตุเดียวกันอันเป็นเหตุหลัก (Primary) แล้วจึงต้องปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหาในกรณีนี้ไป โดยไม่ต้องพิจารณาถึงเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิด (Secondary) เลย

4.1.4 การปล่อยชั่วคราวในชั้นศาล

4.1.4.1 ระเบียบข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ถึงแม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะได้บัญญัติหลักเกณฑ์ต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยชั่วคราวไว้แล้วก็ตามแต่เพื่อให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติในชั้นศาล ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของมติที่ประชุมใหญ่จึงได้มีการกำหนดระเบียบปฏิบัติและหลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน¹⁰ ดังนี้

1) ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อ 2 วรรคแรกกำหนดว่า “เมื่อศาลได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวแล้วให้รับพิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็ว โดยให้ถือเป็นหลักว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เว้นแต่มีเหตุจำเป็นต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหานั้นไว้ ก็ให้ระบุเหตุผลไว้โดยครบถ้วนและชัดเจน และพิจารณาสั่งในแนวเดียวกัน...”

¹⁰ ดู ภาคผนวก ฉ. หน้า 119.

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548 ข้อ 2 นี้ได้กำหนดให้ศาลที่ได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวไว้พิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็วโดยให้ถือเป็นหลักว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ยกเว้นแต่มีเหตุจำเป็นตามกฎหมายที่มีความจำเป็นจะต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไว้ก็ให้ระบุเหตุผลไว้โดยครบถ้วนและชัดเจนและพิจารณาสั่งในแนวเดียวกัน แต่ทางปฏิบัติในศาลแขวงแล้วผู้พิพากษาส่วนใหญ่จะใช้ดุลพินิจไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งทำให้สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีเล็กๆ น้อยๆ ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามกำหนดที่ควร และระเบียบฯ ฉบับนี้ ได้กำหนดให้ความคุ้มครองสิทธิจำเลยในการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นศาล ซึ่งออกใช้บังคับให้สอดคล้องกับข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาพ.ศ. 2548 ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกประกัน หรือหลักประกันขึ้นใหม่ประกอบด้วยเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา ให้สามารถดำเนินการผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์นอกจากโทรสารได้ด้วย เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์และฎีกา

2) ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548¹¹ ข้อ 5.3 “ในคดีมีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปีให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีประกัน...”

ข้อบังคับฉบับนี้ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันในคดีที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ของระเบียบและข้อบังคับนี้ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนให้ศาล หรือผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจในการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาในศาลแขวงนั่นเอง ซึ่งหากเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้ามาขอตัวเอง มิได้ถูกจับกุมแต่อย่างใด ควรอย่างยิ่งที่ศาลจะต้องนำเหตุตามมาตรา 66 (2) มาใช้ประกอบดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว แต่น่าเสียดายที่ศาลบางคนใช้ดุลพินิจไปในทางพิจารณาเหตุแห่งความร้ายแรงความผิดแล้วจัดให้มีประกันก่อนปล่อยชั่วคราวเพียงเพื่อให้เป็นการประกันว่ามีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในการพิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของเขาเท่านั้น ทั้งๆ ที่ความจริงแล้วศาลยังมิได้พิพากษาเลยว่าคุณถูกกล่าวหามีความผิดหรือไม่อย่างไร หรือหากพิจารณาพิพากษาแล้วว่ามี ความผิดจริง แต่อาจมีเหตุที่เป็นคุณแก่ผู้ถูกกล่าวหาได้ เช่น กรณีกระทำผิดด้วยความจำเป็น การป้องกัน หรือมีเหตุลดโทษ ยกเว้นโทษให้ได้

¹¹ ดู ภาคผนวก ฉ. หน้า 126.

4.1.4.2 บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2547¹² มีสาระสำคัญเกี่ยวกับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินห้าปีซึ่งสรุปได้ ดังนี้

“คดีระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี วงเงินประกันไม่เกิน 100,000 บาท ฯลฯ

สำหรับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี การใช้ดุลพินิจกำหนดวงเงินประกันสมควรกำหนดโดยคำนวนจากระวางโทษตามกฎหมายจำคุกขั้นสูงไม่เกินปีละ 20,000 บาท ...”

และมีหมายเหตุไว้ว่า “ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวควรถือเป็นหลักว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็น...”

ตามบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ออกตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาซึ่งผู้เขียนได้นำมากล่าวถึงเฉพาะคดีจำคุกไม่เกินห้าปีนี้ก็ยังมีหลักเกณฑ์วางไว้ให้ศาลใช้ดุลพินิจในการเรียกวงเงินประกัน และหากคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีจะต้องมีกรณีให้ประกันตัวก็ยังกำหนดวงเงินให้เรียกประกันไม่เกิน 20,000 บาท (ซึ่งขัดกับ บัญชีมาตรฐานกลางหลักประกันในคดีอาญาในข้อหายกยอก วงเงินประกัน 40,000 บาท) และยังมีหมายเหตุไว้อีกว่าในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวควรถือเป็นหลักว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็น แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้พิพากษาส่วนใหญ่จะใช้ดุลพินิจที่เป็นอัตตะวิสัย มิได้คำนึงถึงความเป็นภาวะวิสัยอย่างเคร่งครัด และไม่ปฏิบัติตามทั้งระเบียบราชการศาลยุติธรรม ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา และตามบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยแต่อย่างใด ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าทั้ง 3 กรณีควรแก้ไขให้สอดคล้องกันและให้ใช้บังคับเฉพาะคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป หรือเป็นกรณีที่มีการจับกุมผู้ต้องหาหรือจำเลยเท่านั้น

และเนื่องจากสภาพความเป็นจริงในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมทั่วประเทศจะมีระบบเหมือนกันในการพิจารณาคดีต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นคดีในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวงหรือไม่ก็ตาม เมื่อผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยถูกฟ้องต่อศาลแล้วไม่ว่ากรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ หรือกรณีที่เอกชนฟ้องคดีเอง หากศาลประทับฟ้องแล้วศาลก็จะทำการนัดพร้อม หรือนัดสอบถามคู่ความทั้งสองฝ่าย และให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยได้พบกับทนายความที่ศาลตั้งให้เพื่อสอบถามประเด็นต่างๆ ในคดี หากจำเลยให้การปฏิเสธต่อผู้คดีแล้วศาลก็จะกำหนดวันนัดสืบพยานหลักฐานซึ่งจะเป็นกรณีนัดพิจารณาต่อเนื่องกัน ซึ่งส่วนใหญ่

¹² ดูเอกสารภาคผนวก ฎ. หน้า 133.

จะกำหนดวันที่คู่ความมีความเห็นตกลงกัน (นัดพร้อม) อาจจะเป็นเวลาอย่างน้อย 15 วันทำการขึ้นไปเนื่องจากปริมาณคดีแต่ละศาลที่มีการนัดไว้ก่อนแล้วมีจำนวนมาก ดังนั้นหากจำเลยถูกควบคุมตัว หรือไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างที่รอวันนัดสืบพยานนี้ก็จะถูกนำตัวไปควบคุมไว้ในอำนาจรัฐ ซึ่งก็ได้แก่เรือนจำทั่วประเทศนั่นเอง และในระหว่างรอการพิจารณานี้ ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยกรณีนี้ก็จะมิสภาพไม่แตกต่างไปจากจำเลยที่ถูกศาลพิพากษาให้จำคุกแล้ว ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพสิ้นสุดลงถูกจำกัดทันทีโดยยังมีได้พิสูจน์ในชั้นศาลว่าได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ และปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาอีกประการหนึ่งก็คือ เนื่องจากศาลต้องมีการโยกย้ายเป็นประจำทุกปี ศาลแต่ละคนก็ใช้ดุลพินิจตามที่กฎหมายให้ไว้ในเรื่องนี้แตกต่างกันไป แม้ในศาลเดียวกันก็ตามบางคนก็ให้ปล่อยตัวโดยไม่มีเงื่อนไข บางคนก็สั่งเรียกให้มีประกันทุกข้อหาทุกคดีไม่ว่าจะเป็นกรณีผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยถูกจับกุม หรือเข้ามาขอตัวต่อสู้อคดีก็ตาม ทำให้ไม่มีมาตรฐานในการปล่อยตัวชั่วคราว และผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยส่วนใหญ่จะถูกควบคุมตัวทันทีเนื่องจากหาหลักประกันไม่ทัน หรือไม่มีเงินพอที่จะซื้อหลักประกันอิสรภาพที่มีบริษัทประกันขายกันอย่างเปิดเผย ซึ่งธุรกิจที่หากินกับอิสรภาพ หรือสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ประเภทนี้ไม่ควรจะเกิดขึ้นในสังคม¹³ และแม้ศาลแต่ละคนจะมีอิสระในการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีโดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจใดๆ ก็ตาม แต่การใช้ดุลพินิจนั้นควรจะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ก่อนที่จะพิจารณาพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยเป็นผู้กระทำผิดจริง และสมควรที่จะต้องถูกลงโทษต่อไป

ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้าพบพนักงานสอบสวนเองเพื่อขอตัวต่อสู้อคดีตามที่ถูกกล่าวหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรกนี้ เฉพาะกรณีคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลแขวง หรือศาลจังหวัดที่มีอำนาจพิจารณาคดีของศาลแขวง สิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยจะต้องได้รับการปฏิบัติโดยเท่าเทียมกันทั่วประเทศโดยมีมาตรฐานเดียวกันคือให้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดีทุกกรณีโดยศาลควรใช้ดุลพินิจนำเหตุอันควรสงสัยที่จะออกหมายจับ หรือหมายขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) มาประกอบดุลพินิจด้วย ซึ่งหากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยหลบหนีไม่มาตามกำหนดวันนัดพิจารณา ศาลก็มีอำนาจออกหมายจับได้อยู่แล้วเพื่อนำตัวมาดำเนินคดีภายในอายุความ ซึ่งสถิติที่ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยกรณีนี้ที่ศึกษาวิจัยนี้หลบหนีในระหว่างการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวมีจำนวนน้อยมาก¹⁴ เนื่องจากเป็นคดีอาญามีอัตราโทษไม่สูงมาก ซึ่งหากเป็นคดีอาญาที่

¹³ ดู ฉัตรชัย ดังคณานุกุลชัย. เล่มเดิม. หน้า 113.

¹⁴ ดู สถิติการควบคุมตัวและปล่อยชั่วคราวของศาลแขวงสุพรรณบุรี ศาลแขวงอยุธยา และศาลแขวงราชบุรี (ข้อมูล ณ วันที่ 25 มีนาคม 2555). หน้า 88.

ยอมความได้ หรือคดีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว ก็อาจได้รับการไต่ถามเกี่ยวกับระบบศาลและอาจมีการประนีประนอมจนถึงชั้นถอนคดีไปจากศาล หรือหากเป็นกรณีความผิดอาญาต่อแผ่นดินอาจมีการบรรเทาผลร้ายและศาลอาจใช้กระบวนการควบคุมตัวนอกเรือนจำภายในระยะเวลาที่กำหนดก็ได้ ซึ่งรัฐไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยประเภทนี้ควบคุมไว้ในอำนาจรัฐแต่อย่างใดเลย ทั้งๆ ที่มีกฎหมายตั้งได้กล่าวมาเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้ดุลพินิจให้ปล่อยตัวชั่วคราวได้โดยบัญญัติไว้สอดคล้องกัน ก็ตาม แต่ผู้ใช้อำนาจกลับหาได้ใช้ดุลพินิจให้ปล่อยตัวชั่วคราวโดยตั้งอยู่บนมาตรฐานเดียวกันไม่ ควรที่องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ควรจะต้องให้ความสำคัญกับผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยในประเภทนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามกฎหมายอย่างเต็มที่

4.2 วิเคราะห์ผลกระทบจากการควบคุมตัวในระหว่างพิจารณาคดี

เมื่อผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยอยู่ในกรณีศึกษาที่อยู่ในชั้นพิจารณาของศาลแล้ว หากมีการควบคุมตัวไว้ระหว่างพิจารณาคดีโดยไม่คำนึงถึงเหตุอันจำเป็นแล้ว ก็เป็นเพียงเพื่อประกันการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในการพิจารณาคดีเท่านั้น หรือเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติตามมาตรการบังคับโทษทางอาญาของรัฐเท่านั้นเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐจะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่เจ้าพนักงานและศาลเอง ทั้งๆ ที่รัฐธรรมนูญ หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ล้วนให้คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพเป็นหลักในการดำเนินคดีอาญา และหากมีการขังตามมา ผู้ถูกกล่าวหาจะถูกนำไปขังไว้ในเรือนจำระหว่างรอพิจารณาคดี ก็จะสร้างปัญหาให้กรมราชทัณฑ์อีก หรืออาจสร้างความผูกใจให้กับผู้กล่าวหาหรือจำเลยให้มีอคติ และอาจนำมาซึ่งอาชญากรต่างๆ อีก ทั้งๆ ที่ไม่มีความจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในกรณีนี้เลย และเมื่อควบคุมตัวหรือขังในระหว่างพิจารณาคดีแล้วหากกรณีศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกในคดีเล็กน้อยแล้ว สถิติส่วนมากศาลจะใช้ดุลพินิจในการรอการลงโทษ ทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้ถูกกล่าวหาจากการที่ถูกควบคุมตัวไว้ในระหว่างคดีโดยมีสถิติ ดังนี้

ก) สถิติการควบคุมตัวและการปล่อยชั่วคราว

กรณีนี้ผู้เขียนจะขอนำสถิติในการควบคุมตัว และการให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องประกันตัวกรณีผู้ถูกกล่าวหาหมอบตัวต่อสู้อคดีในศาลแขวงสุพรรณบุรี ศาลแขวงอยุธยา และศาลแขวงราชบุรี ซึ่งจะเห็นได้ว่าสถิติคดีอาญาทั้ง 3 ศาลนี้ เป็นกรณีที่เริ่มคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมของรัฐซึ่งเริ่มต้นจากผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยเข้ามาหมอบตัวต่อพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรก โดยพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง

คดีมีสถิติการควบคุมตัวและการปล่อยชั่วคราวโดยแต่ละปีแตกต่างกันไป ซึ่งมีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาเหมือนกัน¹⁵

ข) สถิติการรอการลงโทษหลังมีคำพิพากษา

ในคดีที่กรณีผู้เขียนทำการศึกษาวิจัยนี้ ในทางปฏิบัติศาลจะใช้ดุลพินิจในการให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันน้อยมาก ส่วนมากจะเรียกให้ทำสัญญาประกัน โดยมีประกันและหรือมีประกันและหลักประกันให้ไว้ต่อศาล และหากหาเงินประกันหรือหลักทรัพย์ประกันไม่ได้ก็จะสั่งขังไว้ระหว่างพิจารณา และเมื่อมีคำพิพากษาในคดีแล้ว ผลท้ายที่สุดส่วนใหญ่จะพิพากษาลงโทษจำคุกและให้รอการลงโทษไว้ หรือหากพิพากษายกฟ้องปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไป สิทธิเสรีภาพระหว่างตกเป็นผู้ต้องหาและถูกขังจะเยียวยาความสูญเสียทางจิตใจได้อย่างไร ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายให้การเยียวยาเป็นค่าตอบแทนกรณีนี้ เช่น พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544¹⁶ ซึ่งในส่วนการเยียวยาแก่จำเลยนั้นควรจะเป็นบทบัญญัติให้ความคุ้มครองและให้ค่าตอบแทนในคดีอาญาที่ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดและถูกจับกุมเท่านั้น

หรือแม้คดีความผิดต่อส่วนตัว หากปรากฏในชั้นพิจารณามีการไต่ถามและถอนคดีไปจากศาลเสียแล้ว การเยียวยาจิตใจแก่เขาในคดีเช่นนี้จะเป็นอย่างไร ถึงแม้จะมีพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้ต้องหาและผู้เสียหายกำหนดการบรรเทาผลกระทบเป็นตัวเงินให้ก็ตาม แต่แท้ที่จริงแล้วการเยียวยาเช่นนี้เป็นการแก้ไขที่ถูกจุดแล้วหรือไม่ และในด้านผลกระทบทางจิตใจที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่ถูกควบคุมตัวได้รับระหว่างพิจารณาที่มีอาจเยียวยาได้ จะถือเป็นคำตอบตามแนวคิดหลักกฎหมายที่ว่าคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคทางกฎหมายได้หรือไม่ ในเมื่อความผิดที่ถูกกล่าวหาเป็นเพียงคดีเล็กน้อยและสุดท้ายก็พิพากษารอการลงโทษเท่านั้น การพิจารณาของศาลในคดีที่มีอัตราโทษดังที่ได้กล่าวมา เมื่อผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่ต้องถูกควบคุมอิสรภาพแล้ว ต่อมาหากการพิจารณาของศาลปรากฏว่ามีเหตุบรรเทาโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 78 ไม่ว่าจะกรณีจำเลยให้การรับสารภาพ การบรรเทาผลร้ายมีคุณความดีมาก่อน หรือกระทำผิดด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา เป็นต้น เหล่านี้ย่อมเป็นเหตุที่ศาลจะลดโทษให้กึ่งหนึ่ง และเมื่อเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีศาลจะต้องพิจารณาตามมาตรา 56 ต่อเนื่องในลำดับต่อมา กล่าวคือ เป็นเหตุให้ศาลพิพากษาว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้เสมอ และเมื่อคำตอบล่วงหน้าเป็นเช่นนี้แล้ว เหตุใดศาล

¹⁵ ดู สถิติศาลแขวงสุพรรณบุรี ศาลแขวงอุทัย และศาลแขวงราชบุรี. แหล่งเดิม. หน้า 88.

¹⁶ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 20 (ซึ่งตราขึ้นรองรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245-246).

ส่วนมากจึงใช้ดุลพินิจให้ความสำคัญกับการทำสัญญาประกันตัวโดยมีประกันและหรือมีหลักประกันเสมอมา ส่งผลให้หากกรณีไม่มีหลักประกันแล้วผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกคุมขังไว้ในระหว่างพิจารณาคดีโดยไม่จำเป็น

การรอกการลงโทษนี้ ผู้เขียนจะขอนำสถิติในการควบคุมตัว และการให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องประกันตัวกรณีผู้ถูกกล่าวหาขอตัวต่อผู้คดีในศาลแขวงสุพรรณบุรี ศาลแขวงอยุธยา และศาลแขวงราชบุรี¹⁷ และจะเห็นได้ว่าสถิติคดีทั้ง 3 ศาลที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีจะมีสถิติการรอกการลงโทษหลังศาลมีคำพิพากษาแต่ละปีใกล้เคียงกันมาก โดยปริมาณคดีที่ศาลรอกการลงโทษผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะมีสถิติที่มีจำนวนมากกว่าสถิติคดีที่ศาลตัดสินลงโทษดังที่ได้นำมาศึกษานี้ หากจัดทำสถิติคดีทุกศาลชั้นต้นทั่วประเทศก็จะมีสถิติที่ศาลรอกการลงโทษมากกว่านี้ ซึ่งหากคำตอบเป็นเช่นนี้แล้วเท่ากับว่าในชั้นศาลยังให้ความสำคัญกับการจัดให้มีสัญญาประกันในระหว่างการพิจารณาคดีที่ผู้กระทำความผิดเข้ามาขอตัวต่อเจ้าหน้าที่รัฐ และมีเหตุจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องคุมขังระหว่างคดี โดยเมื่อมีคำพิพากษาแล้วผลสุดท้ายศาลอาจจะมีการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษ ซึ่งยังเป็นปัญหาของแต่ละองค์กรในกระบวนการยุติธรรมของไทย

4.3 วิเคราะห์ผลกระทบต่อระบบการบังคับคดีกับนายประกัน

จากการศึกษาพบว่า การบังคับคดีตามสัญญาการให้ประกันตัวกรณีปล่อยชั่วคราวในกลุ่มงานของคดีศาลแขวงทั่วราชอาณาจักรทั้งหมด 9 ภาค มีสถิติการให้ประกันตัวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปียังมีรายละเอียดสถิติในปี พ.ศ. 2552 - 2554¹⁸ กรณีการบังคับคดีนายประกันที่ประกันตัวผู้ต้องหาในคดีศาลแขวงทั่วราชอาณาจักรจะมีสถิติคดีฟ้องนายประกันในคดีเล็กน้อยมิได้ลดลงแต่อย่างใด และมีแนวโน้มจะมีจำนวนมากขึ้นทุกปี ส่งผลกระทบต่อการบังคับคดีฟ้องร้องนายประกันมีจำนวนมากขึ้นในชั้นศาล ซึ่งเกิดขึ้นจากการใช้ดุลพินิจในการเรียกให้จัดมีการประกันตัวในชั้นพิจารณาคดีเล็กๆ น้อยๆ โดยไม่มีการแยกกรณีคดีเข้ามาขอตัว หรือเป็นกรณีจับกุมซึ่งเป็นเหตุที่ต้องควบคุมตัว อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ศาลใช้ดุลพินิจโดยมีมาตรฐานแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องที่ที่ศาลในภาค 1-9 วาง “ขี้ต๋อก” ไว้ไม่เหมือนกัน ศาลในท้องที่บางภาคก็ไม่จัดให้มีการประกันตัวในคดีที่ผู้ต้องหา หรือจำเลยเข้ามาขอตัวโดยไม่คำนึงว่าผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยจะมีประวัติการกระทำผิดมาก่อนหรือไม่ ซึ่งศาลที่ใช้ดุลพินิจกรณีนี้ถือว่าเมื่อผู้ถูกกล่าวหา หรือ

¹⁷ ดู สถิติการรอกการลงโทษของศาลแขวงสุพรรณบุรี ศาลแขวงอยุธยา และศาลแขวงราชบุรี (ข้อมูล ณ วันที่ 25 มีนาคม 2555). หน้า 91.

¹⁸ ดู โปรแกรมระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศสถิติคดี ฝ่ายระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงาน และงบประมาณ สำนักศาลยุติธรรม. (สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2555) หน้า 94.

จำเลยเข้าหา หรือเข้าพบพนักงานสอบสวนเอง โดยมีได้ถูกจับกุม ตามมาตรา 134 วรรคแรกของผู้เขียน ได้ทำการศึกษานี้ ไม่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามศาล ในท้องที่บางภาคก็ยังคงมีการใช้ดุลพินิจเรียกให้มีการประกันตัวในคดีเล็กน้อยเหล่านี้อยู่

4.4 วิเคราะห์ผลกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหากรณีไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตรา โทษจำคุกไม่เกินสามปี

โดยปกติการดำเนินคดีอาญานั้นอาจมีการจำกัดอิสรภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไว้ เมื่อกรณีมีเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) ดังได้อธิบายใน บทที่ 2 หัวข้อ 2.4 แต่กรณีที่ผู้ศึกษาวิจัยนี้ถือเป็นคดีเล็กน้อยที่ไม่ควรให้ความสำคัญแก่การให้มี สัญญาประกันตัว ซึ่งหากผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หลักประกัน และ มีประกันและหลักประกันด้วยนั้น จะมีผลกระทบต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่ไม่ได้รับการปล่อย ชั่วคราว โดยไม่มีประกันในระหว่างพิจารณาคดี ดังนี้¹⁹

ประการแรกส่งผลกระทบต่อการดำเนินคดีของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย เพราะการ ไม่ให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันย่อมส่งผลกระทบต่อเสรีภาพของเขา ซึ่งหากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่ ไม่มีการประกันหรือหลักทรัพย์มาประกันตัวย่อมถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดีทันที และเป็นการ ตัดโอกาสในการแสวงหาพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของตน ขาดโอกาสปรึกษาทนายความตามสมควร ซึ่งความเป็นจริงต้องยอมรับว่าการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ถูกคุมขังแล้วย่อมเป็นการยุ่งยากที่จะได้รับติดต่อกับญาติหรือทนายความ หรือแม้กระทั่งผู้ไว้วางใจ ได้โดยง่าย ทั้งนี้ ด้วยระเบียบข้อปฏิบัติของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่ามีขั้นตอน ซับซ้อนยุ่งยาก ซึ่งคดีก็มีได้มีอัตราโทษที่สูงมากและหากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้รับการปล่อย ชั่วคราวโดยไม่มีประกันคดีอาจได้รับการประนีประนอม หรือบรรเทาผลร้ายและในที่สุดคดีอาจยุติ ได้โดยง่าย

ประการที่สองส่งผลกระทบต่อสถานภาพทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมของผู้ถูก กล่าวหาหรือจำเลย ซึ่งในกรณีคดีเล็กน้อยนี้หากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยถูกคุมขังแล้วก็จะเป็นการ ตราบาปอย่างหนึ่ง แม้ในที่สุดเมื่อศาลพิพากษาให้เป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ในทางสังคมอาจถูกรังเกียจได้ รวมถึงครอบครัวของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยอาจได้รับผลกระทบจากสังคมก่อนที่ศาลได้มี คำพิพากษาด้วย หรือผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยอาจมีธุรกิจเป็นที่ยอมรับของสังคมแต่เมื่อถูกดำเนินคดี และถูกคุมขังแล้ว อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือในสังคมต่อไปก็ได้ เช่น กรณีผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย

¹⁹ โชติมา กาเมือง. (2551). การได้รับอิสรภาพระหว่างการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องหา หรือจำเลยที่ยากจน. หน้า 29.

ถูกดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ซึ่งอาจเป็นการกระทำผิดครั้งแรก หรือมีจำนวนเงินที่สั่งจ่ายไม่สูงมากนัก เป็นต้น

ประการที่สามส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมเนื่องจากคดีเล็กน้อยและผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาขอตัวเพื่อต่อสู้ข้อกล่าวหา นั้น เมื่อถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีรัฐย่อมมีหน้าที่เป็นผู้ดูแล ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินที่ได้มาจากการจัดเก็บภาษีของประชาชน และสถานที่คุมขังซึ่งส่วนมากจะเป็นเรือนจำจังหวัดต่างๆ อาจมีผลต่อสภาพจิตใจ สภาพร่างกายของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยทั้งสิ้น หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เรือนจำควรมีไว้คุมขังผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่มีอัตราโทษร้ายแรงและเป็นภัยต่อสังคมตามความเป็นจริงเท่านั้น

กล่าวโดยสรุปในบทวิเคราะห์นี้ แม้กฎหมายของไทยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกรณีของรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐแล้วก็ตาม แต่เนื่องด้วยเจ้าหน้าที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมบางองค์กรยังไม่แยกแยะว่ามีเหตุอันสมควรที่จะควบคุมตัว หรือเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดน่าจะกระทำผิดและมีเหตุอันจำเป็นจะต้องควบคุมตัวไว้เพื่อการป้องกันการมีตัวหรือการบังคับโทษแล้ว การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในกรณีและผู้เขียนทำการศึกษาวิจัยนี้ย่อมถูกกระทบเกินความจำเป็น โดยมิได้คำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามหลักมาตรฐานสากล โดยได้ศึกษามาแล้วในบทที่ 2 และได้ศึกษาเปรียบเทียบระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law กับประเทศไทยแล้วในบทที่ 3

ดังนั้น ปัญหาที่สิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีกรณีที่ได้ศึกษานี้ จึงเกิดจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในองค์กรกระบวนการยุติธรรมที่ยังไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงเจตนารมณ์แห่งบทกฎหมายต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยโดยการปล่อยชั่วคราวจากที่ได้ศึกษา มาแล้วนั้น มีความหมายอย่างเดียวกัน คือ การปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง ระหว่างที่มีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน หรือการไต่สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณาคดีของ ศาลเพื่อเป็นการผ่อนคลายเป็นเรื่องการควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจรัฐ ซึ่งตาม หลักกฎหมายที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำความผิดจริงโดยการพิจารณาของศาล ดังนั้น ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยอาจได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและ หลักประกันก็ได้ ซึ่งหากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่ได้รับการประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวผิดสัญญา แล้ว ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ก็อาจจะถูกปรับตามสัญญาประกันหรือ อาจจะถูกริบหลักประกันตามสัญญาประกันที่ได้ให้ไว้ต่อศาล ซึ่งกรณีดังกล่าวมานี้เป็นหลักทั่วไป ในเรื่องปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน

การปล่อยชั่วคราวเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ถูกคิดค้นขึ้น เพื่อประสานผลประโยชน์ ระหว่างส่วนได้เสียของระบบการดำเนินคดีอาญาใน 2 รูปแบบ คือ การควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) และการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบกระบวนการนิติธรรม (The Due Process Model) จากรูปแบบทั้งสองดังกล่าวจะเห็นได้ว่าในเรื่องการประกันตัวและการปล่อย ชั่วคราวนั้นหากพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) พนักงานอัยการ หรือ ศาลยึดถือแนวความรูปแบบการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control Model) โดยเน้นหนักถึง ประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายของกระบวนการยุติธรรมเพื่อเป็นหลักประกันแก่สังคมให้ ปลอดภัยจากผู้กระทำผิด การใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) พนักงานอัยการ หรือ ศาลในเรื่องการประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราว ก็จะออกมา ในรูปแบบที่เข้มงวด การให้ประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวนั้นจะต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่มีต่อ สังคมเป็นหลัก แต่ถ้าหากพนักงานสอบสวนสอบสวนฝ่ายปกครอง พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) พนักงานอัยการ หรือศาล ยึดถือแนวความในรูปแบบกระบวนการนิติธรรม (The Due Process

Model) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เพื่อเป็นหลักประกันแก่บุคคล ผู้ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหา โดยมุ่งเน้นให้ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วย ความเป็นธรรมถูกต้องตามกฎหมาย การใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) พนักงานอัยการ หรือศาล ก็จะออกมาในรูปแบบที่จะมีการอนุญาตให้ประกันตัว หรือปล่อยชั่วคราวมากขึ้น การประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราวในรูปแบบนี้จึงให้ความสำคัญต่อ สิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นอย่างมากในการที่จะได้รับการประกันตัวหรือ ปล่อยชั่วคราว

เมื่อกฎหมายให้อำนาจการประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราว เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) พนักงานอัยการ หรือศาล ดุลพินิจนี้เองที่ส่งผล ถึงทัศนคติของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม ก่อนข้างจะออกมาในเชิงลบอยู่เสมอ โดยเฉพาะความเห็นในด้านความไว้วางใจ (Trust) ความพึงพอใจ (Satisfaction) ที่มีต่อกระบวนการ ยุติธรรมและการได้รับบริการจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรในกระบวนการยุติธรรม อาจเป็น เพราะปัญหาในเรื่องที่กฎหมายได้บัญญัติการกระทำในหลายขั้นตอนให้เป็นดุลพินิจของ เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมในการที่จะตัดสินใจในการอนุญาตหรือไม่อนุญาต โดยเฉพาะ เรื่องที่สำคัญในกรณีและผู้เขียนได้ทำการศึกษาวิจัยนี้ ซึ่งในทางปฏิบัติตามความเป็นจริงเมื่อผู้ถูก กล่าวหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดในข้อหาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีในชั้นของ พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง พนักงานสอบสวน และชั้นพนักงานอัยการแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาหรือ จำเลยมักได้รับปล่อยชั่วคราวไปโดยไม่มีประกัน หรือหลักประกันเลย แต่ในชั้นศาลการใช้ดุลพินิจ ของศาลแต่ละคนจะแตกต่างกันไปในเรื่องของ การที่จะอนุญาตให้มีการประกันตัวหรือการปล่อย ชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี แม้จะมีระเบียบข้อบังคับซึ่งออกโดย ประธานศาลฎีกาให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ แต่ก็มีใช้กฎหมายที่บังคับให้ศาลต้องมีคำสั่ง ให้อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้มีการปล่อยชั่วคราวเหมือนกันทุกกรณีไป แม้ประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาก็ดี หรือระเบียบข้อบังคับดังกล่าวก็ดี จะให้อำนาจศาลที่จะใช้ดุลพินิจได้อย่าง กว้างขวาง และแม้ส่วนมากศาลจะใช้ดุลพินิจไปในทางที่จะอนุญาตให้มีการปล่อยชั่วคราวได้โดย ยังมีการเรียกให้มีประกัน มีหลักประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ซึ่งอาจจะมีผลกระทบกับ สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลได้ トラบไคที่ศาลยังให้ความสำคัญกับเหตุแห่งความร้ายแรงของความผิด (Secondary) และให้ความสำคัญกับหลักประกันเพียงเหตุผลเพื่อการประกันการมีตัวในการพิจารณา คดีและการบังคับโทษมากกว่าเหตุอันจำเป็นในการที่จะเอาตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจ รัฐว่ามีเหตุอันจำเป็นอันเป็นเหตุหลัก (Primary) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) มากเพียงใด การใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราวในระหว่างคดียอมสร้างคามยุ่งยาก

ให้ผู้ถูกกล่าวหาในคดีเล็กน้อยซึ่งไม่มีเหตุที่จะควบคุมตัวและส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหากเพียงนั้น เพราะถ้าหากศาลเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะเอาตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจรัฐแล้วก็ควรจะปล่อยผู้นั้นไปเสีย ซึ่งการปล่อยชั่วคราวในที่นี้มีใช้การปล่อยชั่วคราวที่จะมีสัญญาประกันให้ไว้แก่ศาลก่อน แต่เป็นการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาคดีในชั้นศาลซึ่งเพียงแต่ให้สาบานว่าจะมาในวันนัดพิจารณาเท่านั้น โดยไม่มีการออกหมายศาลใดๆ และไม่มีการให้ประกัน หรือมีประกันและหลักประกันใดๆ ในกรณีที่ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีและผู้ถูกกล่าวหาเข้ามาขอตัวต่อพนักงานสอบสวนตามมาตรา 134 วรรคแรก โดยไม่มีพฤติการณ์ที่จะหลบหนีหรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายร้ายประกันอื่น ศาลชั้นต้นควรใช้ดุลพินิจที่จะปล่อยผู้นั้นไปโดยที่ไม่ต้องจัดให้มีการประกัน หรือมีประกันและหลักประกันเลย แต่ถ้าหากว่าคดีใดมีเหตุอันจำเป็นหรือมีพฤติการณ์ที่จะออกหมายจับหรือหมายจับผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเสียแล้ว การใช้ดุลพินิจที่จะปล่อยชั่วคราวย่อมกระทำมิได้ และกรณีที่ได้ศึกษานี้ศาลควรใช้ดุลพินิจโดยการตรวจสอบเหตุผลและความจำเป็นในการควบคุมหรือขังผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยก่อนว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่กระบวนการยุติธรรมมากน้อยเพียงใด เพราะถึงแม้ว่าศาลจะยึดถือหลักเกณฑ์ที่อนุญาตให้มีการประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวเป็นหลักก็ตาม แต่ตัวหลักประกันนั่นเองที่ส่งผลต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคดีเล็กน้อยๆ แม้รัฐจะมีโครงการประกันอิสรภาพเพื่อช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยก็ตาม ผู้เขียนก็ไม่ได้คัดค้านเลยว่าโครงการดังกล่าวไม่ดีแต่อย่างใด แต่โครงการดังกล่าวก็มีข้อห่วงใยปัญหาในเรื่องการประกันตัวหรือปล่อยชั่วคราวแต่อย่างใด คงเป็นเพียงทางเลือกให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมีโอกาสดำเนินการพิจารณาในการขออนุญาตประกันตัวเพิ่มมากขึ้น และโครงการดังกล่าวก็ควรมีข้อห่วงใยในเรื่องอัตราค่าเบี้ยประกันด้วย โดยเฉพาะถ้าหากศาลไม่เข้ามาควบคุมการเรียกเบี้ยประกันของบริษัทฯ ประกันก็คงจะไม่แตกต่างอะไรกับนายประกันอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าเบี้ยประกันที่คิดในอัตราร้อยละไม่เกินสิบของ “หลักประกัน” (ในปัจจุบัน) กรณีใช้หลักทรัพย์เป็นประกันซึ่งแต่ละศาลจะกำหนดไว้เป็นอัตราสองเท่าของอัตราหลักประกันประเภท “เงินสด” แต่เหนือสิ่งอื่นใดแล้วผู้เขียนยังให้ความสำคัญของเหตุผลความจำเป็นในการที่จะเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐว่ามีเหตุอันจำเป็นก่อนเป็นลำดับแรก และให้ความสำคัญกับเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิดเป็นลำดับรองลงมา ซึ่งถ้าหากรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐแล้วไม่ว่าความผิดนั้นผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยจะยื่นหลักประกันมีมูลค่าสูงเพียงใด และคดีมีอัตราโทษเท่าใด ศาลก็ไม่ควรที่จะใช้ดุลพินิจอนุญาตให้มีการประกันตัวหรือการปล่อยชั่วคราวโดยเด็ดขาด

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในกรณีศึกษาวิจัยนี้ก็คือ ผลกระทบที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นผลที่มีต่อผู้ถูกกล่าวหาที่ดี ต่อตัวผู้เสียหายที่ดี โดยเฉพาะผลกระทบที่มีต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย ในเมื่อประเทศไทยยอมรับหลักการว่าผู้กระทำความผิดได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จึงน่าจะได้รับการพิพากษาจากศาล รัฐก็ไม่ควรที่จะปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยที่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสมือนเป็นนักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในเรื่องผลกระทบที่มีต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยนั้นมีมากมาย แค่เพียงถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดก็ส่งผลแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมากพอแล้ว ถ้าหากรัฐยังปฏิบัติต่อผู้นั้นอย่างเช่นผู้กระทำความผิดที่ได้รับการพิพากษาแล้วก็เป็น การซ้ำเติมผู้นั้นและส่งผลเสียหายแก่สังคมผู้นั้นเอง ทั้งที่ในบางกรณีแล้วศาลชั้นต้นที่มีหน้าที่ในการมีคำสั่งในการอนุญาตให้มีการปล่อยชั่วคราวนั้น สามารถใช้ดุลพินิจที่จะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันหรือไม่มีหลักประกันเลยก็ได้ แต่ด้วยความกังวลหรือเพื่อความสะดวกในการพิจารณาคดีจึงอาจทำให้ไม่กล้าที่จะใช้ดุลพินิจออกคำสั่งตามความประสงค์ที่แท้จริง คงมีคำสั่งเดินตาม “ยี่ต็อก” เพื่อป้องกันการถูกกล่าวหาว่ามีส่วนได้เสียหรือมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อนุญาต

และเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นระบบ Common Law หรือ Civil Law แล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายทั้งสองระบบให้ความสำคัญกับเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยสอดคล้องกับหลักมาตรฐานสากลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคดีที่มีอัตราโทษไม่ร้ายแรงแล้ว เมื่อเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไม่มีเหตุที่จะต้องถูกควบคุมแล้วก็จะปล่อยตัวไปเลยทีเดียวโดยอาจกำหนดเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งไว้ให้ปฏิบัติ โดยเฉพาะที่เห็นได้ชัดเจนคือประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลฎีกาได้ให้เหตุผลไว้ในคดี Stack v. Boyle ว่าการที่ศาลพิจารณาว่าจะให้จำเลยได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่นั้นมีข้อพิจารณาเพียงประการเดียวว่าเมื่อศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไปแล้ว จำเลยจะมาศาลตามกำหนดนัดทุกครั้งหรือไม่เท่านั้น ดังนั้น แม้จำเลยหรือผู้ต้องหาจะเสนอหลักทรัพย์ราคาสูง แต่ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาจะหลบหนีศาลจะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ในทางกลับกันถ้าจำเลยหรือผู้ต้องหาไม่มีหลักทรัพย์ แต่เชื่อได้ว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาไม่หลบหนี ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันเลยก็ได้ ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 3

ดังนั้น จึงกล่าวสรุปได้ว่ารัฐนอกจากมีหน้าที่ในการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว รัฐยังมีหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานอีกด้วย กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดีนั้น นอกจากจะมีกระบวนการค้นหาความจริงที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถค้นหาผู้กระทำความผิดจริงและนำตัวมาลงโทษได้อย่างถูกต้องแล้ว ยังจะต้องมีมาตรการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาในระหว่างคดีก่อนศาลมีคำพิพากษาด้วย รวมถึงในเรื่องการปล่อยชั่วคราวด้วยไม่ว่าจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน มีหลักประกัน หรือมีประกันและหลักประกันนั้นทางปฏิบัติยังมีข้อบกพร่องอยู่มาก เนื่องจากองค์กรในกระบวนการยุติธรรมยังให้ความสำคัญกับหลักประกัน โดยมิได้พิจารณาถึงเหตุที่ควบคุมตัวก่อน ทั้งที่มีกฎหมายกำหนดเหตุอันจำเป็นไว้แล้วก็ตาม โดยเฉพาะคดีเล็กน้อยในชั้นพิจารณาของศาลที่อาจมีการใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมต่อบุคคลในสังคม ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเดือดร้อนเกินควรต่างๆ ที่ข้อหาที่มีโทษร้ายแรงและเป็นกรณีเข้ามอบตัวมิได้ถูกจับกุม หรือมิได้หลบหนี หรือไม่มีพฤติการณ์จะไปก่อเหตุอันตรายแก่สังคมแต่อย่างใด จึงส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยในระหว่างพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นทั่วประเทศ และเป็นที่ยอมรับกันว่าแต่ละศาลทั่วประเทศมีมาตรฐานการปฏิบัติแตกต่างกันไปซึ่งขึ้นอยู่กับยึดถือของแต่ละศาลที่หัวหน้าศาลได้กำหนดไว้เพื่อเป็นคำแนะนำผู้พิพากษาในการพิจารณาสั่งคดี โดยอาศัยคำแนะนำของประธานศาลฎีกาในเรื่องหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งมีใช้บังคับแต่อย่างใด

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในเรื่องนี้ ผู้เขียนเห็นว่าความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ในองค์กรกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบในเรื่องความจำเป็นที่ต้องเอาตัวบุคคลผู้กระทำความผิดไว้ในอำนาจรัฐยังมีความคลาดเคลื่อน แต่ละองค์กรยังใช้ดุลพินิจในการควบคุมตัวแตกต่างกัน แยกแยะเหตุอันจำเป็นที่จะควบคุมตัวต่างกัน ทำให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีที่มีโทษจำคุกไม่รุนแรง และไม่ใชเหตุร้ายแรงต่อสังคมได้รับการปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราวแตกต่างกัน โดยองค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะต้องร่วมมือกันในการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั้งระบบไม่ว่าจะเป็นองค์ตำรวจ องค์กรฝ่ายปกครอง องค์กรอัยการ และองค์กรศาล จะต้องพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งแต่ละองค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะต้องเข้าใจตรงกันในเรื่องเหตุอันจำเป็นในการควบคุมตัวเสียก่อน ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายก็ได้บัญญัติไว้แล้วแม้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 39 มาตรา 40 (7) และในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและในขณะเดียวกันก็เป็นกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วยก็มีบทบัญญัติสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญไว้ในมาตรา 66 (2) ในเรื่องเหตุที่จะควบคุมตัวผู้กระทำความผิด อันมีทั้งเหตุหลักและเหตุรอง ซึ่งหากปรากฏว่าเมื่อใดมีเหตุอันจำเป็นต้องเอาตัวผู้กระทำความผิดไว้ในอำนาจรัฐกล่าวคือ มีเหตุอันเป็นเหตุหลัก เช่น จะหลบหนี จะไปก่ออันตรายประการอื่นอีก หรือจะไปยุ่งเหยิง

กับพยานหลักฐานแล้ว การปล่อยชั่วคราวย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้แม้ข้อหาอันจะมีอัตราโทษจำคุกเท่าไรก็ตาม

ดังนั้น การให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาโดยการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน หรือหลักประกันเลย ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้าพบพนักงานสอบสวนเพื่อมอบตัวต่อผู้คดีซึ่งมิได้ถูกจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรกเฉพาะกรณีคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีโดยไม่มีเหตุใดๆ ที่จะต้องเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐเลย ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและระเบียบ ข้อบังคับเพื่อให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมได้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

1) แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในมาตรา 66 (2) เพื่อให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นระบบเดียวกัน โดยเฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษที่ศึกษานี้ ซึ่งคดีอาญากรณีนี้เมื่อเริ่มคดีที่องค์กรตำรวจ โดยไม่มีการควบคุมตัว เมื่อองค์กรอัยการฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลชั้นต้นแล้ว องค์กรศาลควรใช้ดุลพินิจให้เป็นระบบเดียวกันเมื่อเริ่มคดี และที่สำคัญก็จะเป็นการมีบทบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนบังคับใช้ แม้อาจจะมองว่าบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะจะเป็นบทบัญญัติที่ฟุ่มเฟือยไม่จำเป็นก็ตาม แต่เพื่อให้องค์กรยุติธรรมทางอาญาให้ความสำคัญกับเหตุอันจำเป็นในการที่จะเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐว่ามีเหตุอันเป็นเหตุหลัก (Primary) และเหตุแห่งความร้ายแรงของความผิด (Secondary) เป็นไปในทิศทางเดียวกันถึงแม้ว่าแต่ละองค์กรจะมีระเบียบ ข้อบังคับ ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ถูกกล่าวหา หรืออันเกี่ยวกับดุลพินิจการให้ประกันตัวก่อนปล่อยชั่วคราวก็ตาม แต่ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ นั้น มิได้มีสถานะบังคับเช่นบทบัญญัติของกฎหมาย

2) ให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นองค์กรตำรวจ องค์กรฝ่ายปกครอง องค์กรอัยการ และองค์กรศาลยุติธรรมแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบ ข้อบังคับ รวมทั้งออกคำสั่งให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) แม้อาจจะมองได้ว่าเป็นการเพิ่มโดยไม่จำเป็น แต่เพื่อให้องค์กรทุกองค์กรมีระเบียบ ข้อบังคับสอดคล้องกับเหตุแห่งความจำเป็นอันจะต้องควบคุมตัวไว้ในอำนาจรัฐให้ชัดเจน เพื่อป้องกันมิให้องค์กรแต่ละองค์กรใช้ดุลพินิจไปในทางที่สะดวกแก่การปฏิบัติงาน โดยมิได้พิจารณาถึงเหตุอันจำเป็นในการควบคุมตัว และมีให้เจ้าหน้าที่ขององค์กรแต่ละองค์กรให้ความสำคัญต่อเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิดในลักษณะเดียวกันกับเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น อันเป็นสาเหตุนำมาซึ่งการให้มิประกันโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะในคดีที่ได้ศึกษานี้ซึ่งมีอัตราโทษไม่เกินสามปีและเป็นกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเข้ามามอบตัวต่อรัฐโดยไม่มี

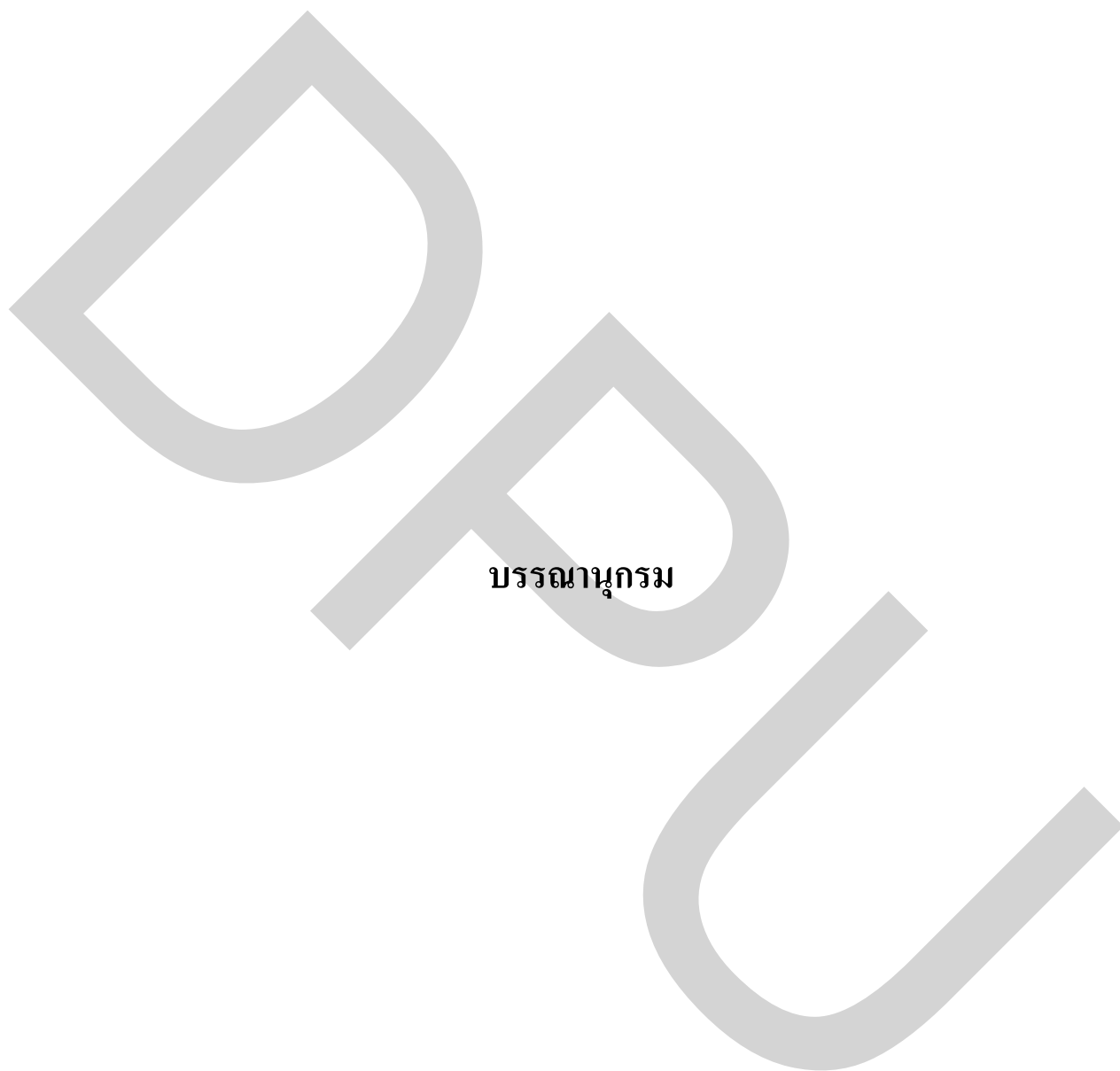
พฤติการณ์ที่จะหลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อเหตุอันตรายอื่นแก่สังคม และทรัพย์สินของบุคคลอื่นแต่อย่างใด

3) แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอันเกี่ยวกับกรอบระยะเวลาให้ศาลพิจารณาสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่ผู้ถูกกล่าวหา ถูกควบคุมตัวและถูกปฏิเสธให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นสอบสวน โดยผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้เกี่ยวข้อง อาจยื่นคำร้องต่อศาลให้พิจารณาสั่งภายในระยะเวลาดังกล่าว ซึ่งหากศาลได้สวนแล้วยังไม่มีความผิดพิณิจสั่งให้ปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาทันที ในเฉพาะคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หากผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันหรือหลักประกันเลย จะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนทุกฝ่ายที่เข้ามาสู่ระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีอัตราโทษไม่ร้ายแรง และอาจนำไปสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอม ให้คดีมีการชดใช้เยียวยาบรรเทาผลร้าย และคดีเล็กน้อยเสร็จสิ้นไปจากศาลโดยเร็ว ซึ่งปัจจุบันต้องยอมรับว่าศาลยุติธรรมได้นำระบบกระบวนการไกล่เกลี่ยเข้ามามีบทบาทในคดีอาญาที่มีอัตราโทษไม่ร้ายแรงทุกคดี ไม่ว่าจะเป็นคดีความผิดอาญาต่อแผ่นดิน หรือความผิดอาญาอันยอมความได้ และแม้ปัจจุบันนี้สำนักงานอัยการสูงสุดก็มีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางอาญา พ.ศ. 2555 มาบังคับใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาก่อนฟ้องคดีต่อศาล (บังคับใช้วันที่ 1 กรกฎาคม 2555) อีกทั้งกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประกันตัวและการปล่อยชั่วคราวโดยออกระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับ 2) พ.ศ. 2548 โดยเฉพาะในข้อ 1 ซึ่งให้อำนาจ ผู้อำนวยการสถานพินิจปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี และมีอำนาจปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันแต่ไม่ต้องวางหลักประกันในคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกเกินสามปีแต่ไม่เกินห้าปี ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

ผู้เขียนเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะได้ให้ความสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นระบบเดียวกัน มิใช่แต่เพียงว่าองค์กรใดองค์กรหนึ่งจะใช้กฎหมายให้เกิดประโยชน์หรือเพื่อความสะดวกแก่การปฏิบัติงานของตนเท่านั้น แต่ควรให้ความสำคัญกับเหตุอันจำเป็นในการควบคุมตัวอันเป็น Primary มาใช้เพื่อให้ความเป็นเสรีนิยมสัมฤทธิ์ผลให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย หรือผู้ถูกกล่าวหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญากรณีที่ถูกกล่าวหาเข้าพบพนักงานสอบสวนเพื่อมอบตัวต่อผู้คดีโดยมิได้ถูกจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรก อันจะทำให้การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนของรัฐในกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม สติเสรีภาพขั้นพื้นฐานได้รับการคุ้มครอง

ซึ่งหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทกฎหมาย หรือระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่ผู้เขียนได้เสนอแล้วจะเป็น การสนับสนุนให้องค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบไม่ว่าจะเป็นตำรวจ ฝ่ายปกครอง อัยการ และศาลให้เข้าใจตรงกันในเรื่องความจำเป็นในการที่จะเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐอันเป็น เหตุหลัก และเหตุรอง มาปฏิบัติให้เกิดสัมฤทธิ์ผลสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา อันจะส่งผลให้ทุกองค์กรมีมาตรฐานการใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว เป็นแนวทางเดียวกันอย่างเป็นเอกภาพและมีมาตรฐานเดียวกันทั่วราชอาณาจักรในคดีที่มีอัตราโทษ จำคุกไม่เกินสามปีที่ได้ทำการศึกษาวิจัยนี้

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กุศล บุญเย็น. (2541). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- คณิต ฒ นคร. (2540). *คำบรรยายเรื่องนโยบายของสำนักงานอัยการสูงสุดด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน : รวมบทความกระบวนการยุติธรรมในมุมมองของคณิต ฒ นคร* (พิมพ์เผยแพร่ในวารสารเกษียณอายุราชการ). กรุงเทพฯ: นิติธรรม _____ . (2553). *การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐกับการปล่อยชั่วคราว: รวมบทความกระบวนการยุติธรรมกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2553). *การชะลอฟ้องกับอำนาจตุลาการ: รวมบทความหักคืบกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิง ภาไชย. (2530). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.
- _____. (2545). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มิตรนราการพิมพ์.
- จรัญ โฆษณานันท์. (2541). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (2544). *รัฐธรรมนูญ จากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สู่ธรรมิกสิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จิตติ ดิงศักดิ์. (2546). *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). *กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- วรพจน์ วิสชุดพิชญ์. (2538). *สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สัญญา ธรรมศักดิ์. (2530). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-7 มาตรา 1-267* (ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศ อวยชัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวัฒน์ชัย ใจหาญ. (2536). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2*

มาตรา 77-156. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2545). *คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.*

กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อภิรัตน์ เพชรศิริ. (2548). *ทฤษฎีอาญา.* กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

บทความ

ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ. (2542, ธันวาคม). สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรม. *บทบัญญัติ,*

เล่ม 55, ตอน 4.

ณรงค์ ใจหาญ. (2540, มิถุนายน). “หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่: ปัจจุบันและ

ทศวรรษหน้า 2540-2550.” *บทบัญญัติ,* เล่ม 53, ตอน 2.

บัญญัติ วิสุทธีมรรค. (2533, พฤษภาคม). “การประกันตัวผู้ต้องหาชั้นพนักงานอัยการ.”

วารสารอัยการ, 13, 147.

ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. (2539, ตุลาคม-ธันวาคม). “การใช้ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว.”

ดุลพินิจ, 43, 4.

_____. (2546). “ดุลพินิจในการปล่อยชั่วคราว.” *ดุลพินิจ,* 1, 50.

อุทัย อาทิวา. (2553). “การควบคุมตัวในกฎหมายฝรั่งเศส: ตอนที่ 1” *วารสารอัยการ,* 23, 255.

วิทยานิพนธ์

จิตติมา กำธรวิวรรณ. (2549). *การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข: ศึกษาเปรียบเทียบกับ*

ประเทศสหรัฐอเมริกา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โชติมา กาเมือง. (2551). *การได้รับอิสรภาพระหว่างการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณี*

ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยากจน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นัทรชัย ตั้งคนานุกุลชัย. (2549). *การประกันตัวในคดีอาญากรณีประกันภัยอิสรภาพ.* วิทยานิพนธ์

ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- มนต์ชัย ชนินทรลีลา. (2537). *ขอบเขตของการใช้ดุลพินิจของศาลในการปล่อยชั่วคราว*.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2519). *สิทธิของผู้ต้องหาคดีอาญาในระหว่างสืบสวน*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารีพร กลั่นนุรักษ์. (2545). *การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อิทธิ มุสิกะพงษ์. (2534). *การดำเนินคดีความผิดวิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชา
 นิติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุดมศักดิ์ สงเคราะห์. (2522). *ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขัง
 ระหว่างพิจารณาคดี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:
 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เอกสารอื่นๆ

- ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือ
 หลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548.
- คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีมาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา
 หรือจำเลย พ.ศ. 2547.
- คู่มือการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภทโดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง: เล่ม 1 สำนักงาน
 สอบสวนและนิติกร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2555.
- เฉลิมเดช หนูรุ่ง. (2548). *การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษ
 จำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ:
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐนันท์ รัตนเจริญ. (2546). *สิทธิของผู้ต้องขัง*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ:
 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2547). *รูปแบบการศึกษาวิจัยกระบวนการยุติธรรม (เอกสารอัดสำเนา)*.
 เอกสารการเรียนการสอนวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาชั้นสูง.
 ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548.
 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (2547). *โครงการวิจัยเรื่องกฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศ รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เสนอต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ*. กรุงเทพฯ.

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

ประมวลกฎหมายอาญา.

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม.

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499.

พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาบังคับใช้ในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

สำนักสารสนเทศสำนักงานศาลยุติธรรม. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2555, จาก

<http://www.coj.go.th/techno/index.php>

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2555, จาก <http://www.library.coj.go.th>

สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2555, จาก <http://www.rvsc.ac.th/jobs/law/declaration/declare4.html>

สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2555, จาก <http://www.nhre.or.th/enactment/enactment2.html#3>

ภาษาต่างประเทศ

BOOK

Kurt Madlener. (1982). *The Protection of Human Rights in the Criminal Procedure of the Federal Republic of Germany*. In John A. Andtews (Ed.). *Human Rights in Criminal Procedure: A Comparative Study*.

ด
ร
ค
น
ว
ก

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

สถิติการควบคุมตัวและการปล่อยชั่วคราว

สถิติการควบคุมตัวและการปล่อยชั่วคราว¹

1. การควบคุมตัวและการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2551

ชื่อศาล	คดีอาญาปี 51	ปล่อยชั่วคราว โดยมีประกัน/ หลักประกัน	ปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีประกัน/ หลักประกัน	ปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีประกัน/ หลักประกัน ร้อยละ
ศาลแขวงสุพรรณบุรี	894	334	560	62.6 %
ศาลแขวงราชบุรี	699	229	470	67.2 %
ศาลแขวงอยุธยา	552	272	280	50.7 %

2. การควบคุมตัวและการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2552

ชื่อศาล	คดีอาญาปี 52	ปล่อยชั่วคราว โดยมีประกัน/ หลักประกัน	ปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีประกัน/ หลักประกัน	ปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีประกัน/ หลักประกัน ร้อยละ
ศาลแขวงสุพรรณบุรี	425	150	275	64.7 %
ศาลแขวงราชบุรี	778	383	395	50.7 %
ศาลแขวงอยุธยา	514	310	204	39.7 %

¹ ที่มา : สถิติศาลแขวงสุพรรณบุรี ศาลแขวงอยุธยา และศาลแขวงราชบุรี (ข้อมูล ณ วันที่ 25 มีนาคม 2555).

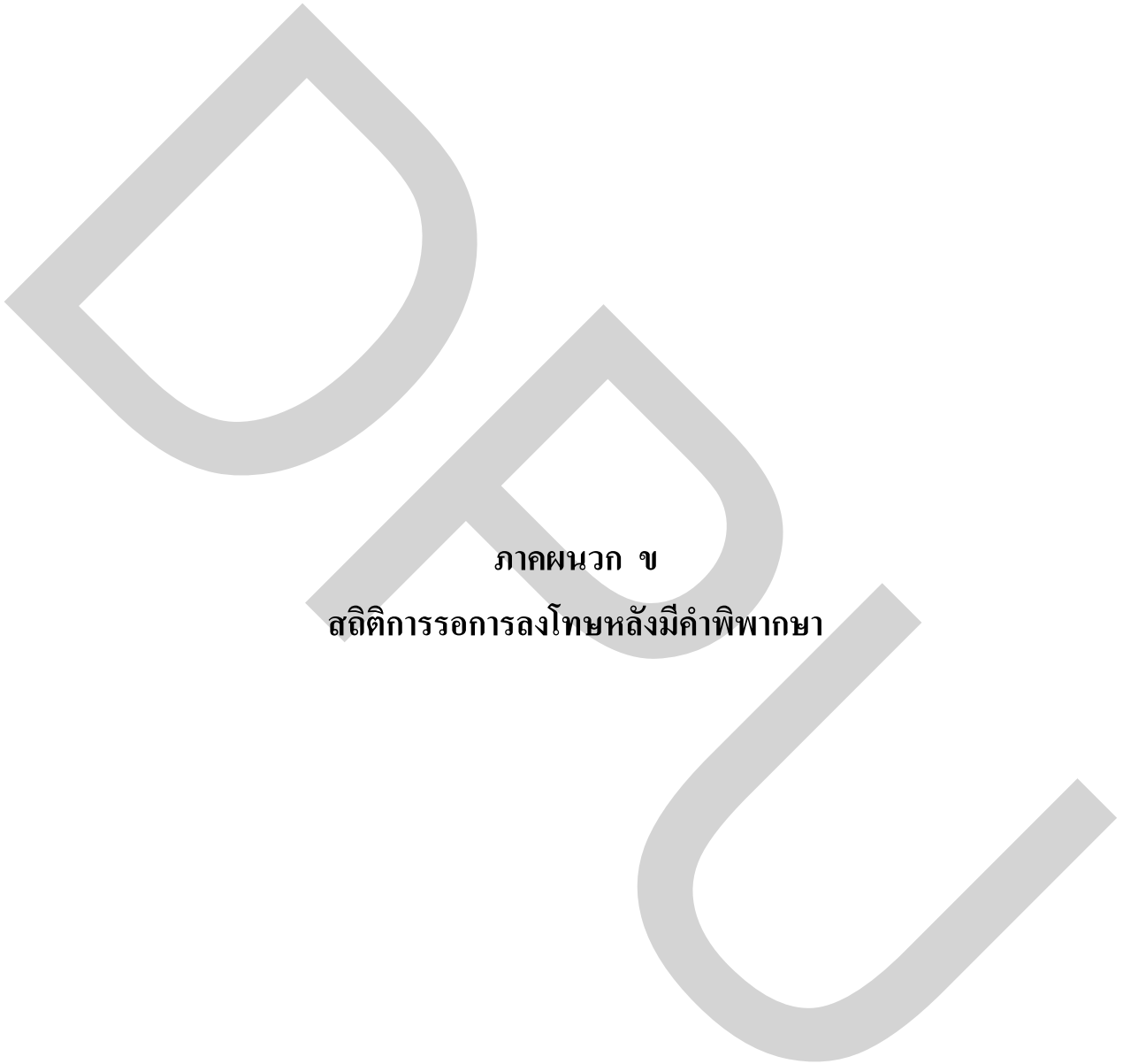
3. การควบคุมตัวและการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2553

ชื่อศาล	คดีอาญาปี 53	ปล่อยชั่วคราว โดยมีประกัน/ หลักประกัน	ปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีประกัน/ หลักประกัน	ปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีประกัน/ หลักประกัน ร้อยละ
ศาลแขวงสุพรรณบุรี	501	176	325	65 %
ศาลแขวงราชบุรี	1,023	635	388	61.2 %
ศาลแขวงอยุธยา	473	247	226	47.8 %

4. การควบคุมตัวและการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2554

ชื่อศาล	คดีอาญาปี 54	ปล่อยชั่วคราว โดยมีประกัน/ หลักประกัน	ปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีประกัน/ หลักประกัน	ปล่อยชั่วคราว โดยไม่มีประกัน/ หลักประกัน ร้อยละ
ศาลแขวงสุพรรณบุรี	448	175	273	61 %
ศาลแขวงราชบุรี	1,589	764	825	52 %
ศาลแขวงอยุธยา	423	215	208	49.2 %

หมายเหตุ สถิติการควบคุมตัวและปล่อยชั่วคราวทั้ง 4 ปี ของศาลทั้งสามแห่งจะมีการควบคุมตัวและการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือโดยมีประกันและหลักประกันจำนวนแตกต่างกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากรณีที่ถูกกล่าวหาได้ถูกจับกุมก่อนที่ศาลจะปล่อยชั่วคราว แต่ละศาลยังให้ความสำคัญกับหลักประกัน ซึ่งหากผู้ถูกกล่าวหาไม่มีหลักประกัน หรือหลักทรัพย์ประกันแล้วก็จะถูกควบคุมตัว โดยศาลมิได้ให้ความสำคัญกับเหตุอันจำเป็นที่จะควบคุมตัวอันเป็นเหตุหลัก (Primary) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) จึงยังทำให้สิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีกรณีไม่มีเหตุที่จะควบคุมตัวไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร และเมื่อศาลมิได้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างคดีแล้ว หากต่อมาศาลมีคำพิพากษาแล้ว ศาลจึงใช้ดุลพินิจไปในทางให้รอการลงโทษจำคุกไว้ หรืออาจมีคำพิพากษายกฟ้องจำเลย ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาถูกควบคุมตัวในระหว่างคดีสูญสิ้นอิสรภาพก่อนศาลมีคำพิพากษาคดี

ภาคผนวก ข
สถิติการรอการลงโทษหลังมีคำพิพากษา

สถิติการรอการลงโทษหลังมีคำพิพากษา²

1. สถิติการรอการลงโทษภายหลังศาลมีคำพิพากษา พ.ศ. 2551

ชื่อศาล	คดีอาญาปี 51	พิพากษาลงโทษ จำคุกจริง	พิพากษา รอการลงโทษ/ รอกำหนดโทษ	รอการลงโทษ ร้อยละ
ศาลแขวงสุพรรณบุรี	894	275	619	70 %
ศาลแขวงราชบุรี	699	185	514	73.5 %
ศาลแขวงอยุธยา	552	210	342	67 %

2. สถิติการรอการลงโทษภายหลังศาลมีคำพิพากษา พ.ศ. 2552

ชื่อศาล	คดีอาญาปี 52	พิพากษาลงโทษ จำคุกจริง	พิพากษา รอการลงโทษ/ รอกำหนดโทษ	รอการลงโทษ ร้อยละ
ศาลแขวงสุพรรณบุรี	425	105	320	75.3 %
ศาลแขวงราชบุรี	778	248	530	68.2 %
ศาลแขวงอยุธยา	514	107	407	80 %

3. สถิติการรอการลงโทษภายหลังศาลมีคำพิพากษา พ.ศ. 2553

ชื่อศาล	คดีอาญาปี 53	พิพากษาลงโทษ จำคุกจริง	พิพากษา รอการลงโทษ/ รอกำหนดโทษ	รอการลงโทษ ร้อยละ
ศาลแขวงสุพรรณบุรี	501	95	406	81 %
ศาลแขวงราชบุรี	1,023	188	835	82 %
ศาลแขวงอยุธยา	473	103	370	78.2 %

² ที่มา : สถิติศาลแขวงสุพรรณบุรี ศาลแขวงอยุธยา และศาลแขวงราชบุรี (ข้อมูล ณ วันที่ 25 มีนาคม 2555).

4. สถิติการรอกการลงโทษภายหลังศาลมีคำพิพากษา พ.ศ. 2554

ชื่อศาล	คดีอาญาปี 54	พิพากษาลงโทษ จำคุกจริง	พิพากษา รอกการลงโทษ/ รอกกำหนดโทษ	รอกการลงโทษ ร้อยละ
ศาลแขวงสุพรรณบุรี	448	87	361	80.5 %
ศาลแขวงราชบุรี	1,589	245	1,344	84.5 %
ศาลแขวงอยุธยา	423	102	321	76 %

หมายเหตุ คูสถิติรอกการลงโทษภายหลังศาลมีคำพิพากษา ทั้ง 4 ปี ของศาลทั้งสามแห่งแล้วจะพบว่ามีกรรอกการลงโทษคุก หรืออาจรอกการกำหนดโทษก็ได้ สาเหตุอาจจะมาจากแต่ละศาลยังให้ความสำคัญกับเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิดซึ่งเป็นเหตุรอง (Secondary) สำคัญเท่ากับเหตุอันจำเป็นที่จะควบคุมตัวอันเป็นเหตุหลัก (Primary) และเมื่อองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ได้ให้ความสำคัญกับเหตุอันจำเป็นที่จะควบคุมตัวอันเป็นเหตุหลัก (Primary) เป็นระบบเดียวกันกับคดีเล็กน้อยที่มีอัตราโทษจำคุกไม่สูงมาก ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนยิ่งก็คือประชาชนผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดโดยศาลยังมีคำพิพากษาเลย

ภาคผนวก ค
การบังคับคดีกับนายประกัน

การบังคับคดีกับนายประกัน

1. สถิติการบังคับตามสัญญาประกันกลุ่มศาลชั้นต้นตั้งแต่ มกราคม ถึง ธันวาคม 2551³

ศาล	จำนวนนายประกันที่ผิดสัญญาประกัน				จำนวนนายประกันที่ค้างบังคับตามสัญญาประกัน			
	ค้างมา		รับใหม่		ค้างมา		รับใหม่	
	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)
กลุ่มศาลแขวง								
กลุ่มศาลแขวง ภาค 1	11,113	2,043,848,053.95	399	87,092,357.00	5,965	778,342,683.29	2,629	164,115,569.37
กลุ่มศาลแขวง ภาค 2	1,408	228,474,245.00	46	4,939,665.00	1,394	226,103,504.00	44	4,145,265.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 3	4,212	367,527,661.03	94	5,063,000.00	2,208	196,925,152.32		
กลุ่มศาลแขวง ภาค 4	2,420	324,748,168.51	11	900,000.00	817	203,869,705.02	5	320,000.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 5	2,462	282,179,929,.72	117	11,979,920.00	1,915	123,604,252.00	89	6,925,300.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 6	1,311	127,184,459.51	574	41,273,266.80	1,074	106,401,734.35	978	104,062,572.46
กลุ่มศาลแขวง ภาค 7	476	40,869,845.76	28	2,247,300.00	1,707	144,982,579.52	1	600,000.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 8	1,120	78,313,122.16	62	3,460,000.00	406	29,725,177.20	23	1,128,000.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 9	185	32,451,000.00						
รวมกลุ่มศาลแขวง	25,707	3,525,596,485.64	1,331	156,955,508.80	15,486	1,809,954,787.70	3,769	281,296,706.83

³ ที่มา : โปรแกรมระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศสถิติคดี ฝ่ายระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักศาลยุติธรรม. (สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2555).

2. สถิติการบังคับตามสัญญาประกันกลุ่มศาลชั้นต้นตั้งแต่ มกราคม ถึง ธันวาคม 2552

ศาล	จำนวนนายประกันที่คิดสัญญาประกัน				จำนวนนายประกันที่ค้างบังคับตามสัญญาประกัน			
	ค้างมา		รับใหม่		ค้างมา		รับใหม่	
	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)
กลุ่มศาลแขวง								
กลุ่มศาลแขวง ภาค 1	12,532	1,751,356,332.30	482	63,443,209.90	7,123	820,300,939.82	3,227	129,039,410.14
กลุ่มศาลแขวง ภาค 2	1,688	285,522,155.32	65	6,546,121.08	1,549	250,385,297.80	46	6,487,000.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 3	4,696	402,122,432.09	106	8,066,800.00	2,030	181,021,299.23	1	50,000.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 4	4,615	374,742,166.18	72	2,032,500.00	1,000	221,731,255.20	40	1,547,500.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 5	1,617	162,784,539.68	67	4,718,900.00	663	78,755,000.00	49	3,871,100.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 6	1,096	120,638,409.11	24	1,195,900.80	431	61,287,300.00	439	61,864,900.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 7	461	39,176,228.14	35	2,692,000.00	1,263	103,713,589.66		
กลุ่มศาลแขวง ภาค 8	1,014	68,498,070.85	41	1,856,000.00	351	29,048,070.85	6	235,000.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 9	263	1,065,969,210.00						
รวมกลุ่มศาลแขวง	27,982	4,270,809,534.67	892	90,551,430.98	14,500	1,746,244,752.56	3,808	203,094,910.14

3. สถิติการบังคับตามสัญญาประกันกลุ่มศาลชั้นต้นตั้งแต่ มกราคม ถึง ธันวาคม 2553

ศาล	จำนวนนายประกันที่คิดสัญญาประกัน				จำนวนนายประกันที่ค้างบังคับตามสัญญาประกัน			
	ค้างมา		รับใหม่		ค้างมา		รับใหม่	
	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)
กลุ่มศาลแขวง								
กลุ่มศาลแขวง ภาค 1	13,368	1,871,792,166.38	505	33,594,034.56	8,242	866,446,882.65	3,810	72,606,564.34
กลุ่มศาลแขวง ภาค 2	2,024	420,001,458.00	55	5,029,294.00	1,430	305,336,972.00	54	4,989,294.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 3	5,089	419,330,410.79	95	7,903,500.00	1,858	158,477,352.89	25	492,481.93
กลุ่มศาลแขวง ภาค 4	5,693	380,192,083.54	15	880,000.00	1,234	223,209,300.80	27	445,000.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 5	2,478	246,370,810.88	90	9,331,688.00	728	114,372,400.00	55	4,562,228.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 6	1,237	121,744,509.29	40	2,704,000.00	603	63,197,000.00	636	64,775,400.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 7	2,045	358,440,123.11	73	5,760,666.00	2,938	428,475,012.88	46	2,842,000.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 8	1,163	69,996,178.42	42	3,780,000.00	343	25,549,178.42	1	30,000.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 9	3ก	109,027,100.00						
รวมกลุ่มศาลแขวง	33,461	3,996,894,840.41	915	68,983,182.56	17,376	2,185,064,099.64	4,654	150,742,968.27

4. สถิติการบังคับตามสัญญาประกันกลุ่มศาลชั้นต้นตั้งแต่ มกราคม ถึง ธันวาคม 2554

ศาล	จำนวนนายประกันที่คิดสัญญาประกัน				จำนวนนายประกันที่ค้างบังคับตามสัญญาประกัน			
	ค้างมา		รับใหม่		ค้างมา		รับใหม่	
	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)	จำนวน นายประกัน (คน)	จำนวน ทุนทรัพย์ (บาท)
กลุ่มศาลแขวง								
กลุ่มศาลแขวง ภาค 1	13,958	1,739,541,913.91	424	50,446,317.52	8,236	770,946,244.26	4,447	36,162,333.22
กลุ่มศาลแขวง ภาค 2	2,434	439,439,868.00	61	5,085,000.00	966	217,599,003.75	58	5,022,000.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 3	5,688	459,361,943.93	88	8,151,766.77	2,070	176,481,057.95	9	801,100.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 4	5,918	429,486,413.92	4	420,000.00	1,260	174,262,601.28	2	180,000.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 5	2,512	249,251,064.04	81	22,502,085.00	913	120,823,395.00	56	20,915,085.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 6	1,501	150,952,185.97	53	5,084,070.00	831	82,213,470.00	710	62,242,270.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 7	2,082	342,105,264.30	95	12,751,900.00	2,832	397,332,657.23	69	10,166,900.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 8	1,309	80,760,585.49	53	3,441,800.00	302	23,762,239.49	33	439,300.00
กลุ่มศาลแขวง ภาค 9	432	199,352,500.00						
รวมกลุ่มศาลแขวง	35,834	4,090,251,739.56	859	107,882,939.29	17,410	1,963,420,668.96	5,384	135,928,988.22

หมายเหตุ การบังคับคดีตามสัญญาการให้ประกันตัวกรณีปล่อยชั่วคราวในกลุ่มงานของคดีศาลแขวงทั่วประเทศทั้งหมด 9 ภาคทั่วประเทศจะมีสถิติคดีฟ้องนายประกันในคดีเล็กน้อยมิได้ลดลงแต่อย่างใด และมีแนวโน้มจะมีจำนวนมากขึ้นทุกปี ส่งผลกระทบต่อการบังคับคดีฟ้องร้องนายประกันมีจำนวนมากขึ้นในชั้นศาล ซึ่งเกิดขึ้นจากการใช้ดุลพินิจในชั้นศาลที่ให้ความสำคัญกับเหตุแห่งความร้ายแรงแห่งความผิดซึ่งเป็นเหตุรอง (Secondary) มากเหตุอันจำเป็นที่จะควบคุมตัวอันเป็นเหตุหลัก (Primary) เพื่อความสะดวกและเป็นการประกันการมีตัวในการพิจารณาคดี และการบังคับโทษเท่านั้น ทำให้เกิดคดีสาขาฟ้องร้องบังคับคดีนายประกันตามมาอีกมากมาย

ภาคผนวก ง
กฎกระทรวงกำหนดการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภท
ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร โดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง
พ.ศ. 2554

หน้า ๒๐

เล่ม ๑๒๘ ตอนที่ ๕๐ ก ราชกิจจานุเบกษา ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

กฎกระทรวง

กำหนดการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร
โดยพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง
พ.ศ. ๒๕๕๔

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช ๒๔๗๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๘ อันเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๕ ประกอบกับมาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ มาตรา ๓๔ มาตรา ๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๕ และมาตรา ๕๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ กฎกระทรวงนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๒ ความผิดอาญาตามกฎหมายดังต่อไปนี้ ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองสอบสวนได้

- (๑) กฎหมายว่าด้วยกองอาสารักษาดินแดน
- (๒) กฎหมายว่าด้วยการควบคุมการขายทอดตลาดและค้าของเก่า
- (๓) กฎหมายว่าด้วยการควบคุมการเรียไร
- (๔) กฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร
- (๕) กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

- (๖) กฎหมายว่าด้วยการพนัน
 (๗) กฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ
 (๘) กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข
 (๙) กฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน
 (๑๐) กฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่
 (๑๑) กฎหมายว่าด้วยภาษีป้าย
 (๑๒) กฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดิน
 (๑๓) กฎหมายว่าด้วยยศและเครื่องแบบผู้บังคับบัญชาและเจ้าหน้าที่กองอาสารักษาดินแดน
 (๑๔) กฎหมายว่าด้วยโรงรับจำนำ
 (๑๕) กฎหมายว่าด้วยโรงแรม
 (๑๖) กฎหมายว่าด้วยสถานบริการ
 (๑๗) กฎหมายว่าด้วยสัตว์พาหนะ
 (๑๘) กฎหมายว่าด้วยสุสานและฌาปนสถาน

(๑๙) กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน เว้นแต่ความผิดที่มีโทษตามมาตรา ๗๒ มาตรา ๗๒ ทวิ มาตรา ๗๓ มาตรา ๗๔ และมาตรา ๗๕ แห่งพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๕๐ ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจเป็นผู้สอบสวน

ข้อ ๓ ในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายในข้อ ๒ เป็นการกระทำความผิดเดียวที่เป็นความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย ถ้าความผิดอาญาตามกฎหมายในข้อ ๒ เป็นความผิดที่มีโทษหนักที่สุดให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองทำการสอบสวนการกระทำความผิดอาญาตามกฎหมายอื่นนั้นด้วย

ข้อ ๔ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งปลัดอำเภอผู้ปฏิบัติหน้าที่ ณ ที่ว่าการกิ่งอำเภอหรือที่ว่าการอำเภอ เป็นพนักงานสอบสวนสำหรับกิ่งอำเภอหรืออำเภอนั้น

ให้ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอหรือนายอำเภอ เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๑๘ วรรคสี่ และเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามมาตรา ๑๔๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัดหรือปลัดจังหวัดซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย จะเข้ามาเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนตามมาตรา ๑๘ วรรคสี่

และเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามมาตรา ๑๔๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในคดีใดคดีหนึ่งที่อยู่ในท้องที่กิ่งอำเภอหรืออำเภอที่อยู่ในจังหวัดนั้นก็ได้

ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจขอให้อธิบดีกรมการปกครองแต่งตั้งพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองในสังกัดกรมการปกครองไปร่วมสอบสวนในคดีใดคดีหนึ่งที่อยู่ในท้องที่กิ่งอำเภอ อำเภอหรือจังหวัดก็ได้

ข้อ ๕ ในกรณีจำเป็นหรือมีเหตุอันสมควร ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจประสานขอให้ผู้บังคับการตำรวจจังหวัดแต่งตั้งพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจซึ่งมีอำนาจสอบสวนในจังหวัดนั้นเข้าทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองในท้องที่กิ่งอำเภอ อำเภอหรือจังหวัดก็ได้

ข้อ ๖ ในการสอบสวนโดยปกติให้ใช้ที่ว่าการกิ่งอำเภอ ที่ว่าการอำเภอ หรือศาลากลางจังหวัดที่อยู่ในเขตท้องที่กิ่งอำเภอ อำเภอ หรือจังหวัดนั้น แล้วแต่กรณี เป็นสถานที่ทำการสอบสวน เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวกจะไปทำการสอบสวนที่ใดก็ได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ให้บันทึกเหตุดังกล่าวไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย

ข้อ ๗ ในกรณีจำเป็นจะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ในระหว่างสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองควบคุมผู้ต้องหาไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครอง

ข้อ ๘ การส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้นำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวของสำนักงานอัยการสูงสุดและสำนักงานตำรวจแห่งชาติมาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎกระทรวงนี้

ข้อ ๙ ในคดีที่มีผู้ร่วมกระทำความผิดหลายคนและเป็นคดีที่พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองได้พยายามสืบสวนสอบสวนหาพยานหลักฐานอย่างเต็มความสามารถแล้ว แต่ไม่อาจหาพยานหลักฐานในคดีนั้นได้ หรือพยานหลักฐานที่มีอยู่ไม่เพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้ต้องหาทั้งหมดหรือบางส่วนได้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองอาจพิจารณากันผู้ต้องหาซึ่งไม่ใช่ตัวการสำคัญไว้เป็นพยาน ทั้งนี้การพิจารณาดังกล่าวให้คำนึงถึงความน่าเชื่อถือของพยานและประโยชน์แห่งคดีด้วย

ในการกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานตามวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองทำความเข้าใจโดยระบุเหตุผลและความจำเป็นเพื่อขออนุญาตเสนอต่อหัวหน้าพนักงานสอบสวนและผู้ว่าราชการจังหวัดตามลำดับ ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นควรอนุญาต ให้ทำหนังสือเพื่อขอ

ความเห็นจากพนักงานอัยการก่อนที่จะพิจารณาอนุญาต และเมื่อพนักงานอัยการให้ความเห็นแล้ว ให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองถือปฏิบัติตามความเห็นของพนักงานอัยการ

ในกรณีที่พนักงานอัยการให้ความเห็นว่าควรอนุญาตให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยาน และให้สรุปสำนวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหานั้น

ข้อ ๑๐ เมื่อพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองเห็นว่า การสอบสวนเสร็จแล้ว ให้เสนอสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วยความเห็นต่อหัวหน้าพนักงานสอบสวน โดยมีชักช้า และให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการตามมาตรา ๑๕๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ข้อ ๑๑ เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบการสอบสวนหรือทำความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวนตามมาตรา ๑๕๐ (๑) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี และได้สืบสวนสอบสวนติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสามเดือนนับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบการสอบสวนและบันทึกเหตุที่งดนั้นไว้

(๒) ความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าสามปี และได้สืบสวนสอบสวนติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนนับตั้งแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบทำความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน

ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตาม (๑) หรือ (๒) ส่งสำนวนพร้อมด้วยบันทึกเหตุที่งดการสอบสวนหรือความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน แล้วแต่กรณี ไปยังพนักงานอัยการ

ข้อ ๑๒ ให้ปลัดกระทรวงมหาดไทย รองปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย อธิบดีกรมการปกครอง รองอธิบดีกรมการปกครอง ผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง ผู้อำนวยการสำนักการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง และผู้อำนวยการส่วนและหัวหน้ากลุ่มงานในสำนักการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง มีอำนาจควบคุม ตรวจสอบ หรือแนะนำเพื่อให้การสอบสวนเป็นไปตามกฎหมาย

ในระดับจังหวัด ให้ผู้บังคับบัญชาฝ่ายปกครองตั้งแต่ปลัดจังหวัดขึ้นไป มีอำนาจควบคุม ตรวจสอบ หรือแนะนำเพื่อให้การสอบสวนเป็นไปตามกฎหมาย

หน้า ๒๔

เล่ม ๑๒๘ ตอนที่ ๕๐ ก

ราชกิจจานุเบกษา

๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

ข้อ ๑๓ คคืออาญาใดที่ได้ดำเนินการสอบสวนไปก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับให้ดำเนินการต่อไปตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการสอบสวนคดีอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๒๐ จนกว่าคดีจะถึงที่สุด

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

นายกรัฐมนตรี

ชวรัตน์ ชาญวีรกูล

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช ๒๔๗๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๘ บัญญัติให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจออกกฎกระทรวง เพื่อวางระเบียบการงานตามหน้าที่ให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปโดยเรียบร้อย ทั้งนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของตน ประกอบกับมาตรา ๑๘ วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๖ บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองชั้นผู้ใหญ่และปลัดอำเภอมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ได้ และเพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจของกระทรวงมหาดไทยในการรักษาความสงบเรียบร้อย การอำนวยความสะดวกและเป็นธรรมและให้การบังคับใช้กฎหมายตามภารกิจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สมควรกำหนดให้พนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองทำการสอบสวนความผิดอาญาบางประเภทในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร รวมทั้งทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

ภาคผนวก จ

ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 7 การปล่อยชั่วคราว
บทที่ 1 การปล่อยชั่วคราวเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

ลักษณะ 7

การปล่อยชั่วคราว

บทที่ 1

การปล่อยชั่วคราวเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ข้อ 176 การปล่อยชั่วคราว คือ การอนุญาตให้ผู้ต้องหาเป็นอิสระพ้นจากการถูกควบคุมของเจ้าพนักงานชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งที่มีกำหนด

การปล่อยชั่วคราวมี 3 กรณี คือ

- (1) ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน
- (2) ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน
- (3) ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน

ข้อ 177 การยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกัน และหลักประกัน ในระหว่างที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้นให้ยื่นต่อหัวหน้าพนักงานสอบสวนและให้เป็นหน้าที่ของหัวหน้าพนักงานสอบสวนรีบดำเนินการโดยเร็ว

ข้อ 178 เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานรับพิจารณาสั่งโดยอาศัยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้เข้าประกอบ คือ

- (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา เช่น อัตราโทษตามที่กฎหมายบัญญัติในความผิดนั้น ๆ
- (2) พยานหลักฐานที่น่าสืบมาแล้วเพียงใด เช่น พอที่จะดำเนินคดีนั้นทางศาล
- (3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร เช่น เป็นคดีที่ประชาชนตื่นเต้นเอาใจใส่

การดำเนินงานของพนักงานสอบสวนเพียงใด

(4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด ต้องมีหลักฐานไม่ใช่เพียงใช้ความนึกคิดไม่เป็นที่เชื่อถือ

(5) ผู้ต้องหานั้นจะหลบหนีหรือไม่ ต้องมีเหตุผลประกอบชี้แจงให้พอควรในข้อที่ว่าจะหลบหนี ไม่ใช่อยู่ๆก็นึกคิดเอาตามใจชอบโดยปราศจากเหตุผล

(6) ภัยอันตรายและความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่ เช่น ผู้ต้องหาเป็นคนมีอำนาจทางนักร้อง ทางพรรคพวก ซึ่งอาจจะเปลี่ยนรูปคดีให้เสียความยุติธรรม หรือให้พยายามหาตกแล้วจนไม่กล้าให้ความสัตย์ความจริง

ข้อ 179 ข้อที่กฎหมายต้องการให้อ้างเพื่อพิจารณาในทางให้หรือไม่ให้ปล่อยตัวไปชั่วคราว ดังกล่าวมาแล้วนี้ เป็นหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานเท่านั้น หากว่าจะวางข้อชี้ชัดขึ้นไว้ตายตัวว่าคดีชนิดใด เจ้าพนักงานจะต้องให้หรือไม่ให้ประกันลงไปชัดเจนได้ไม่แต่โดยปกติทางราชการนั้นต้องการให้เจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจหนักไปในทางให้ปล่อยชั่วคราว โดยให้มีประกันไปเว้นแต่คดีสำคัญ ๆ ซึ่งพนักงานสอบสวนเห็นว่าถ้าปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันจะทำให้เกิดความเสียหายในความเป็นธรรมแก่คดีนั้น ๆ

ข้อ 180 เมื่อจะปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 3 ปีขึ้นไป ผู้ที่ถูกปล่อยชั่วคราวต้องมีประกันหรือหลักประกันตัวหรือไม่ก็ได้

ในคดีอย่างอื่นจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้

เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันเลย ก่อนที่จะปล่อยไปให้ผู้ต้องหาสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียก

คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 1 ปี และจะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม หรือคดีมีอัตราโทษปรับสถานเดียวไม่เกิน 10,000 บาท หรือคดีที่มีความเสียหายไม่เกิน 50,000 บาท ให้พนักงานสอบสวนปล่อยชั่วคราว โดยมีประกันและไม่หลักประกันได้ ทั้งนี้โดยพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ตามระเบียบข้อ 178

ข้อ 181 เมื่อจะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน ก่อนปล่อยตัวไปจะต้องทำสัญญาประกันให้สมบูรณ์เสียก่อน

ข้อ 182 เมื่อมีคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าผู้ยื่นคำร้องจะเป็นผู้ต้องหาตนเองหรือ ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้สอบสวนคดีนั้นหรือพนักงานสอบสวนซึ่งเข้าเวรสอบสวนในขณะนั้นหรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบรับคำร้องและเป็นผู้สัญญาประกัน แล้วรีบเสนอคำร้องพร้อมด้วยสัญญาประกันและบันทึกเสนอสัญญาประกันตามแบบทำระเบียบนี้ไปยังผู้มีอำนาจสั่งโดยเร็ว โดยถือปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. สารวัตรใหญ่ สารวัตรที่หัวหน้ารับผิดชอบหน่วยงาน สารวัตรสถานีตำรวจนครบาล สารวัตรสถานีตำรวจภูธรอำเภอ สารวัตรสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอ สารวัตรสถานีตำรวจภูธรตำบล

หรือผู้รักษาการในตำแหน่งหรือผู้รักษาราชการแทนหรือผู้ปฏิบัติราชการแทน ผู้ที่มียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจพิจารณาตั้งคำร้องได้สำหรับคดีอาญาทั้งปวงเว้นแต่คดีในข้อ 1.1 และ 1.2 ถ้าบุคคลดังกล่าวพิจารณาแล้วมีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว คำสั่งนั้นเป็นอันเด็ดขาด

1.1 การตั้งคำร้องปล่อยชั่วคราวสำหรับคดีความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์พระราชินีรัชทายาทและผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คดีความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร คดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ ให้อยู่ในอำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งตาม 2

1.2 คดีที่ร้องขอขิบัติกรมตำรวจขึ้นไปเห็นว่ามิเหตุอันสมควรและสั่งการไว้เป็นการเฉพาะ ก็ให้ถือปฏิบัติไปตามคำสั่งนั้น

2. ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ และอธิบดีกรมตำรวจ มีอำนาจพิจารณาตั้งคำร้องปล่อยชั่วคราวได้สำหรับคดีอาญาทั้งปวง

2.1 ในกรณีผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวตาม ข้อ 1 พิจารณาแล้วเห็นควรไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ให้รีบเสนอคำร้องพร้อมด้วยความเห็นต่อผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นพิจารณาสั่งตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

2.2 คดีที่อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนตำรวจนครบาล ตำรวจสอบสวนกลาง ให้เสนอคำร้องปล่อยชั่วคราวจนถึงผู้บังคับการหรือผู้รักษาการในตำแหน่ง หรือผู้รักษาราชการแทนเป็นอันเด็ดขาด ยกเว้นคดีตามข้อ 1.1 และ 1.2

3. คดีที่อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนภูธร ให้เสนอคำร้องปล่อยชั่วคราวจนถึงผู้กำกับการตำรวจภูธร หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง หรือผู้รักษาราชการแทนหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนเป็นอันเด็ดขาด ยกเว้นคดีตามข้อ 1.1 และ 1.2

4. คดีที่อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ให้เสนอคำร้องปล่อยชั่วคราวจนถึงผู้บัญชาการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เมื่อผู้บัญชาการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว คำสั่งนั้นเป็นอันเด็ดขาด ยกเว้นคดีตาม 1.1 และ 1.2

5. ในกรณีที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ก่อนปล่อยตัวผู้ต้องหาให้ลงรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีไว้และให้ผู้ต้องหาหรือผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวลงลายมือชื่อไว้ในรายงานประจำวันด้วยการแจ้งความเห็นควรไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ให้ผู้ยื่นคำร้องทราบตามที่กล่าวในข้อ 3 นั้น ให้ลงรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีไว้และให้ผู้ยื่นคำร้องลงลายมือชื่อรับทราบในรายงานประจำวันด้วย

6. ให้สารวัตรใหญ่ สารวัตรที่เป็นหัวหน้ารับผิดชอบหน่วยงาน สารวัตรสถานีตำรวจนครบาล สารวัตรสถานีตำรวจภูธรอำเภอ สารวัตรสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอ สารวัตรสถานีตำรวจภูธรตำบล กำหนดลำดับอาวุโสพนักงานสอบสวนไว้ตามข้อกำหนด ก.ตร. ว่าด้วยการกำหนดลำดับอาวุโสของข้าราชการตำรวจในการรักษาราชการแทน กรณีที่สารวัตรใหญ่ สารวัตรที่เป็นหัวหน้ารับผิดชอบหน่วยงาน สารวัตรสถานีตำรวจนครบาล สารวัตรสถานีตำรวจภูธรอำเภอ สารวัตรสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอ สารวัตรสถานีตำรวจภูธรตำบลไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ และเป็นกรณีที่ไม่ได้มีการแต่งตั้งผู้รักษาราชการในตำแหน่ง หรือผู้ปฏิบัติราชการแทนไว้ ให้พนักงานสอบสวนผู้มีอาวุโสตามลำดับที่กำหนดไว้ในวันมีอำนาจพิจารณาสั่งหรือเสนอคำร้องปล่อยชั่วคราวได้เช่นเดียวกับผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ แล้วแต่กรณี

ข้อ 183 และ ข้อ 184 ถูกยกเลิก โดยระเบียบกรมตำรวจ ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราวเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2524 ลง 22 เมษายน 2526

ข้อ 185 เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ให้ประกันแล้ว ให้พนักงานสอบสวนแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันแก่ผู้ต้องหาทราบทันที

ข้อ 186 กรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้อง และส่งสำนวนพร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งได้มีกฎกระทรวงกำหนดไว้ว่า เฉพาะในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้พนักงานอัยการมอบตัวผู้ต้องหาไปอยู่ในความควบคุมของพนักงานตำรวจ ผู้สอบสวนนั้น ถ้าพนักงานอัยการได้วินิจฉัยและมีคำสั่งว่าควรปล่อยตัวผู้ต้องหาชั่วคราว โดยไม่มีประกันหรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันเหล่านี้ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานตำรวจที่จะจัดการแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นคู่สัญญาค้ำประกันแล้วแต่กรณีแทนพนักงานอัยการ และถ้าได้ให้ผู้ประกันไปต้องรีบแจ้งให้พนักงานอัยการทราบโดยเร็ว เพื่อจะได้กล่าวในฟ้อง

ข้อ 187 ในกรณีที่มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก และคดีนั้นขึ้นศาลทหาร แต่ตัวผู้ต้องหาอยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจในระหว่างดำเนินคดี เมื่อมีคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหา การที่จะวินิจฉัยว่าสมควรให้ผู้ต้องหาประกันตัวไปหรือไม่ พนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะอาศัยหลักการให้ปล่อยชั่วคราวมาใช้ผ่อนผันให้มีประกันตัวไปได้ เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และเพื่อมิให้ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวเป็นเวลานานเกินสมควรโดยไม่จำเป็น

ภาคผนวก ฉ

หนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ด่วนที่สุด ที่ 0004.6/3218

ลงวันที่ 22 มิถุนายน 2548

คำสั่งกรมตำรวจ

ที่ 572/2538

เรื่อง การอำนวยความสะดวกธรรมชาติธรรมในการสอบสวนคดีอาญา

ข้อ 6. การปล่อยชั่วคราว

ให้พนักงานสอบสวนพึงระลึกเสมอว่า ในการวินิจฉัยคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวให้พิจารณาอนุญาตปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก โดยพิจารณาอย่างรวดเร็วและจะเรียกหลักประกันเกินควรแก่กรณีมิได้ ส่วนการพิจารณาไม่อนุญาตให้มีคำปล่อยชั่วคราวนั้นเป็นข้อยกเว้น โดยให้คำนึงถึงหลักเกณฑ์และเหตุผลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 ประกอบการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาเท่านั้น เมื่อมีการจับกุมบุคคลใดเป็นผู้ต้องหาแล้ว เป็นสิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้มิประ โยชน์เกี่ยวข้องที่จะยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างการสอบสวน และเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องรับคำร้องไว้พิจารณา โดยถือปฏิบัติตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา ระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2526 และบันทึกกรมตำรวจที่ 0600/25264 ลงวันที่ 5 กันยายน 2526 เรื่องกำชับและซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราว ระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2536

หากสัญญาประกันไม่สมบูรณ์ในเรื่องใดก็ตาม พนักงานสอบสวนต้องรับสัญญาประกันนั้นไว้ แล้วให้คำแนะนำชี้แจงโดยทำหลักฐานเป็นหนังสือและแจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องทราบ พร้อมกับลงลายมือชื่อผู้ยื่นคำร้องไว้เป็นสำคัญ หากเห็นว่าไม่ควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวจะต้องเสนอถึงผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือจนถึงผู้มีอำนาจสั่งการ โดยแสดงเหตุผลตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวอย่างแจ่มชัด และเมื่อมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตด้วยเหตุผลใดแล้ว ต้องบันทึกแจ้งให้ผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้ทราบ เพื่อเป็นหลักฐานภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ยื่นคำร้อง กรณีการประกันตัวผู้ถูกจับตามหมายจับของศาลให้ถือปฏิบัติตามบันทึกกรมตำรวจที่ 0503 (ส)/3638 ลงวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2525 เรื่องการประกันตัวผู้ถูกจับตามหมายจับของศาล

สั่ง ณ วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2538

(ลงชื่อ) พลตำรวจเอก พจน์ บุญยะจินดา

อธิบดีกรมตำรวจ

ภาคผนวก ช
คำสั่งกรมตำรวจ ที่ 572/2538
เรื่องการอำนวยความสะดวกกรรมการสอบสวนคดีอาญา

ด่วนที่สุด

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ตร.

โทร. 0 2205 3466

ที่ 0004.6/3218

วันที่ 22 มิถุนายน 2548

เรื่อง แจ่งข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไข
เกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือ
หรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548

ผบ.ช.ภ., น., ภ.1-9, สดม., ปล. และ ส.

ด้วยประธานศาลฎีกาได้ออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์
วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือ
จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2548 ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกาเล่ม 122
ตอนที่ 44 ก. วันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2548

ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและเจ้าพนักงานตำรวจ
ในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ประธานศาลฎีกา
ได้วางไว้ จึงได้ส่งข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข
เกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดี
อาญา พ.ศ.2548 เพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติต่อไป

สำนักงานผู้ช่วย

ที่ 0018.012/3634

รอง ผบ.ช.ภ.7 เพื่อไปรื้อทราบ

ผบ.ช.ภ.ชว.ในสังกัด, ผบ.ช.ภ.ภ.7, ผก.ส.ช.ภ.7

เพื่อทราบ แจ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้เกี่ยวข้องทราบและถือเป็นแนวปฏิบัติ
ตามหนังสือ ตร. ส่วนที่ 0004.6/3218 ลง 22 มิ.ย. 48

พล.ต.ต.

(โชคดี อานภาพเดชา)

รอง ผบ.ช.ภ.7/ปรท.ผบ.ช.ภ.7

มิ.ย. 48

บค.ช.ภ.7	19369
วันที่	28.ต.ย. 2548
เวลา	11.00

กน.ส.ภ.7	4499
วันที่	28.ต.ย. 2548
เวลา	12.00

ภาคผนวก ซ
ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ
(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538

ภาคผนวก ง.

ภ.เพผน กข.

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด

ภาคผนวก ฉ.

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงบทบัญญัติของพนักงานอัยการ เน้นการระงับความ
ยุติธรรมและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเสียใหม่ให้สอดคล้องกับหลักการ
ในรัฐธรรมนูญและ เพื่อให้การอ่านวคยความยุติธรรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ
พ.ศ. 2498 จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการ
ดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538"

ข้อ 2. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2538

ข้อ 3. ให้ยกเลิกความใน ส่วนที่ 5 ของหมวดที่ 1 แห่งระเบียบกรมอัยการ
ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 รวมทั้งบรรดาระเบียบ หลัก
ปฏิบัติราชการและคำสั่งอื่นใดที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้
และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ส่วนที่ 5

การปล่อยชั่วคราว

ข้อ 22 (หลักการในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล)

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานอกจากจะเป็นกฎหมายที่กำหนด
อำนาจหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิ
และเสรีภาพของบุคคลอีกด้วย ดังนั้น การกระทำของรัฐที่เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ
ขั้นพื้นฐานของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐจะกระทำได้
ต่อเมื่อกรณีมีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เท่านั้น เหตุนี้การออกหมายจับหรือจับ
ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ตี การควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ตี ตามปกติจึงต้องพิจารณา
ว่าเป็นกรณีที่น่า เชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะ ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
หรือไม่ด้วย หากกรณีที่มีมูลว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดและเป็น
ที่น่า เชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนีหรือจะ ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือกรณีที่มีมูล
ว่าการกระทำของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นความผิดและมีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควร เช่น
ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะก่ออันตรายโดยไปกระทำความผิดซ้ำ แล้ว กรณีจึงจะมีความ
จำเป็นที่จะต้องออกหมายจับหรือจับ ควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลย เพื่อดำเนินคดีต่อไป

- 2 -

ในการพิจารณาคำร้องขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา พนักงานอัยการต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในการที่จะเอาตัวบุคคลนั้นไว้ในอำนาจรัฐตามนัยดังกล่าวมาแล้วในวรรคหนึ่ง โดยพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลซึ่งขัดแย้งกัน หากเห็นว่าสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะถูกระทบเกินความจำเป็นหรือเกินสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเห็นว่าไม่มีพฤติการณ์ที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่มีเหตุอื่นที่จำเป็นและสมควรแล้ว พนักงานอัยการต้องปล่อยตัวบุคคลหรืออนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามคำร้องขอเสมอ

ข้อ 22 ทวิ (การพิจารณาและสั่งคำร้องขอลดปล่อยชั่วคราว)

ในการพิจารณาคำร้องขอลดปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา พนักงานอัยการต้องพิจารณาโดยไม่ชักช้า

หัวหน้าพนักงานอัยการ เป็นผู้สั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยจะต้องบันทึกเหตุผลในการสั่งไว้ให้ชัดเจน ในกรณีสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวพนักงานอัยการต้องแจ้งผลการพิจารณาพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ร้องขอลดปล่อยชั่วคราวทราบโดยเร็ว

ความผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือความผิดอื่นที่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจควบคุมผู้ต้องหา พนักงานอัยการจะสั่งควบคุมผู้ต้องหาไม่ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อรับทราบวันและเวลานัดเพื่อมาพบพนักงานอัยการตามกำหนด

ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปีขึ้นไป พนักงานอัยการพึงตระหนักว่ากฎหมายมิได้บัญญัติให้ต้องมีหลักประกันด้วยเสมอไป

ในการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันต้องทำสัญญาประกันตามแบบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด ในการกำหนดจำนวนเงินในสัญญาประกันหรือเรียกหลักประกันพนักงานอัยการจะกำหนดจำนวนเงินหรือเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้

หลักทรัพย์ตามมาตรา 114 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายความว่าถึงหลักทรัพย์ทุกชนิด เช่น ที่ดิน อาคาร สิ่งปลูกสร้าง พันธบัตร สลากออมสิน ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและผู้จ่ายได้รับรองตลอดไป ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรอง หนังสือรับรองของธนาคารที่รับรองว่าจะชำระเงินตามจำนวนที่ระบุในสัญญาประกันแทนผู้ประกันในกรณีผิดสัญญาประกัน เป็นต้น

- 3 -

การฝาก การจ่าย การถอนคืนเงินสด ซึ่งเป็นหลักประกันให้ เป็นไปตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการนั้น ส่วนหนังสือสำคัญอย่างอื่น เอกสารสิทธิ ตามกฎหมายที่ดินหรือเอกสารหลักทรัพย์อื่นให้เก็บรักษาไว้ในตู้นิรภัย หากไม่มีตู้นิรภัยให้ เก็บรักษาไว้ในสถานที่ที่เห็นสมควร

ข้อ 22 ตี (การประกันด้วยบุคคลโดยไม่มีหลักประกัน)

การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันให้พิจารณา ความน่าเชื่อถือของผู้ร้องจากอาชีพ สถานภาพ ชื่อเสียงทางสังคมหรือคุณสมบัติอื่น ๆ ของผู้ร้อง

ผู้ต้องหาที่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีหลักประกันได้ด้วย

ข้อ 22 จัตวา (การอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว)

การอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวของหัวหน้าพนักงาน อัยการให้อุทธรณ์ไปยังอัยการพิเศษฝ่ายหรืออัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญาเขต แล้วแต่กรณี การยื่นอุทธรณ์คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวให้ยื่นต่อหัวหน้า พนักงานอัยการหรือยื่นโดยตรงต่ออัยการพิเศษฝ่ายหรืออัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญาเขตก็ได้ ให้หัวหน้าพนักงานอัยการที่ได้รับคำอุทธรณ์ดังกล่าวในวรรคสอง รีบส่งคำอุทธรณ์ไปยังอัยการพิเศษฝ่ายหรืออัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญาเขตเพื่อพิจารณาสั่ง โดยเร็วและให้นำความในข้อ 22 ทวิ วรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับกับอัยการ พิเศษฝ่ายหรืออัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญาเขต แล้วแต่กรณี โดยอนุโลม คำวินิจฉัยอุทธรณ์ให้ถือเป็นที่สุด

ข้อ 22 เบญจ (การปล่อยชั่วคราวชั้นศาล)

ในกรณีที่ศาลสอบถามพนักงานอัยการว่าจะคัดค้านการขอปล่อย ชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือไม่ ประการใด ให้พนักงานอัยการพิจารณาแถลงตาม หลักการในข้อ 22

ข้อ 23 (การพิจารณากรณีผิดสัญญาประกัน)

ในกรณีผิดสัญญาประกัน ถ้าเห็นสมควรหัวหน้าพนักงานอัยการจะ ลดหรืองดค่าปรับก็ได้แล้วรายงานตามลำดับชั้นถึงอธิบดีอัยการฝ่ายหรืออธิบดีอัยการเขต แล้วแต่กรณี"

- 4 -

ข้อ 4. ให้ยกเลิกความในหมวดที่ 9 แห่งระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการ
ดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"หมวดที่ 9

การคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของประชาชน

ข้อ 122 (หลักการดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพ)

อนุสนธิหลักการในการจำกัดสิทธิและ เสรีภาพของบุคคลตามนัย

ข้อ 22 พนักงานอัยการมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของประชาชน

เมื่อความปรากฏต่อพนักงานอัยการ เองหรือจากการร้องขอว่า
บุคคลใดถูกเอาตัวไว้ในอำนาจรัฐโดยมิชอบก็ตี โดยไม่มีความจำเป็นและสมควรก็ตี
โดยผิดกฎหมายก็ตี หรือโดยผู้หนึ่งไม่จำเป็นต้องยอมก็ตี พนักงานอัยการต้องรีบดำเนินการ
เพื่อคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของประชาชน

หน้าที่ของพนักงานอัยการตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้รวม
ตลอดถึงกรณีที่บุคคลถูกควบคุมหรือขังโดยบุคคลอื่นโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย
อันเป็นการจำกัดสิทธิและ เสรีภาพขั้นพื้นฐานด้วย

ข้อ 123 (วิธีปฏิบัติเบื้องต้น)

เมื่อมีกรณีที่จะต้องคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพของบุคคลตามข้อ 122
กล่าวคือ เมื่อปรากฏว่าไม่จำเป็นต้องขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ระหว่างสอบสวนตามนัย
มาตรา 72(2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือบุคคลใดต้องถูกควบคุม
หรือขังโดยผิดกฎหมายหรือถูกจำกัดจากคำพิพากษาของศาล หรือบุคคลใดถูกควบคุมหรือ
ขังโดยบุคคลอื่นโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายตามนัยมาตรา 90 แห่งประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ ไม่ว่าจะกรณีจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังจากที่พนักงานอัยการ
ได้รับส่วนงานการสอบสวนหรือได้มีการสอบสวนเรื่องนั้นหรือไม่ ให้หัวหน้าพนักงานอัยการสั่ง
จ่ายเรื่องให้พนักงานอัยการคนใดคนหนึ่งดำเนินการโดยไม่ชักช้า และจัดลงสารบบคดีเป็น
คดีประเภทคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพ

ข้อ 124 (การตรวจสอบข้อเท็จจริง)

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาดำเนินการคุ้มครอง
สิทธิและ เสรีภาพต่อไป ให้พนักงานอัยการดำเนินการตรวจสอบโดย

(1) เชิญบุคคลที่เห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้องมาพบพนักงานอัยการแล้ว สอบปากคำไว้

(2) ถ้าจำเป็นให้ออกหมายเรียกบุคคลที่เห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้อง มาให้ถ้อยคำต่อพนักงานอัยการตามความในมาตรา 13 และมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติ พนักงานอัยการ พ.ศ.2498

(3) ดำเนินการอื่นใดที่เห็นสมควร การบันทึกคำให้การหรือบันทึกอื่นใดตามความในข้อนี้ให้ปฏิบัติตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 9 มาตรา 11 มาตรา 12 และมาตรา 13 โดยอนุโลม

บุคคลผู้ถูกควบคุมหรือขัง สามี ภริยา ญาติ ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิยื่นคำร้องขอตามหมวดนี้

ข้อ 125 (อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาและสั่งสำนวน)

เมื่อพนักงานอัยการได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงจนสิ้นกระแสความแล้ว ให้พิจารณาทำความเข้าใจเสนอหัวหน้าพนักงานอัยการเพื่อสั่งยื่นคำร้องหรือสั่งยุติเรื่อง แล้วแต่กรณี

ข้อ 126 (การดำเนินการตามมาตรา 72 (2))

เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่า เป็นกรณีจะต้องดำเนินการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพตามมาตรา 72 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะ ไม่มีความจำเป็นต้องขังบุคคลไว้ระหว่างสอบสวน ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ศาล ออกหมายปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไปทันที

กรณีที่ ไม่มีความจำเป็นต้องขังบุคคลไว้ระหว่างสอบสวน เช่น ไม่มีพฤติการณ์ว่าจะหลบหนีและจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน อีกทั้งไม่มีพฤติการณ์ว่าจะ ก่ออันตรายโดยไปกระทำความผิดซ้ำ

ข้อ 127 (การดำเนินการตามมาตรา 90)

เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่า เป็นกรณีจะต้องดำเนินการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพตามมาตรา 90 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพราะบุคคล ต้องถูกควบคุมหรือขังโดยผิดกฎหมายหรือถูกจำคุกผิดจากคำพิพากษา หรือบุคคลถูกควบคุม หรือขังโดยบุคคลอื่นโดยไม่มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อ ศาลขอให้ปล่อย

- 6 -

ข้อ 128 (การล้งยุติเรื่อง)

ในกรณีข้อเท็จจริงไม่มีมูลเพียงพอที่จะดำเนินการตามข้อ 126 หรือข้อ 127 ให้หัวหน้าพนักงานอัยการล้งยุติเรื่อง แล้วแจ้งให้ผู้ร้องทราบ

คำล้งยุติเรื่องของพนักงานอัยการตามวรรคหนึ่งไม่ตัดสิทธิที่จะร้องขอต่อผู้บังคับบัญชาของพนักงานอัยการตามลำดับชั้นจนถึงอัยการสูงสุด ให้ทบทวนคำล้งนั้น"

ข้อ 5. เมื่อระเบียบนี้มีผลใช้บังคับและยังไม่มีกรแต่งตั้งอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญาเขต อธิบดีอัยการเขต และอธิบดีอัยการฝ่าย ให้บรรดาอำนาจหน้าที่ของอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญาเขต และอธิบดีอัยการเขตเป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการพิเศษประจำเขต และบรรดาอำนาจหน้าที่ของอธิบดีอัยการฝ่ายเป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการพิเศษฝ่าย แล้วแต่กรณี

ประกาศ ณ วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2538

(ลงชื่อ) คณิต ฌ นคร

(นายกณิต ฌ นคร)

อัยการสูงสุด

สำเนาถูกต้อง

(นายนพดล วิลาวรรณ)

อัยการพิเศษประจำกรม

เลขานุการอัยการสูงสุด

ภาคผนวก ฅ

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. 2548

ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว

พ.ศ. ๒๕๕๘

โดยที่ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกัน หรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๕๘ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกประกันหรือหลักประกันขึ้นใหม่ จึงสมควรปรับปรุงระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว ที่ใช้บังคับอยู่เดิมให้สอดคล้องกัน ประกอบกับสมควรเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการขอปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา ให้สามารถดำเนินการผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นนอกจากโทรสารได้ด้วย เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา

อาศัยอำนาจตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติศาลยุติธรรม ประธานศาลฎีกาวางระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว ไว้ดังนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิก

(๑) ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๕๕

(๒) ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๖

(๓) ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๗

ข้อ ๒ เมื่อศาลได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวแล้วให้รีบพิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็ว โดยให้ถือเป็นหลักว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไว้ ก็ให้ระบุเหตุผลไว้โดยครบถ้วนและชัดเจน และพิจารณาสั่งในแนวเดียวกัน

การเปลี่ยนแปลงคำสั่งใหม่จะกระทำได้เมื่อมีเหตุผลอันสมควร และให้ระบุเหตุผลไว้โดยชัดเจนด้วย จำนวนราคาประกันในคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ต้องเขียนหรือพิมพ์ให้ชัดเจนจะเป็นตัวเลขหรือตัวหนังสือก็ได้

ข้อ ๓ ในการร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจเสนอข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุและพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ถูกร้อง รวมทั้งบุคลิกลักษณะ นิสัย

หน้า ๒

เล่ม ๑๒๒ ตอนที่ ๑๐๕ ก

ราชกิจจานุเบกษา

๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๘

สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพ การงาน ประวัติการกระทำความผิดอาญา สภาพและฐานะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ตามแบบพิมพ์ท้ายระเบียบนี้ ต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องด้วยก็ได้

ศาลอาจมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานศาลช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ร้องขอในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง รวมทั้งให้จัดทำรายงานหรือความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคำร้องตามที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ วรรคสองด้วยก็ได้

ข้อ ๔ ผู้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวอาจเสนอหลักประกันมาพร้อมกับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาของศาลก็ได้ แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิผู้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวซึ่งมิได้ยื่นหลักประกันมาพร้อมด้วย ที่จะได้รับการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว

ข้อ ๕ ในคดีที่ศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน ๓ ปี เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา หากจำเลยเคยได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์มาก่อน ให้ศาลชั้นต้นพิจารณาสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่จำเป็นต้องส่งให้ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาตั้ง

ข้อ ๖ ในกรณีที่มีการปล่อยชั่วคราวบุคคลใดในชั้นสอบสวน ถ้าผู้ร้องขอประกันมีความประสงค์จะใช้เงินสดหรือหลักทรัพย์อื่นที่วางประกันไว้ต่อผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการเป็นหลักประกันการปล่อยชั่วคราวบุคคลนั้นในชั้นศาลให้ดำเนินการ ดังนี้

(๑) ให้ผู้ร้องขอประกันระบุรายละเอียดเกี่ยวกับหลักประกัน ซึ่งรวมทั้งมูลค่าหรือราคาของหลักประกันดังกล่าวและวงเงินที่ได้ประกัน พร้อมทั้งแนบสำเนาภาพถ่ายหลักทรัพย์มากับคำร้องขอ ถ้าหลักทรัพย์นั้นเป็นที่ดินหรือห้องชุด ให้แนบสำเนาหนังสือสำคัญแสดงสิทธิในหลักทรัพย์และหนังสือรับรองราคาประเมินของสำนักงานที่ดินมาด้วย

(๒) ถ้าศาลเห็นสมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดวงเงินประกันไม่เกินมูลค่าหรือราคาของหลักประกัน และปรากฏตามคำแถลงของผู้อำนวยการสถานพินิจหรือพนักงานสอบสวน หรือคำฟ้องหรือคำแถลงของพนักงานอัยการว่าหลักประกันดังกล่าวยังอยู่ในความครอบครองของตน หรือมีหลักฐานอื่นที่น่าเชื่อถือว่าหลักประกันดังกล่าวยังอยู่ในความครอบครองของผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี ให้ศาลมีคำสั่งให้ถือเอาหลักประกันนั้นเป็น

หลักประกันในชั้นศาลได้ แต่ถ้าศาลกำหนดวงเงินประกันไว้สูงกว่ามูลค่าหรือราคาของหลักประกันนั้น ก็ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ร้องขอประกันวางหลักประกันอื่นเพิ่มเติมให้เพียงพอกับวงเงินที่ประกันนั้น

ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการประเมินมูลค่าหรือราคาของหลักประกัน ศาลอาจเรียกผู้ครอบครองหลักประกันมาสอบถามหรือสั่งให้ผู้ร้องขอประกันเสนอหลักฐานการประเมินราคาใหม่ก็ได้

(๓) เมื่อมีคำสั่งอนุญาตตาม (๒) แล้ว ให้ศาลแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี ส่งหลักประกันนั้นต่อศาลภายในเวลาที่กำหนด

ข้อ ๗ เพื่อความรวดเร็วและให้จำเลยได้รับความคุ้มครองในสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์และศาลฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ และมาตรา ๑๑๕ ทวิ ให้ศาลชั้นต้นปฏิบัติเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกาโดยทางโทรสารหรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

๗.๑ เมื่อศาลชั้นต้นได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา หรือคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวคือศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ หรือมาตรา ๑๑๕ ทวิ ให้รีบส่งสำเนาคำร้องดังกล่าวพร้อมสำเนาข้อสำนวนความเท่าที่จำเป็นไปยังศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี โดยทางโทรสารหรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในวันเดียวกันกับวันที่ยื่นคำร้องหรืออย่างช้าที่สุดในวันทำการรุ่งขึ้น เว้นแต่ในกรณีที่สำนวนความได้ส่งมายังศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว ให้รีบส่งมาเฉพาะคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว โดยระบุรหัสคดีที่ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้แจ้งให้แต่ละศาลทราบ พร้อมลงลายมือชื่อ ระบุชื่อและตำแหน่ง อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายในต้นฉบับเอกสารทุกแผ่นที่ส่งมาทางโทรสารหรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนต้นฉบับให้รีบส่งมาภายหลังโดยเร็ว โดยให้ระบุในหนังสือนำส่งว่าได้จัดส่งสำเนาไปเมื่อวันใดด้วย

ข้อสำนวนความที่ส่งไปยังศาลชั้นอุทธรณ์ อย่างน้อยต้องมีรายการ ดังนี้

(๑) สำเนาคำร้องขอฝากขังในกรณีที่คดีอยู่ในชั้นฝากขัง

(๒) สำเนาคำฟ้องและคำพยานโจทก์ปากสำคัญในกรณีที่คดีอยู่ในชั้นพิจารณา

(๓) สำเนาคำพิพากษา เฉพาะแผ่นแรกที่มีชื่อโจทก์จำเลย ส่วนที่อ้างถึงคำขอทำฟ้องและ

ส่วนที่เป็นคำวินิจฉัย

(๔) ข้อมูลว่าจำเลยหรือผู้ต้องหาเคยได้รับการปล่อยชั่วคราวมาก่อนหรือไม่ และมีการกำหนดราคาประกันไว้เท่าใด

(๕) คำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือโจทก์

(๖) พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีอื่นใดอันจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาสั่งคำร้อง เช่น จำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่ มีภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวหรือไม่ เพียงใด

ส่วนย่อสำนวนความที่ส่งไปยังศาลฎีกา อย่างน้อยต้องมีรายการเช่นเดียวกับวรรคก่อน (๓)

(๔) (๕) และ (๖)

เมื่อศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาทำคำสั่งเสร็จแล้ว ให้แจ้งศาลชั้นต้นโดยทางโทรศัพท์หรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้คอยรับสำเนาคำสั่งและสำเนารายงานของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาที่จะส่งไปทางโทรสารหรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แต่ถ้ามีการกำหนดเวลาจัดส่งเป็นที่แน่นอนไว้ล่วงหน้า ก็ให้ดำเนินการจัดส่งไปตามเวลาที่นัดหมายไว้

เมื่อศาลชั้นต้นได้รับแจ้งจากศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาหรือเมื่อถึงกำหนดเวลาที่นัดหมายไว้ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้รับสำเนาคำสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาพร้อมสำเนารายงานกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาที่แจ้งว่าจะส่งต้นฉบับคำสั่งคำร้องของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกามาภายหลังในกรณีที่มีการจัดส่งมาทางโทรสารเมื่อได้รับโทรสารเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้รับโทรสารรีบติดต่อทางโทรศัพท์ไปยังศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของรหัสบนคำสั่งคำร้องของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาและผลของคำสั่ง หรือในกรณีที่มีการจัดส่งทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เมื่อได้จัดพิมพ์สำเนาคำสั่งคำร้องและสำเนารายงานกระบวนการพิจารณาที่ได้รับทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์เรียบร้อยแล้ว ให้ผู้รับแจ้งยืนยันการได้รับและความถูกต้องของข้อมูลตามระบบที่จัดวางไว้ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยทันที หลังจากตรวจสอบความถูกต้องแล้วให้ผู้รับลงลายมือชื่อ ระบุชื่อและตำแหน่งกำกับไว้ในเอกสารที่ได้รับจากศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาทุกแผ่นด้วย หากผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้รับ ให้รายงานให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลทราบ แล้วแต่กรณี

เมื่อศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้รับแจ้งยืนยันทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์จากศาลชั้นต้นแล้ว ให้ศาลชั้นต้น ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเก็บหลักฐานการรับและส่งข้อมูลไว้เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ

ให้ศาลชั้นต้นอ่านคำสั่งที่ได้รับทางโทรสารหรือทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้จำเลยหรือผู้ร้องขอประกันฟังในวันที่ได้รับคำสั่งนั้นหรืออย่างช้าในวันทำการรุ่งขึ้น และดำเนินการไปตามคำสั่งศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาโดยด่วน ถ้าจะต้องอ่านในวันทำการรุ่งขึ้น ให้ผู้รับเก็บสำเนาคำสั่งร้องและสำเนารายงานกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาที่ส่งมาใส่ซองปิดผนึกและลงลายมือชื่อคาบของผนึกไว้

๑.๒ ในกรณีศาลชั้นต้นในกรุงเทพมหานครมีข้อขัดข้องไม่อาจดำเนินการ ดังระบุไว้ในข้อ ๑.๑ หรือเห็นว่าสามารถดำเนินการได้รวดเร็วกว่าข้อ ๑.๑ ให้ดำเนินการโดยให้ส่งคำร้องหรืออุทธรณ์คำสั่งและสำนวนความที่ต้องใช้พิจารณาในการขอให้ปล่อยชั่วคราว ใส่ซองปิดผนึกระบุหน้าซองให้ชัดเจนว่าเป็นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา แล้วนำส่งศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาในวันเดียวกันหรืออย่างช้าในวันทำการรุ่งขึ้น เว้นแต่กรณีที่สำนวนความได้ส่งมายังศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว ให้รีบส่งมาเฉพาะคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว

เมื่อได้รับของคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว ให้ศาลชั้นต้นในกรุงเทพมหานครอ่านคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาดังกล่าวให้จำเลยหรือผู้ร้องขอประกันฟังในวันที่ได้รับของคำสั่งหรือในวันทำการรุ่งขึ้น และดำเนินการตามคำสั่งศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาโดยด่วน

ข้อ ๘ ในการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยปฏิบัติเพื่อป้องกันการหลบหนี หรือเพื่อป้องกันภัยอันตราย หรือความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการปล่อยชั่วคราวก็ได้ เช่น ให้รายงานตัวต่อเจ้าพนักงานหรือบุคคลตามที่ศาลเห็นสมควร วางข้อจำกัดเกี่ยวกับสถานที่อยู่อาศัยหรือการเดินทางออกไปนอกสถานที่อยู่อาศัย วางข้อจำกัดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหรือการงานบางอย่าง หรือวางข้อจำกัดเกี่ยวกับการเข้าไปในสถานที่บางแห่งที่อาจก่อให้เกิดการกระทำความผิดอีก เป็นต้น และหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นก็ให้ศาลพิจารณาเพิกถอนคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้

ข้อ ๙ ให้ศาลจัดให้มีวิธีการในการควบคุมดูแลการขอให้ปล่อยชั่วคราวมิให้เกิดพฤติกรรมในทางมิชอบหรือเอาเปรียบประชาชน เช่น การขึ้นทะเบียนรายชื่อและหลักทรัพย์ของผู้รับผิดชอบการประกาศอัตราค่าตอบแทนจากการใช้หลักทรัพย์เป็นหลักประกัน การจัดให้มีการประสานงานและส่งข้อมูลระหว่างศาลต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของหลักทรัพย์และของบุคคลดังกล่าว เป็นต้น

หน้า ๖

เล่ม ๑๒๒ ตอนที่ ๑๐๕ ก

ราชกิจจานุเบกษา

๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

ข้อ ๑๐ เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและติดตามผลการดำเนินการบังคับตามสัญญาประกัน ให้ศาลจัดให้มีสารบบคุมกรณีผิดสัญญาประกัน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบของศาลจดแจ้งการดำเนินการภายหลังจากศาลมีคำสั่งปรับนายประกันแล้ว

ข้อ ๑๑ เพื่อให้การปฏิบัติตามระเบียบนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยให้ศาลกำหนดแนวทางปฏิบัติของศาลนั้นได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ เช่น

- (๑) วิธีดำเนินการกรณีร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา
- (๒) การกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติระหว่างได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว
- (๓) การควบคุมดูแลการปล่อยชั่วคราวมิให้เกิดพฤติกรรมในทางมิชอบหรือเอาเปรียบประชาชน
- (๔) วิธีดำเนินการบังคับคดีหลังผิดสัญญาประกัน

ข้อ ๑๒ ให้ศาลประกาศและเผยแพร่ระเบียบและแนวทางปฏิบัติในการปล่อยชั่วคราวของศาลให้ผู้ที่มาติดต่อและประชาชนได้ทราบโดยทั่วกัน

ข้อ ๑๓ ในกรณีจำเป็นต้องมีวิธีการใดในทางธุรการเพื่อให้ปฏิบัติตามระเบียบนี้ไปได้โดยเรียบร้อย ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้กำหนดวิธีการนั้น

ประกาศ ณ วันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ชาญชัย ลิขิตจิตถะ

ประธานศาลฎีกา

ภาคผนวก ๑

ข้อบังคับประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข
เกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือ
จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2548

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน
ในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

พ.ศ. ๒๕๕๘

โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๓๕ บัญญัติห้ามมิให้เรียกหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจนเกินควรแก่กรณี และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๐ วรรคสาม บัญญัติให้ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับวางหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกัน ประธานศาลฎีกาจึงออกข้อบังคับนี้ซึ่งมีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๕ ประกอบกับมาตรา ๓๐ มาตรา ๓๑ และมาตรา ๓๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบังคับนี้เรียกว่า “ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการเรียกประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๕๘”

ข้อ ๒ ข้อบังคับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ในกรณีที่มีระเบียบ ประกาศหรือคำสั่งอื่นใด ซึ่งขัดหรือแย้งกับข้อบังคับนี้ ให้ปฏิบัติตามข้อบังคับนี้แทน

ข้อ ๔ เมื่อศาลพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวแล้วเห็นว่าเป็นกรณีที่สมควรให้ปล่อยชั่วคราวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ ก็ให้ศาลพิจารณาว่าจะให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือไม่มีประกัน

ในการพิจารณาว่าการปล่อยชั่วคราวควรมีประกันหรือไม่ต้องมีประกัน ให้ศาลพิจารณาถึงความร้ายแรงแห่งข้อหา สาเหตุและพฤติการณ์การกระทำความผิด รวมทั้งบุคลิกลักษณะ นิสัย สภาพทางร่างกายและจิตใจ การศึกษา การประกอบอาชีพการงาน ประวัติการกระทำความผิดอาญา สภาพและฐานะของครอบครัว และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมของผู้ต้องหาหรือจำเลย

หากการพิจารณาตามวรรคสองมีเหตุจำเป็นและสมควรที่จะปล่อยชั่วคราว โดยต้องมีประกัน ก็ให้กำหนดวงเงินประกันให้เหมาะสมแก่ข้อหาและสภาพแห่งคดี รวมทั้งแนวโน้มที่ผู้ต้องหาหรือจำเลย จะหลบหนีหากพฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป

ในกรณีที่จำต้องเรียกหลักประกัน ก็ให้พิจารณาว่าหลักประกันนั้นคุ้มกับวงเงินประกันที่กำหนด หรือไม่ โดยให้คำนึงถึงความน่าเชื่อถือของผู้ขอประกัน หลักประกัน และฐานะของผู้ต้องหาหรือจำเลย ประกอบด้วย

ข้อ ๕ การกำหนดวงเงินประกันให้พิจารณาดังนี้

๕.๑ คดีความผิดสุโทษหรือที่มีโทษปรับสถานเดียว ให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้อง มีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันให้กำหนดวงเงินไม่เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับ ความผิดนั้น

๕.๒ เว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น คดีความผิดที่มีผลกระทบ ทางเศรษฐกิจซึ่งมีอัตราโทษปรับสูง ไม่ว่าจะมิโทษจำคุกด้วยหรือไม่ก็ตาม จะปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน หรือหลักประกันก็ได้ แต่ไม่ควรกำหนดวงเงินให้เกินกึ่งหนึ่งของอัตราโทษปรับขั้นสูงสำหรับความผิดนั้น และไม่ว่ากรณีใดต้องไม่กำหนดวงเงินประกันหรือหลักประกันให้สูงเกินอัตราโทษปรับขั้นสูง

๕.๓ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๕ ปี ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อย ชั่วคราวได้โดยไม่ต้องมีประกัน หากมีเหตุจำเป็นต้องมีประกันให้กำหนดวงเงินไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท เว้นแต่มีเหตุสมควรที่จะตั้งเงื่อนไขอย่างอื่น ก็ให้ระบุเหตุนั้นไว้โดยชัดเจน

๕.๔ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน ๕ ปีขึ้นไป การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ต้องมีประกัน และจะมีหลักประกันหรือไม่ก็ได้ แต่วงเงินประกันต้องไม่สูงเกินควรแก่กรณี

ในกรณีที่พฤติการณ์แห่งคดีมิได้มีลักษณะเป็นพิเศษอย่างอื่น การกำหนดวงเงินประกัน ตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(๑) คดีที่มีโทษจำคุกแต่ไม่มีโทษสถานอื่นที่หนักกว่าโทษจำคุกรวมอยู่ด้วย ให้กำหนดวงเงินประกันโดยถือเกณฑ์ไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ บาท ต่อระวางโทษจำคุก ๑ ปี ทั้งในส่วนที่เป็น อัตราโทษขั้นสูงและขั้นต่ำ

(๒) คดีที่มีโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน ๖๐๐,๐๐๐ บาท

(๓) คดีที่มีโทษประหารชีวิต ให้กำหนดวงเงินประกันไม่เกิน ๘๐๐,๐๐๐ บาท

๕.๕ คดีที่มีหลายข้อหา ไม่ว่าจะเป็ความผิดกรรมเดียวผิดกฎหมายหลายบทหรือ ความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษหนักที่สุดเป็นเกณฑ์ในการกำหนดวงเงินประกัน

ในกรณีที่ยังเลยถูกฟ้องหลายคดีต่อศาลเดียวกัน ไม่ว่าจะถูกฟ้องพร้อมกันหรือต่างเวลากัน ศาลอาจกำหนดวงเงินประกันในแต่ละคดีให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ โดยให้ใช้หลักประกันร่วมกันก็ได้ แต่วงเงินประกันรวมสำหรับทุกคดีต้องไม่น้อยกว่าเกณฑ์ตามวรรคหนึ่ง

ข้อ ๖ กรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน ๓ ปี ไม่ว่าจะเป็คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือไม่ก็ตาม ให้ศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาได้ โดยมีประกันและหลักประกัน แต่วงเงินประกันไม่ควรสูงเกินกว่า ๑๐๐,๐๐๐ บาท

ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยเกิน ๓ ปี และศาลเห็นสมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ในระหว่างอุทธรณ์ฎีกาได้ โดยมีประกันและหลักประกัน หากศาลเห็นจำสมควรกำหนดวงเงินประกันให้สูงขึ้น จากที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์กำหนดไว้ ก็ให้กำหนดวงเงินประกันเพิ่มขึ้น ได้แต่ไม่ควรเพิ่มเกินกึ่งหนึ่ง

ข้อ ๗ ในกรณีผู้ขอประกันเป็นญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรส หรือผู้ขอประกัน ใช้หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนและสะดวกแก่การบังคับคดีเป็นหลักประกัน หรือ กรณีความผิดที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความจำใจหรือด้วยความยากจน ศาลจะกำหนดวงเงินประกัน ให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติก็ได้

หากผู้ขอประกันซึ่งเป็ญาติพี่น้องหรือมีความเกี่ยวพันโดยทางสมรส เป็นผู้ใช้เงินสดหรือ หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นของผู้ขอประกันที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนและสะดวกแก่การบังคับคดีเป็น หลักประกันในการปล่อยชั่วคราว ศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยให้ผู้ขอประกันวางเงินสดหรือ หลักทรัพย์นั้นเพียงจำนวนร้อยละสิบจากจำนวนวงเงินประกันที่ศาลกำหนดก็ได้

ข้อ ๘ ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็หญิงมีครรภ์หรือมีบุตรอายุไม่เกิน ๓ ปีอยู่ในความดูแล หรือเป็นผู้เจ็บป่วยซึ่งถ้าต้องขังจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ หรือเป็นผู้พิการหรือสูงอายุ ซึ่งโดยสภาพร่างกายหรือจิตใจอาจจะเกิดความทุกข์ยากลำบากเกินกว่าปกติในระหว่างต้องขัง ให้ศาล ใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือกำหนดวงเงินประกันให้ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ

ข้อ ๙ ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็เด็กหรือเยาวชน ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเด็ก และเยาวชนใช้ดุลพินิจกำหนดวงเงินประกันตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่สูงกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ในข้อบังคับนี้

ข้อ ๑๐ การปล่อยชั่วคราวโดยมีหลักทรัพย์เป็นประกัน อาจใช้หลักทรัพย์ดังต่อไปนี้

๑๐.๑ ที่ดินมีโฉนด ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือห้องชุดโดยมีโฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ หรือหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด และหนังสือรับรองราคาประเมินของสำนักงานที่ดินมาแสดง หากจะนำสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินมาเป็นประกันด้วยก็จะต้องแสดงสำเนาทะเบียนบ้าน และหนังสือประเมินราคาส่งปลูกสร้างที่นำเชือถือประกอบด้วย

๑๐.๒ หลักทรัพย์มีค่าอย่างอื่นที่กำหนดราคามูลค่าที่แน่นอนได้ เช่น พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน บัตรหรือสลากออมทรัพย์ทวีสินของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ใบรับเงินฝากประจำธนาคาร ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่าย และธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอดไปแล้ว ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว เช็คที่ธนาคารเป็นผู้ส่งจ่ายหรือรับรองซึ่งสามารถเรียกเก็บเงินได้ในวันที่ทำสัญญาประกัน และหนังสือรับรองของธนาคารหรือบริษัทประกันภัย เพื่อชำระเบี้ยปรับแทนในกรณีผิดสัญญาประกัน เป็นต้น ทั้งนี้ ในกรณีที่มิใช่ข้อส่งเสีย ให้ศาลตรวจสอบเพื่อขอคำยืนยันจากธนาคารหรือบริษัทประกันภัยที่ออกหนังสือรับรองนั้น

เมื่อทำสัญญาประกันแล้ว ให้ศาลมีหนังสือแจ้งอายุคดีไปยังสำนักงานที่ดิน สำนักงานเขตหรืออำเภอ หรือธนาคารแล้วแต่กรณีทันที และเมื่อสัญญาประกันสิ้นสุดลง ให้รีบคืนหลักประกันและแจ้งยกเลิกการอายุคดีโดยเร็ว ในกรณีที่นำหนังสือรับรองของบริษัทประกันภัยเป็นหลักประกัน ให้ศาลแจ้งจำนวนวงเงินประกันในสัญญาประกันให้บริษัทประกันภัยทราบด้วย

ข้อ ๑๑ กู้หรือใช้บุคคลเป็นประกันหรือหลักประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๑๔ วรรคสอง (๓) ให้พิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑๑.๑ บุคคลผู้ขอประกันจะต้องเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงานหรือมีรายได้แน่นอน เช่น เป็นข้าราชการ ข้าราชการบำนาญ สมาชิกวุฒิสภา ผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานของรัฐประเภทอื่น ๆ ลูกจ้างของทางราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารพรรคการเมือง หรือทนายความ และเป็นผู้มีความสัมพันธ์กับผู้ต้องหาหรือจำเลย เช่น เป็นบุพการี ผู้สืบสันดาน สามี ภริยา ญาติพี่น้อง ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกันโดยทางสมรส หรือบุคคลที่ศาลเห็นว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเสมือนเป็นญาติพี่น้อง หรือมีความสัมพันธ์ในทางอื่นที่ศาลเห็นสมควรให้ประกันได้ โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ยื่นคำร้องด้วยตนเอง และเสนอหนังสือรับรองจากต้นสังกัดหรือนายจ้างตามแบบท้ายข้อบังคับนี้ หรือหลักฐานอื่นที่เชื่อถือได้ และหากผู้ขอประกันมีคู่สมรส ให้แสดงหลักฐานการยินยอมของคู่สมรสด้วย ในกรณีฉุกเฉินไม่อาจเสนอหนังสือรับรองได้ทัน ให้ผ่อนผันโดยแสดงหลักฐานอื่น เช่น บัตรประจำตัวที่แสดงฐานะเช่นนั้น และให้นำหนังสือรับรองหรือหนังสือยินยอมมาแสดงภายหลัง

(๒) ให้ทำสัญญาประกันได้ในวงเงินไม่เกิน ๑๐ เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

(๓) การอนุญาต ให้พิจารณาจากเงินเดือนหรือรายได้ แต่หากวงเงินประกันมียอดสูงกว่าวงเงินที่ผู้ยื่นมีสิทธิประกันได้ ศาลอาจกำหนดให้ผู้ขอประกันวางเงินหรือหลักทรัพย์อื่นเพิ่มเติมให้เพียงพอกับวงเงินประกันนั้นได้ หรืออาจให้ผู้ขอประกันหลายคนร่วมกันทำสัญญาประกันโดยใช้วงเงินของแต่ละคนรวมกันได้

(๔) หากผู้ประกันพ้นจากตำแหน่งหน้าที่การงาน ก็ให้คงมีสิทธิประกันต่อไปโดยศาลอาจใช้ดุลพินิจสั่งให้หาหลักประกันเพิ่มหรือดีกว่าเดิมได้

๑๑.๒ นิติบุคคลอาจเป็นผู้ขอประกันได้ ในกรณีที่กรรมการ ผู้แทน ตัวแทน หุ่นส่วน พนักงานหรือลูกจ้างของนิติบุคคลนั้นตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ทำสัญญาประกันได้ในวงเงินตามที่ศาลเห็นสมควรเป็นกรณี ๆ ไป และศาลอาจกำหนดให้ผู้ขอประกันวางเงินหรือหลักทรัพย์อื่นตามจำนวนที่เห็นสมควรเพิ่มเติมด้วยก็ได้ โดยจะต้องแสดงหนังสือรับรองการจดทะเบียนและหลักฐานแสดงฐานะการเงินและผู้มีอำนาจทำการแทน ในกรณีฉุกเฉินไม่สามารถนำต้นฉบับเอกสารมาแสดงได้ทัน ให้ผ่อนผันโดยแสดงสำเนาเอกสารดังกล่าวและให้นำต้นฉบับเอกสารมาแสดงภายหลัง

๑๑.๓ ในกรณีที่ส่วนราชการ ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการช่วยเหลือข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหาคดีอาญา เป็นผู้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว หากจำนวนเงินที่ระบุไว้ในหนังสือรับรองหรือคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเพียงพอแล้ว ควรถือว่าหนังสือรับรองหรือคำร้องนั้นเป็นหลักประกันที่น่าเชื่อถือได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ (๔)

ข้อ ๑๒ ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจทำสัญญาประกันตนเองได้ และให้นำหลักเกณฑ์ในข้อ ๑๑.๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การทำสัญญาประกันตามวรรคหนึ่ง หากผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นพนักงานหรือผู้ประกอบการวิชาชีพ เช่น แพทย์ เภสัชกร พยาบาล วิศวกร สถาปนิก ทนายความ ผู้สอบบัญชี ครู ผู้ประกอบวิชาชีพ ด้านสื่อมวลชน หรือผู้ประกอบการวิชาชีพอื่นที่ศาลเห็นสมควรให้ประกันได้ และการกระทำที่อุกก่าหา ว่าเป็นความผิดเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติงานในการประกอบวิชาชีพนั้น ให้ผู้ต้องหาหรือ จำเลยทำสัญญาประกันตนเองได้ในวงเงินไม่เกิน ๑๕ เท่าของอัตราเงินเดือนหรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ข้อ ๑๓ เพื่อให้การปฏิบัติตามข้อบังคับนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ให้ศาลกำหนดแนวทาง ปฏิบัติของศาลนั้นได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับข้อบังคับนี้

ข้อ ๑๔ ให้ศาลประกาศและเผยแพร่ข้อบังคับและแนวทางปฏิบัติในการเรียกประกันหรือ หลักประกันให้ผู้ที่มีมาติดต่อและประชาชนได้ทราบโดยทั่วกัน

ข้อ ๑๕ ในกรณีจำเป็นต้องมีวิธีการใดในทางธุรกรรมเพื่อให้ปฏิบัติตามข้อบังคับนี้ไปได้ โดยเรียบร้อย ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้กำหนดวิธีการนั้น

ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๘

ศุภชัย ภู่งาม

ประธานศาลฎีกา

ภาคผนวก ฎ

คำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับบัญชีมาตรฐานกลาง
หลักประกันการปล่อยชั่วคราว ผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2547

คำแนะนำของประธานศาลฎีกา
เกี่ยวกับบัญชีมาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย
พ.ศ. ๒๕๕๗

- โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๓๙ บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาว่าการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีได้

เพื่อให้การปล่อยชั่วคราวเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ประธานศาลฎีกาจึงออกคำแนะนำสำหรับผู้พิพากษาทั้งหลายให้ใช้เกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราว ตามบัญชีแนบท้ายนี้ เป็นแนวทางในการพิจารณาและมีคำสั่งเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว

อนึ่ง หากมีกรณีสภาพหรือฐานะพิเศษของผู้ต้องหาหรือจำเลย เหตุผลหรือพฤติการณ์อื่นที่จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษเฉพาะคดี ผู้พิพากษาอาจใช้ดุลพินิจเพิ่มหรือลดหลักประกันให้ตามสมควรแก่กรณี

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๗

(นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ)
 ประธานศาลฎีกา

**แนวทางการใช้บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา
หรือจำเลย สำหรับศาลอาญา ศาลอาญาธนบุรี ศาลอาญากรุงเทพใต้
ศาลจังหวัดและศาลแขวง**

การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาโดยแท้ หากผู้พิพากษาเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวควรถือแนวทางตามบัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางนี้ ซึ่งอาจพิจารณากำหนดวงเงินประกันให้มากหรือน้อยกว่าวงเงินประกันที่กำหนดไว้ตามความเหมาะสมในแต่ละคดี การพิจารณาปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยควรกำหนดวงเงินประกันโดยเทียบเคียงกับระวางโทษดังต่อไปนี้ เว้นแต่เกณฑ์มาตรฐานกลางกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

คดีระวางโทษตามกฎหมาย	วงเงินประกัน/บาท
จำคุกไม่เกิน ๕ ปี	ไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐
จำคุกไม่เกิน ๑๐ ปี	ไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐
จำคุก ๑๐-๑๕ ปี	๒๐๐,๐๐๐-๓๐๐,๐๐๐
จำคุก ๕-๒๐ ปี	๑๐๐,๐๐๐-๕๐๐,๐๐๐
จำคุก ๑๐-๒๐ ปี	๒๐๐,๐๐๐-๕๐๐,๐๐๐
จำคุก ๑๕-๒๐ ปี	๓๐๐,๐๐๐-๕๐๐,๐๐๐
จำคุก ๕-๒๐ ปี จำคุกตลอดชีวิต	๑๐๐,๐๐๐-๘๐๐,๐๐๐
จำคุก ๑๕-๒๐ ปี จำคุกตลอดชีวิต	๓๐๐,๐๐๐-๘๐๐,๐๐๐
จำคุก ๕-๒๐ ปี จำคุกตลอดชีวิต ประหารชีวิต	๑๐๐,๐๐๐-๑,๐๐๐,๐๐๐
จำคุก ๑๕-๒๐ ปี จำคุกตลอดชีวิต ประหารชีวิต	๓๐๐,๐๐๐-๑,๐๐๐,๐๐๐
จำคุกตลอดชีวิต	๕๐๐,๐๐๐-๘๐๐,๐๐๐
ประหารชีวิต	๕๐๐,๐๐๐-๑,๐๐๐,๐๐๐

สำหรับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน ๓ ปี การใช้ดุลพินิจกำหนดวงเงินประกันสมควรกำหนดโดยคำนวณจากระวางโทษตามกฎหมายจำคุกชั้นสูงไม่เกินปีละ ๒๐,๐๐๐ บาท

หมายเหตุ

ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวควรถือเป็นหลักว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างชัดแจ้ง เช่น โอกาสที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี การแทรกแซงพยานหลักฐานหรือก่อเหตุร้ายประการอื่น ฯลฯ ทั้งนี้ ควรระบุเหตุผลไว้โดยครบถ้วนและชัดแจ้ง

การกำหนดวงเงินประกันสำหรับการกระทำอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ควรพิจารณาข้อหาที่มีอัตราโทษหนักกว่าเป็นเกณฑ์ ส่วนการกระทำอันเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน ควรพิจารณารวมวงเงินประกันในแต่ละกรรมเข้าด้วยกันแล้วลดลงตามส่วนที่เห็นสมควร ในกรณีจำเลยคนเดียวถูกแยกฟ้องเป็นหลายคดีในศาลเดียวกัน ศาลอาจใช้

ดุลพินิจกำหนดวงเงินประกันและหลักประกันสำหรับทุกคนร่วมกันก็ได้ เว้นแต่จะมีเหตุผลหรือพฤติการณ์พิเศษเป็นอย่างอื่น

ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินไม่ว่าตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับการกู้ยืมเงินอันเป็นการฉ้อโกงประชาชน ความผิดเกี่ยวกับผู้บริหารสถาบันการเงิน ความผิดเกี่ยวกับเช็ค ฯลฯ ควรคำนึงถึงราคาหรือมูลค่าทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องในการกำหนดวงเงินประกันให้สูงหรือต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานด้วย แต่การกำหนดวงเงินประกันสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานไม่ควรเกินราคาหรือมูลค่าของทรัพย์สินที่ถูกระบุร้าย

ในกรณีมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะเดินทางออกนอกราชอาณาจักร หรือเป็นชาวต่างประเทศ ศาลอาจกำหนดเป็นเงื่อนไขก่อนการปล่อยชั่วคราวว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นจะต้องถ่ายเอกสารหนังสือเดินทาง (ถ้ามี) ส่งไว้ที่ศาล แต่หากมีความจำเป็นต้องปล่อยชั่วคราว ศาลควรกำหนดเงื่อนไขห้ามผู้ต้องหาหรือจำเลยเดินทางออกนอกราชอาณาจักร และแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบโดยเร็ว หากผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความจำเป็นต้องเดินทางออกนอกราชอาณาจักร ให้ศาลพิจารณาอนุญาตเป็นรายๆ ไป โดยศาลอาจกำหนดให้เพิ่มวงเงินประกันด้วยก็ได้ ทั้งนี้เมื่อหมดความจำเป็นในการห้ามผู้ต้องหาหรือจำเลยเดินทางออกนอกราชอาณาจักรแล้ว ให้ศาลแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบโดยเร็วด้วย

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยแล้ว หากศาลเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ศาลอาจเพิ่มวงเงินประกันตามบัญญัติเกณฑ์มาตรฐานกลางนี้ตามสมควรแก่กรณีก็ได้ แต่ไม่ควรเพิ่มเกินกว่ากึ่งหนึ่งของวงเงินประกันเดิม

ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ยกฟ้องและให้ยังจำเลยไว้ระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา ศาลควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา	ข้อหาหรือฐานความผิด	วงเงินประกัน/บาท	หมายเหตุ
๑๓๕	กระทำต่อธงหรือเครื่องหมายอื่นใด	๕๐,๐๐๐	
๑๓๖	ดูหมิ่นเจ้าพนักงาน	๓๐,๐๐๐	
๑๓๗	แจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงาน	๒๐,๐๐๐	
๑๓๘	วรรคแรก ต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงาน วรรคสอง โดยใช้กำลังประทุษร้ายฯ	๓๐,๐๐๐ ๕๐,๐๐๐	
๑๓๙	ข่มขืนใจเจ้าพนักงาน	๘๐,๐๐๐	
๑๓๘, ๑๓๙ ประกอบ ๑๔๐	ต่อสู้ขัดขวาง, ข่มขืนใจเจ้าพนักงาน วรรคแรก มีหรือใช้อาวุธหรือร่วมกันตั้งแต่สามคน ขึ้นไป วรรคสอง อ่างอึ้งยี่หรือช่องโจร วรรคสาม มีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด ถ้าการกระทำความผิดตาม ม. นี้เป็น การกระทำโดยมีหรือให้อาวุธปืน โดยอ่างอึ้งยี่หรือ ช่องโจร	๙๐,๐๐๐ ๑๕๐,๐๐๐ ๑๕๐,๐๐๐ ๑๘๐,๐๐๐	
๑๔๑	ถอน ทำให้เสียหาย ซึ่งตราหรือเครื่องหมาย	๕๐,๐๐๐	
๑๔๒	ทำให้เสียหาย ทำลายฯ ซึ่งทรัพย์สินหรือเอกสารใดๆ	๕๐,๐๐๐	
๑๔๓	คนกลางเรียกรับสินบน	๙๐,๐๐๐	
๑๔๔	ให้สินบนเจ้าพนักงาน	๙๐,๐๐๐	
๑๔๕	แสดงตนเป็นเจ้าพนักงาน	๓๐,๐๐๐	
๑๔๖	สวมเครื่องแบบหรือประดับเครื่องหมายของเจ้าพนักงาน	๓๐,๐๐๐	
๑๔๗	เจ้าพนักงานยกยอก	๓๐๐,๐๐๐	
๑๔๘	เจ้าพนักงานข่มขืนใจ	๕๐๐,๐๐๐	
๑๔๙	เจ้าพนักงานรับสินบน	๕๐๐,๐๐๐	
๑๕๐	เจ้าพนักงานกระทำการโดยเห็นแก่สินบนที่เรียกรับ	๓๐๐,๐๐๐	
๑๕๑	เจ้าพนักงานใช้อำนาจในตำแหน่งโดยทุจริต	๓๐๐,๐๐๐	
๑๕๒	เจ้าพนักงานมีหน้าที่จัดการเข้ามีส่วนได้เสีย	๑๒๐,๐๐๐	
๑๕๓	เจ้าพนักงานจ่ายทรัพย์สินเกินกว่าที่ควรจ่าย	๑๒๐,๐๐๐	
๑๕๔	เจ้าพนักงานทุจริตในการเก็บรายได้	๓๐๐,๐๐๐	
๑๕๕	เจ้าพนักงานทุจริตในการกำหนดราคาทรัพย์สิน	๓๐๐,๐๐๐	
๑๕๖	เจ้าพนักงานทุจริตช่วยเหลือเกี่ยวกับบัญชี	๓๐๐,๐๐๐	
๑๕๗	เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ	๑๒๐,๐๐๐	

บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

มาตรา	ข้อหาหรือฐานความผิด	วงเงินประกัน/บาท	หมายเหตุ
๑๕๘	เจ้าพนักงานทำให้ทรัพย์สินหรือเอกสารที่ตนปกครองเสียหาย	๑๐๐,๐๐๐	
๑๕๙	เจ้าพนักงานทำอันตรายเครื่องหมายที่ประทับทรัพย์สิน	๙๐,๐๐๐	
๑๖๐	เจ้าพนักงานใช้ดวงตราหรือรอยตราโดยมิชอบ	๙๐,๐๐๐	
๑๖๑	เจ้าพนักงานปลอมเอกสาร	๑๒๐,๐๐๐	
๑๖๒	เจ้าพนักงานทำเอกสารเท็จ	๑๐๐,๐๐๐	
๑๖๓	เจ้าพนักงานเปิดจดหมายหรือโทรเลข	๙๐,๐๐๐	
๑๖๔	เจ้าพนักงานทำให้ผู้อื่นล่วงรู้ความลับทางราชการ	๙๐,๐๐๐	
๑๖๕	เจ้าพนักงานป้องกันหรือขัดขวางมิให้การเป็นไปตามกฎหมายหรือคำสั่ง	๙๐,๐๐๐	
๑๖๖	วรรคแรก เจ้าพนักงานละทิ้งงาน วรรคสอง ทำเพื่อเปลี่ยนแปลงกฎหมายแผ่นดิน	๙๐,๐๐๐ ๑๒๐,๐๐๐	
๑๖๗	ให้สินบนเจ้าพนักงานในการยุติกรรม	๑๐๐,๐๐๐	
๑๖๘	ขัดขืนคำสั่งบังคับซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ	๑๐,๐๐๐	
๑๖๙	ขัดขืนคำสั่งบังคับซึ่งให้ส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใด	๑๐,๐๐๐	
๑๗๐	ขัดขืนหมายหรือคำสั่งศาลให้มาให้ถ้อยคำในการพิจารณาคดี	๒๐,๐๐๐	
๑๗๑	ขัดขืนคำสั่งของศาลให้สาบาน	๒๐,๐๐๐	
๑๗๒	แจ้งความเท็จเกี่ยวกับความผิดอาญา	๔๐,๐๐๐	
๑๗๓	แจ้งความเท็จว่ามีการกระทำความผิดอาญา	๔๐,๐๐๐	
๑๗๔	วรรคแรก แจ้งความเท็จตาม ม. ๑๗๒, ๑๗๓ เพื่อแก่งัดให้ต้องถูกบังคับตามวิธีการเพื่อความ ปลอดภัย วรรคสอง เพื่อแก่งัดให้ต้องรับโทษหรือรับโทษหนักขึ้น	๔๐,๐๐๐ ๑๐๐,๐๐๐	
๑๗๕	ฟ้องเท็จ	๙๐,๐๐๐	
๑๗๖	วรรคแรก เบิกความเท็จ วรรคสอง เบิกความเท็จในการพิจารณาคดีอาญา	๙๐,๐๐๐ ๑๐๐,๐๐๐	
๑๗๘	แปลข้อความให้ผิดไปในข้อสำคัญ	๕๐,๐๐๐	
๑๗๙	ทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ	๔๐,๐๐๐	
๑๘๐	วรรคสอง นำสืบหรือแสดงหลักฐานเท็จ ในการพิจารณาคดีอาญา	๑๐๐,๐๐๐	
๑๘๔	ช่วยผู้อื่นไม่ต้องรับโทษ	๙๐,๐๐๐	
๑๘๕	ทำลายพยานหลักฐานหรือเอกสารที่ยื่นต่อศาล	๙๐,๐๐๐	
๑๘๖	ทำให้เสียหาย ทำลายฯ ซึ่งทรัพย์สินที่ศาล มีคำพิพากษาให้รับ	๕๐,๐๐๐	

บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

มาตรา	ข้อหาหรือฐานความผิด	วงเงินประกัน/บาท	หมายเหตุ
๑๘๗	ทำให้เสียหาย ทำลายฯ ซึ่งทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด เพื่อมิให้เป็นไปตามคำพิพากษา	๕๐,๐๐๐	
๑๘๘	ทำลายเอกสารหรือพินัยกรรม	๙๐,๐๐๐	
๑๘๙	ช่วยเหลือผู้กระทำความผิด	๕๐,๐๐๐	
๑๙๐	วรรคสอง หลบหนีโดยแหกที่คุมขังหรือร่วมกัน ตั้งแต่สามคนขึ้นไป โดยใช้กำลังประทุษร้าย	๕๐,๐๐๐	
	วรรคสาม ถ้าการกระทำความผิดตาม ม. นี้เป็นการกระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด	๙๐,๐๐๐	
		๑๒๐,๐๐๐	
๑๙๑	วรรคแรก ทำให้ผู้ถูกคุมขังหลบหนี	๙๐,๐๐๐	
	วรรคสอง ถ้าผู้ถูกคุมขังที่หลบหนีต้องคำพิพากษา ลงโทษประหารชีวิตฯ หรือมีจำนวนสามคนขึ้นไป	๑๐๐,๐๐๐	
	วรรคสาม ใช้กำลังประทุษร้ายหรือมีหรือใช้อาวุธปืน หรือวัตถุระเบิด	๑๒๐,๐๐๐	
	ถ้าการกระทำความผิดตาม ม. นี้ เป็นการกระทำ โดยใช้กำลังประทุษร้าย มีหรือใช้อาวุธปืนหรือ วัตถุระเบิดให้ผู้ถูกคุมขังซึ่งต้องคำพิพากษาลงโทษ ประหารชีวิตหลบหนี	๑๕๐,๐๐๐	
๑๙๒	ให้พำนักผู้หลบหนี	๘๐,๐๐๐	
๑๙๗	ใช้กำลังประทุษร้ายหรือให้ประโยชน์เพื่อกีดกันขัดขวาง การขายทอดตลาดของเจ้าพนักงาน	๒๐,๐๐๐	
๑๙๘	ดูหมิ่นศาล	๑๐๐,๐๐๐	
๑๙๙	ซ่อนเร้น ย้าย ทำลายศพ	๓๐,๐๐๐	
๒๐๐	วรรคแรก เจ้าพนักงานยุติธรรมช่วยผู้อื่นไม่ให้ต้องโทษ	๑๐๐,๐๐๐	
	วรรคสอง ทำเพื่อแกล้งให้บุคคลอื่นต้องรับโทษ	๓๐๐,๐๐๐	
๒๐๑	เจ้าพนักงานยุติธรรมเรียกรับสินบน	๕๐๐,๐๐๐	
๒๐๒	เจ้าพนักงานยุติธรรมกระทำการโดยเห็นแก่สินบน	๕๐๐,๐๐๐	
๒๐๓	เจ้าพนักงานขัดขวางเพื่อมิให้เป็นไปตามคำพิพากษา	๘๐,๐๐๐	
๒๐๔	วรรคแรก เจ้าพนักงานทำให้ผู้ถูกคุมขังหลุดพ้น	๑๐๐,๐๐๐	
	วรรคสอง ถ้าผู้ถูกคุมขังต้องคำพิพากษาลงโทษ ประหารชีวิตฯ	๑๕๐,๐๐๐	
๒๐๕	ทำให้ผู้ถูกคุมขังหลุดพ้นโดยประมาท	๔๐,๐๐๐	
๒๐๖	เหยียดหยามศาสนา	๑๐๐,๐๐๐	
๒๐๗	ก่อความวุ่นวายในพิธีกรรมทางศาสนา	๓๐,๐๐๐	

บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

มาตรา	ข้อหาหรือฐานความผิด	วงเงินประกัน/บาท	หมายเหตุ
๒๐๘	แต่งกายเป็นพระภิกษุ	๓๐,๐๐๐	
๒๐๙	วรรคแรก อั้งยี่ วรรคสอง ผู้กระทำความผิดเป็นหัวหน้าฯ	๑๐๐,๐๐๐ ๑๒๐,๐๐๐	
๒๑๐	วรรคแรก ช้องโจร วรรคสอง สมคบกระทำความผิดที่มีโทษถึงประหารชีวิตฯ	๑๐,๐๐๐ ๖๐,๐๐๐	
๒๑๔	ประพฤติดนเป็นรัฐจัดหาที่พำนัก	๘๐,๐๐๐	
๒๑๕	วรรคแรก มั่วสุมตั้งแต่ ๑๐ คน ก่อความวุ่นวาย วรรคสอง ผู้กระทำความผิดคนหนึ่งมีอาวุธ วรรคสาม ผู้กระทำความผิดเป็นหัวหน้าฯ	๓๐,๐๐๐ ๖๐,๐๐๐ ๑๐๐,๐๐๐	
๒๑๗	วางเพลิง	๑๐๐,๐๐๐	
๒๑๘	วางเพลิงมีเหตุฉกรรจ์	๕๐๐,๐๐๐	
๒๒๐	วรรคแรก ทำให้เกิดเพลิงไหม้ วรรคสอง ทำให้เกิดเพลิงไหม้แก่ทรัพย์สินตาม ม. ๒๑๘	๑๐๐,๐๐๐ ๕๐๐,๐๐๐	
๒๒๑	ทำให้เกิดระเบิด	๑๐๐,๐๐๐	
๒๒๓	ทำให้เกิดเพลิงไหม้หรือระเบิดแก่ทรัพย์สินที่มีราคาน้อย	๘๐,๐๐๐	
๒๒๔	วรรคแรก ทำผิดตาม ม. ๒๑๗, ๒๑๘, ๒๑๑, ๒๒๒ เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย วรรคสอง รั้งอันตรายสาหัส	๕๐๐,๐๐๐ ๔๐๐,๐๐๐	
๒๒๕	ทำให้เกิดเพลิงไหม้โดยประมาท	๑๐๐,๐๐๐	
๒๒๖	ทำการใดๆ แก่โรงเรือนน่าเป็นอันตรายแก่บุคคลอื่นฯ	๙๐,๐๐๐	
๒๒๗	ไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์แห่งวิชาชีพ	๙๐,๐๐๐	
๒๒๘	วรรคแรก ทำให้เกิดอุทกภัยหรือขัดข้องแก่การใช้น้ำ วรรคสอง เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น	๙๐,๐๐๐ ๑๐๐,๐๐๐	
๒๒๙	ทำให้ทางสาธารณะน่าจะเป็นเหตุอันตรายแก่การจราจร	๙๐,๐๐๐	
๒๓๐	ก่ออันตรายแก่ทางรถไฟหรือรถราง	๑๐๐,๐๐๐	
๒๓๑	ก่ออันตรายแก่เครื่องสัญญาณในการจราจรฯ	๑๐๐,๐๐๐	
๒๓๒	ก่ออันตรายแก่ยานพาหนะน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคล	๑๐๐,๐๐๐	
๒๓๔	กระทำแก่สิ่งที่ใช้ในการผลิตในการส่งไฟฟ้าหรือน้ำ	๙๐,๐๐๐	
๒๓๗	เอาของมีพิษเจืออาหาร	๑๒๐,๐๐๐	
๒๓๘	วรรคแรก ทำผิดตาม ม. ๒๒๖ ถึง ม. ๒๓๗ เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย วรรคสอง รั้งอันตรายสาหัส	๓๐๐,๐๐๐ ๑๒๐,๐๐๐	
๒๔๐	ปลอมเงินตรา	๓๐๐,๐๐๐	

บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

มาตรา	ข้อหาหรือฐานความผิด	วงเงินประกัน/บาท	หมายเหตุ
๒๔๑	แปลงเงินตรา	๓๐๐,๐๐๐	
๒๔๒	วรรคแรก ทำให้เหรียญกระษาปณ์มีน้ำหนักลด วรรคสอง นำเหรียญกระษาปณ์เข้าในราชอาณาจักร	๑๐๐,๐๐๐ ๑๐๐,๐๐๐	
๒๔๔	มีไว้เพื่อนำออกใช้ซึ่งเงินตราปลอมหรือแปลงโดยรู้	๑๕๐,๐๐๐	
๒๔๕	ไม่รู้ว่าเงินตราปลอมหรือแปลงต่อมาแล้วยังขึ้น นำออกใช้	๑๒๐,๐๐๐	
๒๔๖	ทำเครื่องมือสำหรับปลอมหรือแปลงเงินตรา	๒๐๐,๐๐๐	
๒๔๙	วรรคแรก ทำบัตรหรือโลหะธาตุให้คล้ายคลึงเงินตรา หรือจำหน่าย วรรคสอง จำหน่ายโดยการนำออกใช้	๓๐,๐๐๐ ๘๐,๐๐๐	
๒๕๐	ปลอมดวงตราแผ่นดิน	๒๐๐,๐๐๐	
๒๕๑	ปลอมดวงตราทบวงการเมือง	๑๐๐,๐๐๐	
๒๕๔	ปลอมแสตมป์	๑๐๐,๐๐๐	
๒๕๕	นำดวงตราปลอมเข้าในราชอาณาจักร	๑๒๐,๐๐๐	
๒๕๖	นำแสตมป์ที่ใช้ไม่ได้แล้วกลับมาใช้ใหม่	๔๐,๐๐๐	
๒๕๗	ใช้ ขยาย แลกเปลี่ยนแสตมป์อันเกิดจากการกระทำผิด ตาม ม. ๒๕๖	๘๐,๐๐๐	
๒๕๘	ปลอมหรือแปลงตัวโดยสารซึ่งใช้ในการขนส่งสาธารณะ	๔๐,๐๐๐	
๒๕๙	กระทำความผิดตาม ม. ๒๕๘ เกี่ยวกับตัวสำหรับผ่าน เข้าสถานที่ใดๆ	๔๐,๐๐๐	
๒๖๐	ใช้ ขยาย แลกเปลี่ยนตัวอันเกิดจากการกระทำความผิด ตาม ม. ๒๕๘, ๒๕๙	๔๐,๐๐๐	
๒๖๑	ทำเครื่องมือสำหรับปลอมหรือแปลงตัว	๔๐,๐๐๐	
๒๖๔	ปลอมเอกสาร	๕๐,๐๐๐	
๒๖๕	ปลอมเอกสารสิทธิหรือเอกสารราชการ	๑๐๐,๐๐๐	
๒๖๖	ปลอมเอกสารมีเหตุฉกรรจ์	๑๕๐,๐๐๐	
๒๖๗	แจ้งเจ้าพนักงานจดข้อความอันเป็นเท็จ	๕๐,๐๐๐	
๒๖๙	ประกอบวิชาชีพแพทย์ รับรองเอกสารอันเป็นเท็จ	๔๐,๐๐๐	
๒๗๐	ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ ซึ่งเครื่องชั่งเพื่อเอาเปรียบในการค้า	๕๐,๐๐๐	
๒๗๑	หลอกหลวงขายของ	๕๐,๐๐๐	
๒๗๒	เอาชื่อ รูป เลียนแบบสินค้า	๔๐,๐๐๐	
๒๗๓	ปลอมเครื่องหมายการค้า	๕๐,๐๐๐	
๒๗๔	เลียนแบบเครื่องหมายการค้า	๔๐,๐๐๐	
๒๗๖	วรรคแรก ข่มขืนกระทำชำเรา วรรคสอง ทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโทรมหญิง	๒๐๐,๐๐๐ ๓๕๐,๐๐๐	

บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

มาตรา	ข้อหาหรือฐานความผิด	วงเงินประกัน/บาท	หมายเหตุ
๒๗๗	วรรคแรก ข้าเราเด็กหญิงอายุไม่เกินสิบห้าปี วรรคสอง ข้าเราเด็กหญิงอายุไม่เกินสิบสามปี วรรคสาม โทรมเด็กหญิงและเด็กหญิงไม่ยินยอม	๒๐๐,๐๐๐ ๓๕๐,๐๐๐ ๓๕๐,๐๐๐	
๒๗๗ ทวิ	ทำผิดตาม ม. ๒๗๖ ว. ๑, ๒๗๗ ว. ๑, ว. ๒ เป็นเหตุให้ (๑) รับอันตรายสาหัส (๒) ถึงแก่ความตาย	๔๐๐,๐๐๐ ๕๐๐,๐๐๐	
๒๗๗ ตวิ	ทำผิดตาม ม. ๒๗๖ ว. ๒, ๒๗๗ ว. ๓ เป็นเหตุให้ (๑) รับอันตรายสาหัส (๒) ถึงแก่ความตาย	๕๐๐,๐๐๐ ๕๐๐,๐๐๐	
๒๗๘	อนาจารบุคคลอายุกว่าสิบห้าปี	๑๒๐,๐๐๐	
๒๗๙	วรรคแรก อนาจารเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี วรรคสอง โดยใช้กำลังประทุษร้ายฯ	๑๒๐,๐๐๐ ๑๕๐,๐๐๐	
๒๘๐	ทำผิดตาม ม. ๒๗๘, ๒๗๙ เป็นเหตุให้ (๑) รับอันตรายสาหัส (๒) ถึงแก่ความตาย	๒๐๐,๐๐๐ ๕๐๐,๐๐๐	
๒๘๒	วรรคแรก เพื่อสำเร็จความใคร่ของผู้อื่น วรรคสอง กระทำแก่บุคคลเกินสิบห้าปี แต่ไม่เกินสิบแปดปี วรรคสาม กระทำแก่เด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี	๑๒๐,๐๐๐ ๑๘๐,๐๐๐ ๒๐๐,๐๐๐	
๒๘๓	วรรคแรก เพื่อสำเร็จความใคร่ของผู้อื่น วรรคสอง กระทำแก่บุคคลอายุเกินสิบห้าแต่ไม่เกินสิบแปดปี วรรคสาม กระทำแก่เด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี	๒๐๐,๐๐๐ ๓๕๐,๐๐๐ ๕๐๐,๐๐๐	
๒๘๓ ทวิ	วรรคแรก พาบุคคลอายุเกินสิบห้าปีแต่ไม่เกินสิบแปดปีไป วรรคสอง พาบุคคลอายุไม่เกินสิบห้าปี	๙๐,๐๐๐ ๑๐๐,๐๐๐	
๒๘๔	พาผู้อื่นไปเพื่อการอนาจารโดยใช้อุบายหลอกลวง ขู่เข็ญ	๑๒๐,๐๐๐	
๒๘๖	ดำรงชีพจากหญิงค้าประเวณี	๓๐๐,๐๐๐	
๒๘๘	ฆ่าผู้อื่น พยายามฆ่าผู้อื่น	๕๐๐,๐๐๐ ๓๐๐,๐๐๐	
๒๘๙	ฆ่ามีเหตุฉกรรจ์ พยายามฆ่ามีเหตุฉกรรจ์	๕๐๐,๐๐๐ ๓๐๐,๐๐๐	
๒๙๐	วรรคแรก ทำร้ายผู้อื่นถึงแก่ความตาย วรรคสอง มีเหตุฉกรรจ์ตาม ม. ๒๘๙	๑๘๐,๐๐๐ ๒๐๐,๐๐๐	

บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

มาตรา	ข้อหาหรือฐานความผิด	วงเงินประกัน/บาท	หมายเหตุ
๒๙๑	ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย	๑๒๐,๐๐๐	
	รถยนต์ส่วนบุคคล	๑๒๐,๐๐๐	
	รถยนต์บรรทุก รถรับจ้าง รถโดยสาร	๑๕๐,๐๐๐	
๒๙๒	ทารุณบุคคลซึ่งต้องพึ่งตน	๑๐๐,๐๐๐	
๒๙๓	ยุยงเด็กฆ่าตนเอง	๙๐,๐๐๐	
๒๙๔	ขู่มุมนต่อผู้อื่นเป็นเหตุให้มีบุคคลถึงแก่ความตาย	๖๐,๐๐๐	
๒๙๕	ทำร้าย	๔๐,๐๐๐	
๒๙๖	ทำร้ายมีเหตุฉกรรจ์	๕๐,๐๐๐	
๒๙๗	ทำร้ายสาหัส	๑๒๐,๐๐๐	
๒๙๘	ทำร้ายสาหัสมีเหตุฉกรรจ์	๑๕๐,๐๐๐	
๒๙๙	ขู่มุมนต่อผู้อื่นเป็นเหตุให้มีบุคคลรับอันตรายสาหัส	๓๐,๐๐๐	
๓๐๐	ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส	๕๐,๐๐๐	
	รถยนต์ส่วนบุคคล	๑๐๐,๐๐๐	
	รถยนต์บรรทุก รถรับจ้าง รถโดยสาร	๑๒๐,๐๐๐	
๓๐๑	หญิงทำให้ตนเองแท้งลูก	๘๐,๐๐๐	
๓๐๒	วรรคแรก ทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงยินยอม	๙๐,๐๐๐	
	วรรคสอง เป็นเหตุให้หญิงรับอันตรายสาหัส	๑๐๐,๐๐๐	
	วรรคสาม เป็นเหตุให้หญิงถึงแก่ความตาย	๑๒๐,๐๐๐	
๓๐๓	วรรคแรก ทำให้หญิงแท้งลูกโดยหญิงไม่ยินยอม	๑๐๐,๐๐๐	
	วรรคสอง เป็นเหตุให้หญิงรับอันตรายสาหัส	๑๒๐,๐๐๐	
	วรรคสาม เป็นเหตุให้หญิงถึงแก่ความตาย	๒๐๐,๐๐๐	
๓๐๖	ทอดทิ้งเด็กอายุยังไม่เกินเก้าปี	๕๐,๐๐๐	
๓๐๗	ทอดทิ้งบุคคลซึ่งพึ่งตนเองมิได้	๕๐,๐๐๐	
๓๐๘	วรรคแรก ช่มชู้ใจ	๘๐,๐๐๐	
	วรรคสอง ช่มชู้ใจมีอาวุธฯ	๙๐,๐๐๐	
	วรรคสาม อ้างอึ้งยี่หรือช่องโจร	๑๐๐,๐๐๐	
๓๑๐	หน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น	๘๐,๐๐๐	
๓๑๐ ทวิ	หน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่นเพื่อให้กระทำการอย่างใด	๙๐,๐๐๐	
๓๑๑	วรรคแรก ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถูกหน่วงเหนี่ยวกักขัง	๓๐,๐๐๐	
	วรรคสอง ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังถึงแก่ความตาย	๑๒๐,๐๐๐	
	ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยวกักขังรับอันตรายสาหัส	๕๐,๐๐๐	
๓๑๒	เอาคนลงเป็นทาส	๑๐๐,๐๐๐	

บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

มาตรา	ข้อหาหรือฐานความผิด	วงเงินประกัน/บาท	หมายเหตุ
๓๑๒ ทวี	วรรคแรก กระทำต่อเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี วรรคสอง เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำ (๑) รับอันตรายแก่กาย (๒) รับอันตรายสาหัส (๓) ถึงแก่ความตาย	๑๒๐,๐๐๐ ๒๐๐,๐๐๐ ๓๕๐,๐๐๐ ๕๐๐,๐๐๐	
๓๑๒ ตรี	วรรคแรก โดยทุจริตรับไว้ จำหน่าย เป็นคู่จัดหา วรรคสอง ถ้ากระทำต่อเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี	๙๐,๐๐๐ ๑๐๐,๐๐๐	
๓๑๓	วรรคแรก เรียกค่าไถ่ วรรคสอง ผู้ถูกกักขังรับอันตรายสาหัส วรรคสาม ผู้ถูกกักขังถึงแก่ความตาย	๔๐๐,๐๐๐ ๔๕๐,๐๐๐ ๕๐๐,๐๐๐	
๓๑๕	คนกลางเรียกทรัพย์สิน	๓๕๐,๐๐๐	
๓๑๖	วรรคแรก พรากเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปี วรรคสาม เพื่อหากำไร	๑๘๐,๐๐๐ ๒๐๐,๐๐๐	
๓๑๘	วรรคแรก พรากผู้เยาว์อายุกว่าสิบห้าปี ไม่เกินสิบแปดปี วรรคสาม เพื่อหากำไร	๑๕๐,๐๐๐ ๑๘๐,๐๐๐	
๓๑๙	วรรคแรก พรากผู้เยาว์อายุกว่าสิบห้าปี ไม่เกินสิบแปดปี เพื่อหากำไร โดยผู้เยาว์เต็มใจ	๑๕๐,๐๐๐	
๓๒๐	วรรคแรก พาหรือส่งคนออกไปนอกราชอาณาจักร วรรคสอง เพื่อให้ตกอยู่ในอำนาจของผู้อื่นโดยมิชอบ	๑๕๐,๐๐๐ ๑๘๐,๐๐๐	
๓๒๒	เปิดผนึกจดหมาย โทรเลขหรือเอกสารของผู้อื่นเพื่อ ล่วงรู้ข้อความหรือเพื่อนำข้อความออกเปิดเผย	๒๐,๐๐๐	
๓๒๓	เปิดเผยความลับของผู้อื่นซึ่งล่วงรู้หรือได้มาโดย เหตุที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่	๒๐,๐๐๐	
๓๒๔	เปิดเผยความลับของผู้อื่นซึ่งล่วงรู้หรือได้มาโดย เหตุที่เป็นผู้มีตำแหน่ง วิชาชีพหรืออาชีพอันเป็นที่ ไว้วางใจ	๒๐,๐๐๐	
๓๒๖	หมิ่นประมาท	๓๐,๐๐๐	
๓๒๗	หมิ่นประมาทผู้ตาย	๓๐,๐๐๐	
๓๒๘	หมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา	๕๐,๐๐๐	
๓๓๔	ลักทรัพย์	๕๐,๐๐๐	
๓๓๕	วรรคแรก ลักทรัพย์อนุมาตราเดียว วรรคสอง สองอนุมาตรา วรรคสาม ทำต่อโค กระบือ เครื่องกล	๙๐,๐๐๐ ๑๐๐,๐๐๐ ๑๒๐,๐๐๐	

บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

มาตรา	ข้อหาหรือฐานความผิด	วงเงินประกัน/บาท	หมายเหตุ
๓๓๕ ทวิ	วรรคแรก ลักพระพุทธรูป	๑๕๐,๐๐๐	
	วรรคสอง กระทำในวัด สำนักสงฆ์	๑๘๐,๐๐๐	
๓๓๖	วรรคแรก วิ่งราวทรัพย์	๙๐,๐๐๐	
	วรรคสอง รับอันตรายแก่กาย	๑๐๐,๐๐๐	
	วรรคสาม รับอันตรายสาหัส	๑๒๐,๐๐๐	
	วรรคสี่ ถึงแก่ความตาย	๒๐๐,๐๐๐	
๓๓๖ ทวิ	ลักทรัพย์โดยใช้ยานพาหนะ	๑๕๐,๐๐๐	
๓๓๗	วรรคแรก กระชาก	๙๐,๐๐๐	
	วรรคสอง ชูจะฆ่าหรือมีอาวุธ	๑๐๐,๐๐๐	
๓๓๘	ริดเอาทรัพย์	๑๒๐,๐๐๐	
๓๓๙	วรรคแรก ชิงทรัพย์	๑๕๐,๐๐๐	
	วรรคสอง เข้า ม. ๓๓๕ หรือทำต่อโคฯ	๑๘๐,๐๐๐	
	วรรคสาม รับอันตรายแก่กาย	๒๐๐,๐๐๐	
	วรรคสี่ รับอันตรายสาหัส	๒๐๐,๐๐๐	
	วรรคห้า ถึงแก่ความตาย	๕๐๐,๐๐๐	
๓๓๙ ทวิ	วรรคแรก ชิงทรัพย์ต่อทรัพย์ตาม ม. ๓๓๕ ทวิ	๑๘๐,๐๐๐	
	วรรคแรก		
	วรรคสอง ในสถานที่ตาม ม. ๓๓๕ ทวิ วรรคสอง	๒๐๐,๐๐๐	
	วรรคสาม รับอันตรายแก่กาย	๒๐๐,๐๐๐	
	วรรคสี่ รับอันตรายสาหัส	๓๕๐,๐๐๐	
วรรคห้า ถึงแก่ความตาย	๕๐๐,๐๐๐		
๓๔๐	วรรคแรก ปล้นทรัพย์	๒๐๐,๐๐๐	
	วรรคสอง มีอาวุธ	๓๐๐,๐๐๐	
	วรรคสาม รับอันตรายสาหัส	๔๐๐,๐๐๐	
	วรรคสี่ โดยแสดงความทารุณฯ	๔๐๐,๐๐๐	
	วรรคห้า ถึงแก่ความตาย	๕๐๐,๐๐๐	
๓๔๐ ทวิ	วรรคแรก ปล้นกระทำต่อทรัพย์ตาม ม. ๓๓๕ ทวิ	๓๐๐,๐๐๐	
	วรรคแรก		
	วรรคสอง ในสถานที่ตาม ม. ๓๓๕ ทวิ วรรคสอง	๓๐๐,๐๐๐	
	วรรคสาม มีอาวุธติดตัว	๓๐๐,๐๐๐	
	วรรคสี่ รับอันตรายสาหัส	๔๐๐,๐๐๐	
	วรรคห้า โดยแสดงความทารุณฯ	๕๐๐,๐๐๐	
วรรคหก ถึงแก่ความตาย	๕๐๐,๐๐๐		
๓๔๑	ฉ้อโกง	๕๐,๐๐๐	

บัญชีเกณฑ์มาตรฐานกลางหลักประกันการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

มาตรา	ข้อหาหรือฐานความผิด	วงเงินประกัน/บาท	หมายเหตุ
๓๔๒	ฉ้อโกงโดยแสดงตนเป็นบุคคลอื่นฯ	๙๐,๐๐๐	
๓๔๓	วรรคแรก ฉ้อโกงประชาชน วรรคสอง ต้องด้วย ม. ๓๔๒	๙๐,๐๐๐ ๑๐๐,๐๐๐	
๓๔๕	ฉ้อโกงค่าอาหาร	๕,๐๐๐	
๓๔๗	ฉ้อโกงการประกันวินาศภัย	๙๐,๐๐๐	
๓๔๙	โกงผู้รับจำนำ	๕๐,๐๐๐	
๓๕๐	โกงเจ้าหนี้	๕๐,๐๐๐	
๓๕๒	ยักยอก	๕๐,๐๐๐	
๓๕๓	ยักยอกในฐานะเป็นผู้ได้รับมอบหมายให้จัดการทรัพย์สินฯ	๕๐,๐๐๐	
๓๕๔	ยักยอกในฐานะเป็นผู้จัดการทรัพย์สินฯ	๙๐,๐๐๐	
๓๕๗	วรรคแรก รับของโจร วรรคสอง เพื่อค้ำกำไรฯ วรรคสาม กระทำต่อทรัพย์สินอันได้มาตาม ม. ๓๓๕ ทวิ ๓๓๙ ทวิ ๓๔๐ ทวิ	๙๐,๐๐๐ ๑๒๐,๐๐๐ ๑๘๐,๐๐๐	
๓๕๘	ทำให้เสียทรัพย์สิน	๕๐,๐๐๐	
๓๕๙	ทำให้เสียทรัพย์สินต่อเครื่องกล ฯ	๙๐,๐๐๐	
๓๖๐	ทำให้เสียทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณประโยชน์	๙๐,๐๐๐	
๓๖๐ ทวิ	ทำให้เสียทรัพย์สินตาม ม. ๓๓๕ ทวิ วรรคแรกฯ	๑๒๐,๐๐๐	
๓๖๒	บุกรุก	๓๐,๐๐๐	
๓๖๓	ยักย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์	๕๐,๐๐๐	
๓๖๕	บุกรุกมีเหตุฉกรรจ์	๙๐,๐๐๐	

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นายสุนทร นามแสง

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อาชีพและสถานที่ทำงาน

เนติบัณฑิตไทย

รับราชการ สำนักงานอัยการคดีศาลแขวงสุพรรณบุรี

อาคารศูนย์ราชการ ถนนสุพรรณบุรี-ชัยนาท

ตำบลสนามชัย อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 72000